

Flytting i et multietnisk Oslo

Kvalitativ studie av majoritetsforeldres begrunnelser for flytting

Jens Olafsen Melbye

Masteroppgave ved institutt for sosiologi og samfunnsgeografi
Det samfunnsvitenskapelige fakultet

UNIVERSITETET I OSLO

26.05.2014

Flytting i et multietnisk Oslo

Kvalitativ studie av majoritetsforeldres begrunnelser for flytting

© Jens Olafsen Melbye

2014

Flytting i et multietnisk Oslo. Kvalitativ studie av majoritetsforeldres begrunnelser for flytting

Jens Olafsen Melbye

<http://www.duo.uio.no>

Trykk: OKPrintShop

Sammendrag

Denne oppgaven handler om flytting fra områder med høy etnisk minoritetsandel i Oslo. Mitt fokus ligger på majoritetsforeldres flyttemotiver, og jeg har derfor intervjuet 11 majoritetsforeldre som har flyttet fra områder i Oslo med høy etnisk minoritetsandel. I oppgaven besvarer jeg følgende problemstillinger: 1) *Hvilke motiver oppgir majoritetsforeldre for flytting fra områder med høy minoritetsandel, og hvordan begrunnes disse?* 2) *Hvordan begrunnes flyttemotivene relatert til livsfase, nabolag og skole?* 3) *I hvilken grad kommer grunnleggende holdninger til etniske minoriteter til uttrykk i flyttemotivene, og i hvilken grad samsvarer disse med valget om å flytte fra forrige bosted og valg av nytt bosted?*

Flytting er en kompleks sammensetning mellom ulike årsaker og motiver, men noen aspekter utmerker seg i materialet. Livsfaserelaterte flytteårsaker, som skilsmisse og ønsket om større bolig, er viktige for flere informanter. Her har spesielt skilsmisse fungert som en ”trigger effect” i flyttingen.

Nabolag og skole er tett sammenvevd. Likevel, nabolaget fremstår som mindre viktig enn skole i flyttingen. En mulig forklaring til dette er at skolen i større grad setter opp grenser for hvor ungene kan bevege seg, mens nabolaget ikke er like avgrenset. Derfor kan det være viktigere at barna trives på skolen, fordi klassekamerater vanskeligere lar seg bytte ut, enn dem man omgås etter skoletid. En annen forklaring er at det blant flere av informantene er lav grad av tilknytning til nabolaget.

Aspekter ved skolen de flyttet fra er en viktig årsak i flyttingen til flere av informantene. I skolesammenheng er ønsket om en 50/50 fordeling mellom majoritets – og minoritets elever fremtredende. De problematiske sidene ved den forrige skolen blir både sette i sammenheng med etniske og kulturelle forskjeller, og minoritets elevenes sosioøkonomiske bakgrunn.

Holdningsmessig beveger informantene seg mellom *hverdagskosmopolitisme*, *ambivalens* og *grensedragninger*. Jeg argumenterer for at det er mer fornuftig å anvende et *kontinuum* fremfor forhåndsgitte kategorier i diskusjon av holdninger, noe som illustreres av at informantene, både gjennom ord og handling, ofte bryter med sine tilsynelatende hverdagskosmopolitiske eller grensedragende holdninger. Dermed kommer en ambivalens til uttrykk hos flere.

Forord

Etter et omfattende, interessant og inspirerende arbeid har jeg nå kommet til veis ende med mitt prosjekt. Det har vært en svært lærerik prosess, både faglig og personlig.

Det er flere som fortjener en takk for at jeg har kommet i mål. Dette gjelder først og fremst min hovedveileder, Ingar Brattbakk, og min biveileder, Susanne Søholt, som begge skal ha en stor takk for gode tilbakemeldinger, råd, innspill og interessante diskusjoner.

Jeg vil også takke Osloforskning og Husbanken for stipend. Dette har gitt meg litt mer økonomisk spillerom i denne hektiske perioden. Jeg vil også takke NIBR for tilgang til studentkontor. Det har uten tvil fungert disiplinerende i arbeidet, samtidig som det har vært inspirerende å være en del av et forskningsinstitutt.

Seline skal ha en spesiell takk for både faglig og personlig støtte. Jeg vil også takke min mor og Ragnhild for gjennomlesning, korrektur og gode tilbakemeldinger.

Oslo 26. mai 2014

Jens Olafsen Melbye

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING	1
1.1	TEMA OG PROBLEMSTILLING.....	1
1.2	BEGREPSAVKLARING.....	3
1.2.1	<i>Etnisitet, etnisk minoritet og majoritet.....</i>	<i>3</i>
1.3	KONTEKST	5
1.3.1	<i>Flyttestrømmer og innvandring</i>	<i>5</i>
1.3.2	<i>Segregasjon i Oslo</i>	<i>6</i>
1.3.3	<i>Inntekt og utdanning</i>	<i>7</i>
1.3.4	<i>Osloskolene</i>	<i>7</i>
1.3.5	<i>Holdninger til innvandrere</i>	<i>8</i>
1.4	DISPOSISJON AV OPPGAVEN	8
2	TEORIKAPITTEL.....	9
2.1	FLYTTEFORSKNING - LIVSSYKLUS OG LIVSLØP	10
2.2	SEGREGASJONSTEORI	11
2.3	BETYDNINGEN AV NABOLAGET.....	14
2.4	SKOLESEGREGASJON OG FLYTTING.....	16
2.5	”HVIT FLUKT”	19
2.6	VIPPEPUNKTSMODELLEN.....	21
2.7	GRENSEDRAINGER OG LIKHETSTANKEGANG.....	22
2.8	OPPSUMMERING	26
3	ANALYTISK TILNÆRMING	28
3.1	ABDUKSJON.....	28
3.2	FENOMENOLOGI	29
3.3	SYSTEMATIKK OG INNLEVELSE	30
3.4	HERMENEUTIKK	31
3.5	TEMASENTRERT OG PERSONSENTRERT ANALYSE	32
3.6	”DEN EGENTLIGE MENINGEN”	33
3.7	RELIABILITET OG VALIDITET I KVALITATIV FORSKNING.....	34
3.8	OPPSUMMERING	36
4	PRAKTISK METODISK TILNÆRMING	37
4.1	KVALITATIV METODE OG DET KVALITATIVE INTERVJU	37
4.1.1	<i>Utvalg.....</i>	<i>39</i>

4.1.2	<i>Intervjuguide</i>	41
4.1.3	<i>Gjennomføring av intervju</i>	41
4.2	INFORMANTENE.....	42
4.3	BRUK AV DATA FRA NODES-SURVEYEN.....	44
4.4	ETISKE SPØRSMÅL	45
4.5	OPPSUMMERING	47
5	LIVSLØP SOM FLYTTEMOTIV.....	48
5.1	LIVSLØPSRELATERTE FLYTTEÅRSAKER FRA NODES-SURVEYEN	48
5.2	KJERNEFAMILIEN SOM UTGANGSPUNKT	49
5.3	NABOLAG OG LIVSSTIL.....	50
5.4	SAMLIVSBRUDD.....	52
5.5	ØKONOMI	54
5.6	KOMPLEKSITET.....	55
5.7	OPPSUMMERING	56
6	NABOLAG SOM FLYTTEMOTIV.....	58
6.1	NABOLAGSRELATERTE FLYTTEÅRSAKER FRA NODES-SURVEYEN.....	58
6.2	DEFINISJON AV NABOLAG – BETYDNINGEN AV SKOLEN	59
6.3	NABOLAGSRELATERTE FLYTTEMOTIV	61
6.3.1	<i>Tilknytning til nabolaget</i>	61
6.3.2	<i>Det flerkulturelle nabolaget</i>	64
6.3.3	<i>Sosioøkonomisk bakgrunn og den etniske minoriteten</i>	67
6.4	OPPSUMMERING	70
7	SKOLE SOM FLYTTEMOTIV	72
7.1	SKOLERELATERTE FLYTTEÅRSAKER FRA NODES-SURVEYEN.....	72
7.2	SPRÅK OG RESSURSER I SKOLEN.....	73
7.3	KULTURELLE OG ETNISKE FORSKJELLER I SKOLEN –KJØNNSROLLEMØNSTRE OG DELTAKELSE I DUGNAD/FAU	78
7.4	ETNISITET VERSUS SOSIOØKONOMISK BAKGRUNN	80
7.5	DEN IDEELLE FORDELINGEN MELLOM MAJORITETS - OG MINORITETSELEVER	84
7.5.1	<i>Holdning versus handling</i>	87
7.5.2	<i>Multietnisk versus toetnisk</i>	90
7.6	OPPSUMMERING	92
8	HVERDAGSKOSMOPOLITISME OG GRENSEDRAINGER	94
8.1	HOLDNINGSSPØRSMÅL FRA NODES-SURVEYEN	95
8.2	HVERDAGSKOSMOPOLITISME.....	96
8.3	AMBIVALENS - NÅR GRENSER BRYTER MED EN HVERDAGSKOSMOPOLITISK HOLDNING	99

8.4	SYMBOLSKE GRENSER	103
8.5	OPPSUMMERING	105
9	AVSLUTNING OG KONKLUSJON	107
9.1	LIVSLØP SOM FLYTTEMOTIV	107
9.2	NABOLAG SOM FLYTTEMOTIV	107
9.3	SKOLE SOM FLYTTEMOTIV	108
9.4	HVERDAGSKOSMOPOLITISME OG GRENSEDRAGNINGER	109
9.5	VIDERE FORSKNING OG POLITISKE IMPLIKASJONER.....	110
	LITTERATURLISTE	111
	FAGLITTERATUR	111
	AVISARTIKLER.....	120
	VEDLEGG/APPENDIKS	121
	DIAGRAMMER	121
	INTERVJUGUIDE	124
	INFORMASJONSBREV UNIVERSITET I OSLO	129
	INFORMASJONSBREV STATISTISK SENTRALBYRÅ	130

Figurliste

FIGUR 1. KONTINUUM	95
FIGUR 2. HVORFOR FLYTTET DU FRA DEN FORRIGE BOLIGEN?	121
FIGUR 3. FLYTTEÅRSAKER MED STØRST BETYDNING.	121
FIGUR 4. HVOR VIKTIG VAR DE FØLGENDE ÅRSAKENE FOR AT DU FLYTTET FRA DITT FORRIGE BOLIGOMRÅDE?	122
FIGUR 5. HVOR ENIG ELLER UENIG ER DU I FØLGENDE PÅSTAND?	123
FIGUR 6. BASERT PÅ ERFARING MED Å BO I ET BOLIGOMRÅDE MED INNVANDRERE, HVOR ENIG ELLER UENIG ER DU I FØLGENDE PÅSTANDER?	123

1 Innledning

1.1 Tema og problemstilling

I en årrekke har debatten rundt ”hvit flukt” preget mediebildet i Oslo. Hyppige oppslag i form av kommentarer og reportasjer ispedd statistikk fra SSB, som i stor grad bygger på påstanden om at ”hvite” flykter fra Oslo øst og at det blir stadig færre ”norske” på østkantskolene (Aftenposten, 2013a, 2013b; Klassekampen, 2011). Innvandrerandelen i Oslo har økt de siste årene, og spesielt i områdene øst i Oslo (Oslo kommune, 2013b; Stambøl, 2013). Men er det snakk om en ”hvit flukt” fra en stadig mer flerkulturell østkant i Oslo? Hva er egentlig begrunnelsene majoritetsforeldre tillegger sine flyttemotiver fra områder i Oslo med høy minoritetsandel?

Disse ubesvarte spørsmålene er drivkraften bak mitt ønske om å studere flyttingen fra områder med høy etnisk minoritetsandel. Mitt ønske er derfor å kunne bidra med å redusere kunnskapsgapet innenfor dette temaet, ved å studere bakgrunnen for flyttemotivene nærmere.

I denne oppgaven har jeg valgt å fokusere på utflyttere med barn i grunnskolealder. Flere bidrag i forskningen (Ellen, 2000; Hewitt, 2013) viser at familier med barn i større grad oppgir minoritetsandel som en viktig årsak til flyttingen, enn det familier uten barn gjør. Minoritetsandel i skolen ser ut til å være en av de viktigste faktoren i denne sammenheng. Derfor har jeg valgt å undersøke dette nærmere i denne studien, ved å gå nærmere inn på hva som lå til grunn for flyttemotivene til informantene.

Et viktig poeng har også vært å fokusere spesielt på de majoritetsfamiliene som bor i multikulturelle områder og som *faktisk* har barn som går på barne- og ungdomsskoler med en betydelig etnisk minoritetsandel, og som har valgt å flytte. Mye tyder på at mange familier med barn i førskolealder flytter ut av områder med høy minoritetsandel i den lokale skolen *før* barna starter på skolen (Bragen, 2013; Kvamme, 2013). Slike flyttinger er basert på andrehåndsinformasjon som foreldrene har fått via venner, bekjente og media, og er altså i stor grad forestillinger og rykter om hvordan disse skolene er. Etter mitt syn har det eksistert et kunnskapsgap når det gjelder å få bedre innsikt i flyttemotivene til dem som både har egen *erfaring* med (1) å ha barn i grunnskoler med høy andel etniske minoriteter, og med (2) å flytte ut av slike skolekretser.

Jeg har fulgt debatten rundt ”hvit flukt” i Oslo tett de senere årene, noe som relateres til en personlig og faglig interesse for feltet. Jeg har selv vokst opp i Groruddalen, men det er først og fremst den faglige innføringen i studier av Oslo gjennom samfunnsgeografi som fag,

hvor blant annet fokuset på segregasjonsforskning har vekket en sterk interesse og nysgjerrighet for feltet. Denne nysgjerrigheten har drevet meg frem til studien jeg har gjennomført, med et ønske om å finne ut hva andre mennesker som har bodd i områder med høy minoritetsandel mener om disse områdene. Hvilke begrunnelser lå bak flyttemotivene? Hvor viktig var skolen? Hvor viktig var nabolaget?

For å best kunne besvare mine spørsmål har jeg valgt en kvalitativ intervjuundersøkelse. Samtale med personer som har flyttet fra områder med høy minoritetsandel gir en mulighet til å komme litt dypere inn i de bakenforliggende årsakene. Kanskje er det noen andre årsaker som kommer frem gjennom samtale, når informanten reflekterer, vurderer og drøfter sine egne valg? Intervjuene danner også et godt supplement til Hewitts (2013) nylig leverte masteroppgave, hvor hennes funn gjennom kvantitativ analyse er svært interessante for min oppgave. Hun finner blant annet at barnefamilier i større grad er sensitive for minoritetsandel i skole og nabolag, enn husstander uten barn. Det er derfor interessant å gå nærmere inn på hvordan informantene mine, som alle har barn i grunnskolealder, begrunner sine flyttemotiver og hvordan minoritetsandel har spilt inn.

En annen fellesnevner med Hewitts (2013) oppgave er tilgang til samme datamateriale. Jeg har intervjuet respondenter som tidligere har besvart en spørreundersøkelse rettet mot majoritetsbefolkningen i Osloregionen (Oslo kommune og 12 omegnskommuner) gjennomført av prosjektet *Nordic welfare states and the dynamics and effects of ethnic residential segregation* (NODES). Den komparative NODES-surveyen om majoritetsbefolkningens vurderinger av eget nabolag og deres flyttemotiver ble gjennomført i Oslo, Stockholm og Helsinki i 2011/2012. Jeg har tatt utgangspunkt i den delen av undersøkelsen som ble gjennomført i Osloregionen, og lagt særlig vekt på spørsmål om betydningen av nabolag og skole med særlig fokus på minoritetsandel, samt mer livsfaserettede flyttemotiver, som behov for større plass, ønske om annen type bolig etc. Med utgangspunkt i denne undersøkelsen har jeg hatt muligheten til å studere konkrete flyttesituasjoner og hvor et sett av ønskede kriterier ved valget av informanter lettere ble oppfylt, enn hvis jeg måtte rekruttert informantene på annet vis. Prosjektet og utvalget har dermed blitt mer rendyrket ut i fra kriteriet om at alle informantene var majoritetsforeldre med barn i grunnskolealder (7-14 år) som hadde flyttet fra et område med høy minoritetsandel i løpet av 2010, og besvart spørsmål om flyttemotiver i surveyen. Dermed har jeg lettere kunnet bore i motivene for flyttingen og utforske hvilke begrunnelser de legger vekt på.

Med ønsket om å finne ut mer om majoritetsforeldres flyttemotiver fra områder med høy etnisk minoritetsandel, og hvordan motivene begrunnes, er forskningsspørsmålet og underspørsmålene formulert som følger:

Hvilke motiver oppgir majoritetsforeldre for flytting fra områder med høy minoritetsandel, og hvordan begrunnes disse?

Hvordan begrunnes flyttemotivene relatert til livsfase, nabolag og skole?

I hvilken grad kommer grunnleggende holdninger til etniske minoriteter til uttrykk i flyttemotivene, og i hvilken grad samsvarer disse med valget om å flytte fra forrige bosted og valg av nytt bosted?

1.2 Begrepsavklaring

Meningsinnholdet i begrepene etnisitet, etnisk minoritet og majoritet vil variere ut i fra individ og kontekst. Sett i lys av begrepenes hyppige bruk i oppgaven er det derfor på sin plass å redegjøre for begrepenes betydning. Jeg vil argumentere for at begrepsparet majoritet og etnisk minoritet egner seg best i min analyse.

1.2.1 Etnisitet, etnisk minoritet og majoritet.

Etnisitet er et begrep hvis meningsinnhold kan oppfattes ulikt av ulike mennesker i ulike kontekster. I det daglige brukes ofte etnisk gruppe om en minoritetsgruppe, formodentlig med et kulturelt særpreg. I antropologien vil etnisk gruppe også omfatte majoritetsbefolkningen, og etnisitet handler derfor om kontakt mellom grupper hvor medlemmene anser seg som kulturelt forskjellige. Etnisitet er sosialt og kulturelt definert og derfor vil hva som utgjør en relevant etnisk forskjell variere med konteksten. Hvilke kulturelle forskjeller som av aktørene anses som relevante kan gjelde alt fra klesdrakt og hudfarge, til religion. Etnisitet er derfor noe som skapes gjennom hvordan de kulturelle forskjellene kommuniseres sosialt, og er dermed ikke objektivt (Eriksen, 2007b, s. 362).

Det kan tenkes at etnisitet og betydningen av etnisitet forsterkes gjennom at grupper har tydelige kulturelle forskjeller og at de har vært isolert. Dette er ikke tilfelle. Etnisitet har

størst betydning mellom grupper som står hverandre nær, hva gjelder skikker, språk og konvensjoner. Derfor vil etnisitet være viktigere i samfunn hvor kulturforskjellene blir mindre på grunn av økt kontakt mellom atskilte grupper (Eriksen, 2007b, s. 363). Dette kan ses i sammenheng med Barth (1969) sin forståelse av etniske grenser, som han hevder oppstår i en relasjonell tilnærming, hvor følelsen av fellesskap i en gruppe blir definert ut i fra en oppfatning av identiteten til andre "rasemessige" eller etniske grupper. Barth (1969) hevder at mennesker kan flyte mellom ulike etnisiteter, men at de etniske grensene opprettholdes, på grunn av deres sosiale relevans. Her understrekes viktigheten av at etnisitet må forstås ut i fra en relasjon - hvor de interetniske prosessene er dynamiske og omskiftelige - og ikke som en egenskap ved en person eller gruppe. Den etniske gruppen blir konstruert ideologisk og sosialt først når gruppenes medlemmer, samt medlemmer av andre grupper, tilskriver gruppen distinkte kulturelle trekk og at disse tilskrevne kulturelle forskjellene får praktiske konsekvenser (Eriksen, 2007b, s. 365). På denne måten vil begrepet etnisk minoritet også omhandle forholdet til majoriteten, og *vice versa*.

Majoriteten kan enten forstås som et numerisk forhold, et flertall, eller som en tolkningsramme som anses naturlig og selvfølgelig (Gullestad, 2002, s. 16). Den siste forståelsen innebærer at det relasjonelle forholdet i defineringen av majoritet og etnisk minoritet ikke nødvendigvis er basert på et gjensidig styrkeforhold. Gullestad (2002) illustrerer dette ved hjelp av Gramscis hegemonibegrep i forståelsen av majoriteten og dens makt, som innebærer at noen gruppers tolkning av verden blir ansett som allmenngyldige og at dette skjer gjennom at eliten opparbeider en støtte i befolkningen rundt hva som er det naturlige og normale (Gullestad, 2002, s. 16). "Vi" er i numerisk flertall, og er dermed i en privilegert posisjon, fordi "vi" innehar et hegemoni hvor våre oppfatninger og perspektiver på verden blir ansett som allmenngyldige. Flertallets makt ligger i det selvfølgelige og naturlige –og dermed det legitime – gjennom dets tolkning av verden (Gullestad, 2002, s. 17). Majoriteten og den etniske minoriteten eksisterer dermed i kraft av hverandre, og makten og hegemoniet som den majoriteten innehar i defineringen av "dem" er derfor essensiell i forståelsen av majoritet og minoritet.

I samtale med informantene brukte jeg ordet "innvandrere" innledningsvis i hvert intervju. Dette var for å anvende et hyppig brukt begrep, hvor meningsinnholdet var tenkt å være klarere og mer "hverdagslig". Det var faktisk bruken av dette begrepet som opp til flere ganger ble kommentert av mine informanter, og som utover i intervjuet ble endret til et begrep som informantene selv fant passende, med tanke på hvilket meningsinnhold de tilla det

anvendte begrepet. Å innlede hvert intervju ved å bruke ”innvandrere” som begrep ga meg derfor stor innsikt i informantens begrepsbruk og definisjoner av ”oss” og ”dem”.

Jeg vil derfor anvende begrepsparet majoritet og etnisk minoritet i oppgaven. Begrepsparet majoritet og etnisk minoritet konnoterer det maktforholdet som Gullestad (2002) hevder er til stede i den norske innvandrings –og integreringsdiskursen, og er derfor fruktbare i min studie hvor majoritetens forhold til den etniske minoriteten er et viktig tema. Det skal legges til at jeg vil, av hensyn til språklig flyt, anvende minoritet som begrep der det passer seg, men at dette er forstått som etnisk minoritet.

1.3 Kontekst

En gjennomgang av relevante data fra Oslo vil kunne bidra med å lette det kontekstuelle for leseren. Jeg vil derfor gå kort gjennom temaene: flyttestrømmer og innvandring, inntekt og utdanning, segregasjon i Oslo, Osloskolene og holdninger til innvandrere.

1.3.1 Flyttestrømmer og innvandring

1. januar 2014 hadde Oslo en befolkning på 634 463 (Statistisk Sentralbyrå, 2014). I 2012 var det totalt 45 372 flyttinger inn og 40 292 utflyttinger ut av Oslo. Det gir en netto innflytting på 5080 personer, noe som er lavere enn foregående år. Samlet hadde hele Oslo en negativ flyttebalanse med Akershus på hele 4266 personer. Flyttebalansen med resten av landet utgjorde et flytteoverskudd på 3447 personer (Oslo kommune, 2012a).

Flytteaktiviteten i Oslo er størst til og fra indre by, men flyttestrømmene internt i Oslo - mellom bydelene - beveger seg i større grad fra indre til ytre by, enn motsatt vei. Mye av årsaken til dette ligger i at yngre mennesker flytter inn til indre by fra andre steder i landet. Senere i livsløpet, og gjerne med barn, flytter mange ut av indre til ytre by. Fra ytre by skjer mye av flyttingen ut til Akershus. Med andre ord mottar bydelene i indre by størst andel tilflytning fra andre regioner utenfor Oslo, men er samtidig de bydelene som har størst fraflytning til andre bydeler internt i Oslo. De ytre bydelene, spesielt de østlige og sørlige, har hatt en netto utflytting til Akershus i perioden 1999-2010. Flere bydeler i ytre øst og sør har også hatt en netto utflytting til landet for øvrig. Bydelene i indre by har lavest netto utflytting til Akershus, og en høyere nettoinnflytting fra landet for øvrig, enn bydelene i ytre øst og sør (Stambøl, 2013).

Når det gjelder aldersgrupper er det interessant å merke seg at bydelene i indre øst har store nettoflyttetap av barn i obligatorisk skolealder (6-15 år). Det samme gjelder bydelene i indre vest, men her er tapene litt mindre. Av de ytre bydelene skiller Stovner seg ut med et klart innflytningsoverskudd i denne aldersgruppen. De fleste bydeler i ytre by har et lite netto utflyttingsoverskudd, bortsett fra Vestre Aker, Østensjø og Nordstrand hvor inn og - utflyttingen er i balanse (Stambøl, 2013, s. 60).

Personer med innvandrerbakgrunn bidro sterkt til at Oslos nettoinnflytting ble positiv i perioden 2005-2010. Dette var spesielt gjeldende for bydelene i øst og sør i Oslo. Den positive nettoinnflyttingen skjedde ikke bare gjennom nettoinnvandring fra utlandet, men også fra andre regioner i Norge, og fra vestlige bydeler til østlige - og sørlige bydeler i Oslo. Dette veide opp for netto flyttetapet av etnisk-norske, som var på 1048 personer i den samme perioden i Oslos østlige og sørlige bydeler (Stambøl 2013, s. 13, 14).

Per 1.1.2013 bodde det 189 401 innvandrere i Oslo. Dette utgjør 30 % av befolkningen i fylket. I Norge som helhet utgjør innvandrere 14 % av befolkningen (Akershus fylkeskommune, 2013, s. 14). Innvandrere fra ikke-vestlige land, inkludert land i Europa utenfor EU/EØS, utgjør 21, 2 % av befolkningen i Oslo (Oslo kommune, 2013a).

I Oslo har bydelene Marka, Nordstrand og Vestre Aker lavest innvandrerandel med 7,9 %, 13,8 % og 14,4 %. Søndre Nordstrand, Stovner, Alna og Grorud har høyest innvandrerandel med henholdsvis 47,7 %, 46,3 %, 45,7 % og 42,3 %. Innvandrerandelen fra EU utgjør mellom 5-7 % av den totale andelen i de nevnte bydelene (Oslo kommune, 2012b). Som det fremkommer av tallene er det store forskjeller i innvandrerandelen mellom de ulike bydelene i Oslo. Forskjellene vil også være store innad i bydelene i Oslo.

1.3.2 Segregasjon i Oslo

Selv om innvandrerandelen i Oslo har økt de seneste årene har ikke segregasjonen økt. Et mål på segregasjon er D-indeksen (Massey & Denton, 1988). D-indeksen kan tolkes som andelen av befolkning x som vil måtte flytte til et annet underområde for å være fordelt over underområdene på samme måte som referansegruppe y (Blom, 2012a, s. 280). Det betyr at hvis fordelingen av befolkningsgruppene er sammenfallende, blir indeksen 0. Hvis de to befolkningsgruppene bor i hver sin side av byen, blir indeksen 100 (Blom 2012a, s. 280). For Oslo som helhet steg D-indeksen mellom innvandrere og majoritetsbefolkningen fra 15,2 til 25,3 fra 1980 til 2000, mens det i 2010 har sunket til 21,7. Økningen frem til 2000 skyldtes i

stor grad en sentralisering, med innflytting til sentrale bydeler. Nedgangen skyldes trolig motsatte mekanismer, hvor flyttingen har gått fra sentrale til ytre bydeler (Søholt & Wessel, 2010).

1.3.3 Inntekt og utdanning

Oslo har høyest andel fattige hushold i Norge, samtidig som inntektsforskjellene i Oslo har vært økende de siste årene (Søholt & Wessel, 2010; Wessel, 2013). Gjennomsnittlig bruttoinntekt i Oslo i 2010 i aldergruppen 30-59 år var kr 496 000,-, men bydelene i vest har høyere gjennomsnittlig inntekt enn bydelene i øst. I Vestre Aker hadde 35 % av alle menn mellom 30 og 59 år en inntekt over kr 800 000,-, mens i bydel Grorud hadde bare 4,1 % av den samme gruppen like høy inntekt. Blant kvinner mellom 30 og 59 år hadde Ullern og Vestre Aker henholdsvis 11 % og 10, 7 % en inntekt over kr 800 000,- mot kun 1 % bydel Grorud og Alna (Oslo kommune, 2012b).

Utdanning skiller også byen. Indre by har et høyt utdanningsnivå, hvor det i bydelene Frogner, St. Hanshaugen og Sagene er 61 % av befolkningen mellom 30 og 66 år som har utdanning på høyskole – eller universitetsnivå. Ullern, Nordre – og Vestre Aker ligger andelen på nesten 70 % av befolkningen og kun 6-7 % har kun grunnskoleutdanning. Dette står i kontrast til bydelene i øst. I bydel Stovner er andelen med utdanning på høyskole- eller universitetsnivå på 25 % og andelen med kun grunnskoleutdanning er 33 % (Oslo kommune, 2012b).

1.3.4 Osloskolene

Andelen minoritetsspråklige¹ elever i grunnskolen i Oslo er på 40, 6 %. Det er stor variasjon mellom de ulike skolene i Oslo, hvor man ser et tydelig skille mellom øst og vest. Bydeler som Alna, Grorud, Stovner, Søndre Nordstrand og Gamle Oslo har henholdsvis 86,1 %, 82,1 %, 81,7 %, 79,6 % og 77,7 % minoritetsspråklige elever, mens minoritetselever i Nordre Aker, Vestre Aker og Ullern utgjør henholdsvis 13,3 %, 17, 3 % og 17,5 % av den totale elevmassen i grunnskolen. Det vil også kunne være store variasjoner innad i bydelene. Et eksempel på dette er Høybråten skole, i bydel Stovner som har 25, 6 % minoritetsspråklige

¹ Minoritetsspråklig elev defineres som en elev med et annet morsmål enn norsk og samisk (Oslo kommune 2012)

elever og ligger dermed ikke bare langt under gjennomsnittet i bydelen, men også Oslo for øvrig (Oslo kommune, 2012b).

Antallet elever med vedtak om særskilt norskopplæring i Osloskolen er på 14 111 og utgjør 25,5 % av den totale elevmassen i grunnskolen i Oslo. (Oslo kommune, 2012b). Andelen elever med særskilt norskopplæring kan ses i sammenheng andel elever med minoritetsbakgrunn i den enkelte skolen. Fordelingen av minoritetselever på de ulike skolene kan forklares ut i fra konsentrasjonen av minoriteter i enkelte områder og at hele 92,1 % av barn i grunnskolealder går i en ordinær kommunal grunnskole (Oslo kommune, 2012b).

1.3.5 Holdninger til innvandrere

I lys av oppgavens problemstilling vil holdninger knyttet til innvandring og innvandrere være et relevant tema. Oslo og Akershus ser ut til å ha de mest innvandrervennlige holdningene når det kommer til andelen som tror innvandrere misbruker de sosiale velferdsordningene, at innvandrere bør bestrebe seg på å bli så like nordmenn som mulig, at innvandrere flest er en kilde til utrygghet og som ville akseptere enn svigersønn eller svigerdatter som var innvandrere. Folk i Oslo og Akershus er de som har mest kontakt med innvandrere i det daglige og færrest som ikke har kontakt i det hele tatt (Blom, 2012b, s. 29). 5,4 % i Oslo og Akershus oppgir at de synes det er ubehagelig med en innvandrere som nabo, mens 92, 8 % oppgir at det ikke er ubehagelig. Dette er en anelse mer innvandrervennlig holdning enn landsgjennomsnittet (Blom, 2012b).

1.4 Disposisjon av oppgaven

I oppgavens kapittel 2 vil teoretiske bidrag bli redegjort for og diskutert. Oppgaven går så over i to metodekapitler. Kapittel 3 tar for seg oppgavens analytiske tilnærming, mens kapittel 4 redegjør for den praktiske metodiske tilnærmingen. Oppgaven beveger seg deretter over i analysen, hvor kapittel 5 tar utgangspunkt i livsløp som flyttemotiv. Kapittel 6 tar for seg nabolag som flyttemotiv. Kapittel 7 tar opp skole som flyttemotiv. Analysen avsluttes med kapittel 8 hvor informantenes hverdagskosmopolitiske –og grensdragende holdninger blir diskutert. Oppgaven rundes av med en avslutning og konklusjon i kapittel 9.

2 Teorikapittel

I dette kapitlet vil jeg gjennomgå teoretiske bidrag som kan være fruktbare i mine analyser. Redegjørelse for og diskusjonen av forskningen på området er ment å invitere leseren inn i en prosess hvor hun selv kan danne seg sine egne oppfatninger av feltet og bidra til en mer kritisk lesning av mine analyser.

Hovedtemaet i oppgaven er å undersøke hvilke flyttemotiver som oppgis, og hvordan disse begrunnes av majoritetsforeldre som har bodd i områder med høy etnisk minoritetsandel. Derfor vil flytte –og segregasjonsforskning være med på å danne hovedfokuset i denne oppgaven. Disse to forskningsfeltene er av stor relevans hver for seg, og sammen fordi flytting kan ha en sammenheng med preferanser for befolkningssammensetning i nabolaget og i den lokale skolen (Boterman, 2012; Bråmås, 2008; Butler & Hamnett, 2007; Hewitt, 2013). De ulike bidragene innen flytte –og segregasjonsforskningen vil kunne bidra til å belyse informantenes utsagn.

Forskningsspørsmålet for oppgaven spør etter majoritetsforeldres flyttemotiver, og hvordan disse begrunnes, og derfor vil andre perspektiver enn segregasjonsforskningen også være av relevans. Det er derfor viktig å trekke inn perspektiver og temaer innen flytteforskningen, for å danne et bilde av hva som er gjort innen forskningsfeltet, men også fordi flere av mine informanter trekker inn andre årsaker enn kun skole og nabolag, som årsak til flyttingen.

Teorikapittelet innleder med en gjennomgang av flytteforskning, med fokus på livssyklus –og livsløpsforskning. Deretter følger en gjennomgang av klassisk segregasjonsteori. Oppgaven går deretter over til betydningen av nabolaget, hvor nabolaget som enhet blir diskutert og definert. Deretter følger teoretiske perspektiver på skolesegregasjon og flytting, ”hvit flukt” og vippepunktsmodellen. Kapittelet avsluttes med en presentasjon av teorier om symbolske og sosiale grenser, samt en drøfting av den norske likhetstankegangen og etos.

2.1 Flytteforskning - Livssyklus og livsløp

Livssyklus eller *livsfase* er viktige felt innen flytteforskningen, hvor Rossis to utgaver av "Why Families Move" (1955, 1980) er viktige bidrag. Rossi (1955) bidro til å skifte fokuset i flytteforskningen fra aggregerte flyttemønstre over på individuelle hushold og deres motivasjon til å se etter en annen bolig, samt til å knytte flytteprosesser til boligforskningen (Dieleman, 2001, s. 249). Han argumenterte for at det er familiens livssyklus som påvirker husholdningens behov for bolig, og det er higen etter større plass som er det mest presserende behovet. Plassetterspørsel er først og fremst gjeldende i startfasen av familiens livssyklus, når antallet familiemedlemmer øker. Etter hvert som økningen i antall familiemedlemmer stabiliserer seg, tenderer også familiens plassbehov til å stabilisere seg (Rossi, 1955, 1980). Senere i familiens livssyklus vil barn flytte ut, men dette vil ikke i like stor grad påvirke familiens behov for å flytte. Trangen til å tilpasse seg familiens faktiske behov er ikke like påtrengende, noe som skyldes at det er enklere å tilpasse seg overskudd av plass enn mangel på plass (Rossi, 1955, 1980). Andre faktorer som design av boligen, planløsning, plassering i forhold til andre bygninger er alle faktorer som spiller inn, men i mindre grad enn plass. Lokaliseringen av boligen har også en betydning, i den forstand at lokaliseringen blir ansett som en verdi i seg selv, og er til en viss grad determinerende for hvem man kan opprette kontakt med av andre mennesker. Utilfredshet med boligområdets sosiale miljø kom til uttrykk ved at folk ikke lenger følte at området passet inn med deres preferanser. Klatring i jobbhierarkiet, som en endring i livssyklus, kan være en utløsende faktor til dette (Rossi, 1955, 1980).

Rossi (1955, 1980) sitt livssyklusperspektiv har i nyere tid blitt kritisert for å være normativt og deterministisk fordi det la som premiss at boligkarrieren skulle følge en lineær og naturlig utvikling, hvor kjernefamilien var utgangspunktet for modellen (Clark & Dieleman, 1996; Hewitt, 2013). Nyere flytteforskning har dermed plassert seg innen *livsløp* som kontekst. *Livsløpsperspektivet* vektlegger at endringer innen en dimensjon i husholdets aldringsprosess er relatert til endringer i andre dimensjoner. Dette innebærer at endringer i husholdets sammensetning er tett knyttet til endringer i for eksempel yrkeskarriere, og at dette igjen påvirker tiden en er bosatt i en bestemt bolig og boligkonsumet, som utgjør boligkarrieren (Clark & Huang, 2003).

Med andre ord, livsløpsperspektivet er en analytisk modell, fordi den tar høyde for variasjon i ulike individers livsløp. Flyttingen og bostedspreferansene er derfor et resultat av

samspeilet mellom husholdningskarrieren, yrkeskarrieren og boligkarrieren (Hewitt, 2013). Riktignok, det Dieleman (2001) omtaler som utløsende faktorer for flytting², eller ”triggers events” som Lersch (2014) omtaler dem som, kan alle trigge en flyttesituasjon, men det situasjonelle forholdet er også viktig å ta i betraktning. Det er derfor viktig å ta inn over seg kompleksiteten i en flyttesituasjon. Ulike faktorer innen mikro - eller makronivået (Mulder og Hooimeijer, 1999) vil til en hver tid spille inn i en flyttesituasjon. En må rette oppmerksomheten mot situasjonen hvor man blir konfrontert med en ”trigger event” (Lersch, 2014). Årsakene til dette er at situasjonen blir definert av ressursene (mikronivå; materielle ressurser), mulighetene (makronivå; boligers tilgjengelighet), begrensingene (mikronivå; gjensidig avhengighet av andre individer) og restriksjonene (makronivå; egenkapitalkrav) som alle spiller inn (Mulder og Hooimeijer, 1999; Lersch, 2014). Med andre ord, vil dette situasjonelle forholdet avgjøre hvorvidt individer flytter som en følge av en ”trigger event” (Mulder og Hooimeijer, 1999; Lersch 2014, s. 24). Bolig og familie er uløselig knyttet sammen, hvor familien er en vel så viktig kontekst i forståelsen av boligpreferanser og hvilken bolig man ender opp med, som boligen er en kontekst i forståelsen av familiebegivenheter (Mulder & Lauster, 2010, s. 438).

Det er viktig å merke seg at livsløpsperspektivet nettopp er et perspektiv og ikke et fullstendig utviklet teoretisk rammeverk. Allikevel har perspektivet blitt dominerende i forklaringen av flytting, noe som skyldes fordelene med perspektivet, som dets fleksibilitet og forenlighet med andre perspektiver. Livsløpsperspektivets fleksibilitet kan også være en ulempe i det at forklaringene kan bli overfladiske, fordi perspektivet kan fremstå som vagt og dermed bli vanskelig å falsifisere (Lersch, 2014). Perspektivets kvaliteter taler heller for enn mot i min studie. For å beskrive flyttefortellingene til mine informanter, og kompleksiteten i disse, vil livsløpsperspektivet kunne danne et godt utgangspunkt for analyse.

2.2 Segregasjonsteori

Segregasjon er romlig atskillelse av grupper med ulike kjennetegn som for eksempel demografi, sosio-økonomisk status eller etnisitet. *Demografisk segregasjon* innebærer gruppering etter variabler som alder, sivilstatus og størrelse på husholdningen. *Sosio-økonomisk segregasjon* innebærer en romlig atskillelse mellom grupper ut i fra utdanning,

² Dieleman (2001, s. 253) peker på at flytting ofte kommer som en følge av og er tilpasset hendelser som giftemål, fødsel, skilsmisse, partners død, start - eller avslutningsfase i utdanning og endringer i inntekt.

inntekt og yrke. Boligstandard kan også komme inn under sosio-økonomisk segregasjon. *Etnisk segregasjon* vil si en romlig atskillelse mellom grupper ut i fra etnisitet, kultur, opphavsland, språk, religion og "rase". "Rase" som begrep er i større grad anvendt i amerikansk segregasjonsforskning enn europeisk (Massey & Denton, 1993; Wacquant, 2008; Wessel, 1997, s. 15).

Det er flere mulige forklaringer på hvorfor etnisk segregasjon oppstår. En klassisk forklaringsmodell på etnisk segregasjon er *assimileringsperspektivet* som stammer fra Chicagoskolens teorier, hvor en minoritetsenklave ble forklart som "ports of entry" for nylig ankomne innvandrere. Enklavene ble ansett som base for kulturell assimilasjon og romlig spredning (Bråmås, 2008, s. 102). Assimileringsperspektivet utgjør kun en av flere mulige forklaringer på etnisk segregasjon. En mulig differensiering mellom de ulike forklaringene knytter seg til hvorvidt det er snakk om *frivillig* og *ufrivillig* segregasjon.

Bråmås (2008) hevder at den svenske debatten om etnisk segregasjon kan bli sett i lys av mer generelle teorier hvor *frivillig segregering*, eller det *multikulturelle perspektivet*, er en av disse teoriene. Frivillig segregering bygger på at enklavene fungerer som grobunn for etniske institusjoner og foretak hvor nylig ankomne innvandrere kunne finne støtte hos likesinnede, og bevare sin kulturarv og identitet (Bråmås, 2008). Andersson (1998, s. 398) trekker blant annet frem *kulturelle forklaringer*, som faller inn under frivillig segregasjon. Kulturelle forklaringer vektlegger den kulturelle distansen mellom majoritets – og minoritetsbefolkningen, som gir seg uttrykk i ulike preferanser og handlinger.

Under *ufrivillig segregasjon* kan *segregasjon som tvang* plasseres (Bråmås, 2008). Segregasjon som tvang stammer fra amerikanske studier hvor det vises at afroamerikanere ikke passer inn i assimileringsperspektivet. Mye av forklaringen ble tillagt afroamerikanernes synlige forskjell fra majoritetsbefolkningen som medførte mindre grad av innpass og aksept. Påtvungen segregering kan sies å bygge på press fra majoritetsbefolkningen, som kommer til uttrykk gjennom negative holdninger generelt, samt institusjonell og strukturell diskriminering (Bråmås, 2008, s. 102. For mer om segregering av afroamerikanere se Massey og Denton, 1993). Immigranter har ofte lavere sosio-økonomisk status, og dermed svakere ressurser. Dette kan også være en faktor i ufrivillig segregasjon.

Andersson (1998) gjør et mer spesifikt skille enn Bråmås (2008) når han skiller mellom forklaringer på ufrivillig segregering. Den ene forklaringen er *diskriminering i boligmarkedet* hvor ulike områder blir stigmatisert, noe som bygges opp under av sentrale og lokale offentlige institusjoner, samt institusjoner i privat sektor og "gatekeepers" innen for eksempel

borettslaget. Den andre forklaringen er *strukturelle forklaringer* og vektlegger først og fremst diskriminering i arbeidsmarkedet.

Mekanismene som virker slik at den etniske segregasjonen finner sted knytter seg i stor grad til flytting (Crowder, 2000), selv om en faktor som naturlig vekst, som innebærer økning i populasjonen som følge av flere fødte enn døde, er vel så viktig i produksjonen av etnisk segregasjon (Finney & Simpson, 2009; Simpson, Gavalas, & Finney, 2008).

Det er verdt å nevne at begrepet segregasjon i seg selv kan konnotere ufrivillighet. Marcuse (2005) hevder at segregasjon er en prosess hvor en gruppe blir tvunget til å samle seg innenfor et romlig avgrenset område, som han omtaler som ghetto. I følge Marcuse (2005) er segregasjon en prosessen som skaper og opprettholder en ghetto. Derfor bruker han blant annet begrepene "congregating", "walling out" og "fortification" om ulike former for frivillig segregasjon. Jeg vil ikke gå inn i en lengre diskusjon av hvorvidt segregasjon er et dekkende begrep i ulike tilfeller, men heller tydeliggjøre at det er en viss uenighet i academia om bruken av begrepet.

Jeg vil anvende begrepet segregasjon i omtale av ulike former for segregasjon, for eksempel etnisk –og sosio-økonomisk segregasjon, lik den begrepsbruken Bråmås (2006, 2008) og Andersson (1998) har. Denne delen er derfor ment som en klargjøring av at segregasjon både kan forstås som frivillig og ufrivillig, samt at Marcuse (2005) hevder at segregasjonsbegrepet innebærer en grad av tvang. Denne oppfatningen ser ikke Bråmås (2008) og Andersson (1998) ut til å dele, i den forstand at de bruker segregasjon både når segregeringen er frivillig og ufrivillig, men ser likevel ut til å skille mellom disse formene. Det skal legges til at i denne delen er fokuset rettet mer mot minoriteten. Majoriteten er også viktig for segregasjonen, og dette vil jeg komme tilbake til i avsnittet om "hvit flukt".

I Oslo har det i løpet av 1990-årene vært en tiltagende etnisk segregering (Blom, 2001b), men ser nå ut til å ha avtatt noe for befolkningen med ikke-vestlig bakgrunn som helhet (2011). Majoritetsbefolkningen minker i områder, som ytre øst, samtidig som den etniske minoritetsbefolkningen øker i de samme områdene. Denne asymmetrien i flyttestrømmene mellom majoritet –og minoritetsbefolkningen bidrar til å vedlikeholde segregeringen (Brattbakk, 2006, s. 86, 87; Stambøl, 2013; Wessel, 2000). De nevnte studiene viser at konsentrasjonen av etniske minoriteter er reell i flere områder øst og syd i Oslo. Riktignok ser det ut til at den etniske segregeringen har avtatt noe for befolkningen med ikke-vestlig bakgrunn som helhet (Oslo kommune, 2011; Sørholt & Wessel, 2010).

Et relevant spørsmål er om etnisk bokonsentrasjon er etnisk, eller vil det også være snakk om en sosioøkonomisk segregasjon? Etnisk segregasjon sammenfaller ofte med

sosioøkonomisk segregasjon (Søholt, 2010). Andersson (2006) hevder at i en svensk sammenheng er sosioøkonomiske faktorer avgjørende i å forklare etnisk segregasjon. I statistikken fremkommer det at områdene med høyest minoritetsandel også er områdene i Oslo hvor befolkningen har lavest utdanning og inntekt (Blom, 2001a; Oslo kommune, 2013b).

2.3 Betydningen av nabolaget

For å kunne diskutere betydningen nabolaget har for flytting, vil det være fruktbart med en dypere forståelse rundt hva et nabolag faktisk er. Forståelsen av hva et nabolag er, hva som definerer det, hvorvidt nabolaget har grenser og hvor grensene eventuelt trekkes, er ikke gitt. Galster (2012, s. 85) definerer nabolaget som ”(...) the bundle of spatially based attributes associated with clusters of residence, sometimes in conjunction with other land uses”, og trekker dermed inn mange faktorer, som han hevder har blitt neglisjert i tidligere definisjoner av nabolag. Galster (2012) anvender et mangfold av faktorer i sin definering av nabolag som: trekk ved bygningsmassen, infrastruktur, demografi, sosiale klasser, offentlige tjenester og institusjoner, miljø, lokalisering, politiske karakteristikk og sosialt samhold.

I en norsk kontekst har begrepet *nærmiljø* blitt anvendt. Begrepet brakte med seg en del uavklarte spørsmål rundt begrepene *lokalsamfunn* og *naboskap* som tidligere hadde blitt debattert (Dale & Jørgensen, 1986). Kort sagt, lokalsamfunn favnet bredt og var et uklart begrep, mens naboskap var konkret og eksplisitt - noe det også ble kritisert for – blant annet fordi begrepets manglende fleksibilitet ikke tok høyde for befolkningens mobilitet (Dale & Jørgensen, 1986). *Nærmiljøbegrepet*, har på sin side to betydninger. Den ene tar utgangspunkt i det enkelte individ. Dette er en funksjonell forståelse av nærmiljø, fordi den har ingen spesifikk geografisk lokalisering. Her ses nærmiljøet som de menneskene, organisasjonene og fysiske lokalitetene som man er knyttet til (Dale & Jørgensen, 1986, s. 44). Den andre forståelsen av nærmiljøet tar boligen som utgangspunkt, og er dermed et spesifikt geografisk område (Dale & Jørgensen, 1986). Dette er den forståelsen Dale og Jørgensen (1986) bygger sin forståelse på.

I følge Schiefloe (1981 i; Dale & Jørgensen, 1986) består nærmiljøet av tre strukturer. Den materielle (trafikkårer, bygninger), sosiale (mellommenneskelige forbindelser, gruppedannelser og sosiale aktiviteter) og organisatoriske (institusjoner, servicevirksomhet, næringsliv, frivillige organisasjoner etc.). Disse tre strukturene er alle viktige i forståelsen av

nærmiljø, men vil variere i betydning, fordi nærmiljøet vil ha ulik betydning for ulike mennesker (Dale & Jørgensen, 1986) og antageligvis vil ulike mennesker vektlegge ulike aspekter i sin forståelse av nærmiljø. For noen vil de sosiale båndene være viktige, og kan strekke seg over større geografiske områder, noe spesielt en informant i mitt utvalg gjør ved å knytte en sterk tilhørighet til hele bydel Gamle Oslo. Dette kan også ha en sammenheng med en ny tidsalder med mulighet for kontakt over større geografiske områder ved hjelp av teknologiske hjelpemidler, samt raskere fysisk forflytning (Gullestad, 2002). For det andre vil det materielle eller organisatoriske, for eksempel den lokale skolen, være avgjørende i hva som anses som nærmiljøet eller nabolaget. At skolen ses på som en viktig del av nabolaget i mitt utvalg er noe jeg kommer tilbake til senere i oppgaven.

Hvilken betydning har nabolaget for flyttingen? Rossi (1980) fant i sin klassiske studie av flytting at vennskap og familie i området kunne bidra til stabilisering og mindre gjennomtrekk, og dermed større sannsynlighet for å knytte bånd til nabolaget, men at dette ikke virket som en barriere på flyttingen. Verken tilknytning eller fravær av tilknytning påvirket flyttetilbøyeligheten (Rossi, 1980, s. 138, 144). Lersch (2014) og Skifter Andersen (2008) hevder på sin side at sosiale relasjoner i nabolaget er en viktig faktor, i den forstand at venner og familie i nærområdet kan medføre en lavere flyttetilbøyelighet. Dette kan ses i sammenheng med hvor lenge en har bodd i området, da det er en sammenheng mellom lengde på botid og styrken på sosiale bånd i nabolaget. Funnene i Skifter Andersens (2008, s. 96) studie viser også at sterk tilknytning og gode sosiale relasjoner til nabolaget hos barnefamilier i større grad reduserer flyttetilbøyeligheten enn hos den øvrige befolkningen.

Investering i nabolaget, både sosialt og økonomisk, kan også øke sannsynligheten for å flytte når nabolaget endres i uønsket retning. Ellen (2000) finner i sin amerikanske studie at de som har investert i nabolaget, og dermed har mer å tape på endringer, har en større tilbøyelighet til å flytte når andelen afroamerikanere øker. Dette gjelder først og fremst huseiere og familier med barn, spesielt de med barn i den lokale offentlige skolen. Det er først og fremst framtidsutsiktene som påvirker og herunder frykten for økt andel ”svarte”, som av mange forbindes med strukturell nedgang. Strukturell nedgang kan innebære økt kriminalitet, dårligere kvalitet i skolen og fall i boligprisene (Ellen, 2000).

Et aspekt som ikke vil bli gjennomgått grundig er nabolageeffekter. Nabolageeffekter kan være en relevant faktor i flyttingen, i den forstand at forestillinger om nabolageeffekter kan påvirke flyttetilbøyeligheten, og flyttemotiv kan ses på som en form for nabolageeffekt (Brattbakk & Wessel, 2013). Effekter i skolen vil derimot bli drøftet senere i kapittelet.

2.4 Skolesegregasjon og flytting

Skole er et viktig aspekt når man skal analysere flyttestrømmer. I denne oppgaven er skole et viktig aspekt med det ønske om å finne ut mer om hvor viktig skolen er for barnefamilier i avgjørelsen om å flytte. Hvilken rolle minoritetsandelen i skolen spiller er av spesiell interesse, mye fordi det er gjort lite forskning på dette i Norge. Innen europeisk forskning er det derimot flere studier som har vist at minoritetsandel i skolen påvirker majoritetens valg av skole (Boterman, 2012; Bunar, 2010; Rangvid, 2010).

Bidragene nevnt ovenfor viser sammenhengen mellom minoritetsandel og majoritetens valg av skole, men ofte vil flere faktorer spille inn i en flyttevurdering og hvilke skoler foreldrene vurderer for sine barn. Bell (2007) sin kvalitative studie peker på at mange ikke velger bedre skoler for sine barn, selv om de blir gitt muligheten, noe som antyder at det kan være flere faktorer som spiller inn enn kun kvaliteten på skolen. I følge Bell (2007) bryr foreldre seg både om rom og sted, og ser geografien i relasjon til andre oppfatninger om foreldrerolle, identitet og livet. Dette kan være med å forklare at enkelte velger en dårlig skole for sine barn, fordi den dårlige skolen kan være en lokal skole som er en viktig del av ens "sense of place"³ og knytter seg til andre kjernepreferanser ved stedet. Dermed vil man vegre seg for å velge en ukjent skole, som i utgangspunktet er bedre (Bell, 2007). Geografisk lokalisering, som avstand og tilgjengelighet til skolen er en viktig faktor, sammen med foreldrenes tanker om elevmassen på skolen og hvilken skole som er best for barnets utvikling. Konflikten mellom geografiske preferanser og andre preferanser - som barnets utvikling - vil vurderes ulikt av ulike individer. Med andre ord, noen vil foretrekke en lokal skole med dårligere kvalitet, mens andre vil velge en bedre skole lengre unna. Dette kan gjelde de som har et sterkt sosialt nettverk i nabolaget, hvor foreldrene for eksempel kan bytte på å kjøre ungene (Bell, 2007). "Sense of place", eller stedsfølelse, er en viktig faktor i foreldrenes valg av skole, hvor aspektene som bakes inn i folks bilde av et sted vil variere. For eksempel vil det flerkulturelle Oslo for mange være en viktig del av ens "sense of place" samtidig som det for andre kan være noe ukjent og noe man ikke knytter til sitt bilde av stedet.

³ Agnew (1987 i; Cresswell, 2004) hevder at i tillegg til å ha en lokalisering og en materiell visuell form, må steder ha et visst forhold til mennesker og menneskets evne til å produsere og konsumere mening. "Sense of place" innebærer en subjektiv og emosjonell tilknytning som mennesker har til et sted.

Det er åpenbart at det vil være flere faktorer som spiller inn i en flyttevurdering, men minoritetsandel i skolen er uten tvil avgjørende i mange tilfeller. Ellen (2000) finner at familier med barn i den offentlige skolen har en større tilbøyelighet til å flytte fra områder hvor det antas at minoritetsandelen vil øke. Funnene peker i retning av at frykten for fremtidig økning i minoritetsandelen henger sammen med en tanke om at dette vil medføre en strukturell nedgang, en deprivasjon av området, noe som vil gå ut over den lokale skolen (Ellen, 2000). Slik det fremkommer av studien vil frykten for en økt etnisk minoritetsandel i skolen, og herunder dårligere kvalitet på skolen, kunne medføre en økt bokonsentrasjon av etniske minoriteter, som en følge av at majoriteten flytter ut.

Sundell (2008, s. 75) er en av få som har studert flyttestrømmene mellom skolekretsene i Oslo ved bruk av registerdata. Hun finner i sine analyser støtte for at "hvit flukt" og "hvit unngåelse" har vært virksomme i segregeringen av Osloskolen. Studien kan imidlertid ikke si noe om de faktiske årsakene bak flyttingen, men kun flyttestrømmene mellom skolekretsene i Oslo. Hewitt (2013) har i sin studie analysert motivene bak flyttingen blant majoritetsforeldre i Oslo, ved å analysere registerdata fra SSB kombinert med data fra NODES-surveyen. Hewitt (2013) finner blant annet at andel minoriteter i skolen er et viktigere motiv for flytting enn minoritets- og majoritetsandelen i boligområdet. Minoritetsandelen i skolen ble oppgitt som en viktigere flytteårsak av barnefamilier enn husholdninger uten barn, men også blant husholdninger uten barn ble minoritetsandel oppgitt som en viktig årsak til flyttingen. I områder med høy minoritetsandel oppga hele 39 % av barnefamiliene at minoritetsandelen i skolen var en svært viktig årsak til flyttingen, mens 15 % av husholdningene uten barn oppga det samme. Resultatene viser at minoritetsandel i skolen er utslagsgivende i flyttevurderingen (Hewitt, 2013, s. 93). Studiens funn er svært interessante for min oppgave fordi utvalget mitt består av barnefamilier, men også fordi skole nevnes som en viktig flytteårsak blant flere av mine informanter. Det jeg i større grad kan bidra med enn studiene ovenfor, er en mer inngående diskusjon av *hvorfor* skole var et motiv for flytting. Hvordan begrunnes flyttemotivene? Dette er noe jeg kommer tilbake til i kapittel 7.

Hvorvidt den etniske sammensetningen i skolen medvirker til flytting kan påvirkes av skolesystemet. Den offentlige fellesskolen, som Trond Giske dømte den, står sterkt i Norge (Baune, 2007), og bytte av skole kan kun skje gjennom en søknad på bakgrunn av særskilte årsaker (Kunnskapsdepartementet, 1998; Utdanningsetaten, 2004). Derfor kan flytting være et nødvendig tiltak ved ønske om bytte av skole for sine barn i Norge, noe det i mindre grad vil være i land som Sverige hvor fritt skolevalg er lovfestet (Östh, Andersson, & Malmberg,

2013). I Sverige ser en tendens til at svekkelsen av fellesskolen og overgangen til et skolesystem basert på fritt skolevalg har medført økte forskjeller i prestasjoner mellom skolene, samtidig som prestasjonene generelt har sunket. Den økte segregeringen i den svenske skolen ser ikke ut til å kunne forklare seg av segregering i nabolaget, men av den strukturelle endringen av skolesystemet (Östh et al., 2013). Studier fra Storbritannia viser også at skolen er mer segregert enn nabolaget. Fritt skolevalg og "League tables", som er en oversikt over skolenes prestasjoner, har medført en sterk konkurranse mellom skolene og en stor andel elever som ikke går på sin lokale skole (Burgess, Wilson, & Lupton, 2005; Butler & Hamnett, 2007; Byrne, 2009).

Hvorvidt minoritetsandel i skolen påvirker prestasjonen og utdanningsoppnåelsen er relevant i lys av oppgavens problemstilling. Colemanrapporten, som undersøkte strategier for utjevning av ulikhet i skolene i USA, avdekket i 1966 en sterk segregering i den amerikanske skolen hvor elever som gikk i klasser med overvekt av "hvite" elever presterte bedre enn elever som gikk i klasser med overvekt av "svarte" elever. Likevel, det viste seg at mye av effekten av minoritetsandelen kunne forklares av foreldrenes utdanning og inntekt (Boado, 2007; Fekjær & Birkelund, 2007; Vassenden, 2007). En nederlandsk studie av språkutviklingen til elever fra 4. til 6. klasse fant en svakere utvikling hos elever i klasser med høy minoritetsandel, men også her kunne effekten forklares av sosioøkonomisk bakgrunn (Van der Slik, Driessen, & De Bot, 2006). Szulkin og Jonsson (2007) finner derimot i sin studie av 16-åringer i den svenske skolen at minoritetsandel over 40 % reduserer karakternivået signifikant. Sosioøkonomisk bakgrunn kan ikke forklare hele effekten, og derfor blir minoritetsandel i seg selv trukket frem som en viktig forklaringsfaktor i redueringen av karakternivået. Nieuwenhuis, Hooimeijer, van Dorsselaer, og Vollebergh (2013) fremlegger lignende funn i sin nederlandske studie, hvor de viser at høyere andel ikke-vestlige innvandrere i nabolaget har en negativ påvirkning på utdanningsutfallet. I norsk sammenheng kan Fekjær og Birkelund (2007) sin studie av videregående skoler i Oslo, trekkes frem. De finner ikke støtte for at høy minoritetsandel påvirker prestasjonene i skolen og utdanningsoppnåelsen negativt. De finner derimot at andel foreldre med høyere utdanning påvirker prestasjonene til elevene i skolen og utdanningsoppnåelsen. En senere studie av ungdoms –og videregående skoler i Oslo konkluderer med tilsvarende funn, hvor andel foreldre med høy utdanning ser ut til å påvirke elevenes karakterer på ungdomsskolen og frafallet ved yrkesfaglige linjer på videregående skole (Birkelund, Hermansen, & Evensen, 2010, s. 71).

Studiene ovenfor heller begge veier i om sosioøkonomisk bakgrunn eller etnisitet er den viktigste forklaringsfaktoren. De norske bidragene og de fleste internasjonale studiene peker derimot i retning av at det er foreldrenes utdanning som virker inn på elevenes prestasjoner og utdanningsoppnåelse. Likevel kan foreldrene bekymre seg for hvordan prestasjonene til barna blir påvirket av å gå på skole med høy minoritetsandel (Birkelund et al., 2010, s. 13), hvor bekymringen bunner i at høy minoritetsandel kan skape problemer i skolen og at foreldrene med minoritetsbakgrunn har lave forventninger til barna (Fekjær & Birkelund, 2007, s. 310). Likende tankegang er også å finne i USA hvor tanken om at "svarte" nabolag antas å ha svakere skoler er utbredt (Ellen, 2000). På den annen side er det studier som viser at mange etterkommere av innvandrere presterer godt på skolen og tar høyere utdanning i Norge, et fenomen som har blitt beskrevet som *innvandrerdriv* (Birkelund & Mastekaasa, 2009; Fekjær & Birkelund, 2007; Leirvik, 2014).

2.5 "Hvit flukt"

"Hvit flukt" er et begrep som springer ut av amerikansk segregasjonsteori og har to betydninger. På den ene siden handler det om "hvite" som flytter fra et område som "svarte" flytter til, på bakgrunn av preferanser for andel "svarte" i nabolaget. På den andre siden kan "hvit flukt" bli sett i en historisk kontekst med oppblomstringen av de amerikanske forstedene hvor "hvite" flyttet til i stor skala, og der utflytterområdene i sentrale bydeler ble erstattet av "svarte" innflyttere fra landsbygda i sørstatene. (Frey, 1979, s. 426; Massey & Denton, 1993; Sundell, 2008, s. 18, 45; Vassenden, 2007). Den historiske konteksten beskriver en økologisk endring i amerikanske byer, hvor "hvite" flyttet fra urbane til suburbane områder, og "svarte" flyttet til områdene "hvite" hadde flyttet fra (Frey, 1979, 1995; Vassenden, 2007). Tap av jobber i urbane områder til fordel for suburbane områder medførte lavere livskvalitet for minoritetene og de fattige som ble boende i sentrum (Frey, 1979). Hypotesen om "hvit flukt" har blitt støttet av flere studier innen amerikansk segregasjonsforskning (Clark, 1991; Crowder, 2000; Frey, 1979).

"Hvit flukt" som begrep er ikke uproblematisk. Begrepet er hentet fra en amerikansk kontekst hvor den historiske bakgrunnen for segregasjon er en annen enn i Europa og Norge. Begrepet setter opp en rasialisert binær motsetning som kan være problematisk og som i større grad er gjeldende i en amerikansk kontekst hvor segregasjonen av "svarte" som gruppe har vært utbredt (Massey & Denton, 1993; Vassenden, 2007). Hewitt (2013, s. 97)

problematiserer også begrepet til tross for at hun antyder at "hvit flukt" kan være gjeldende i Oslo ut i fra hennes funn, fordi begrepet tillegger et ensidig fokus på etnisitet og hudfarge i forståelsen av segregasjon. Overføring av andre begreper fra amerikansk segregasjonsteori til en europeisk kontekst, som ghetto, har også blitt problematisert tidligere (Wacquant, 2008). Begrepet kan likevel ha en verdi i å rette fokus mot majoritetsbefolkningens rolle i segregasjonen, som til dels er oversett i Norge (Vassenden, 2007, s. 208). Det er nettopp majoritetsbefolkningen jeg undersøker i min studie ved å intervju informanter som har deltatt i NODES-surveien.

"Hvit flukt" har også blitt sett i sammenheng med Oslo som kontekst. Sundell (2008) argumenterer for "hvit flukt" i Oslo i sin statistiske undersøkelse av flyttestrømmer til og fra skolekretser med høy minoritetsandel gjennom analyse av aggregerte flyttebevegelser. Sundell (2008) har ikke data på de bakenforliggende årsakene til flyttingen, og dette har vært en motivasjon for mitt eget arbeid, ved å studere folks begrunnelser for flyttemotivene. Hewitts (2013) studie er spesielt interessant i sammenheng med mitt eget forskningsspørsmål, fordi hun har analysert barnefamiliers årsaker for flyttingen og sett på deres preferanser for minoritetsandel spesielt. Gjennom sine kvantitative analyser av NODES-undersøkelsen finner hun støtte for sine hypoteser om at barnefamilier for det første oppgir i større grad enn andre husholdninger at andelen etniske minoriteter var et viktig flyttemotiv. For det andre fremstår minoritetsandel i skolen som et viktigere flyttemotiv enn minoritetsandel boligområdet (Hewitt, 2013, s. 95, 96). Hewitt (2013) finner støtte for "hvit flukt" i sine analyser og antyder at det er mest gjeldende for barnefamilier. Vassenden (2007) viser i sin studie av to områder i Oslo at minoritetsandel i nabolag og skole er et aspekt som medfører at flere på stedet vurderer å flytte. Vassendens (2007) analyser av sine informanternes begrunnelser for flytteønsket er relevant for mine egne analyser.

Majoritetsbefolkningens flukt fra områder er ikke nødvendigvis knyttet til etnisitet direkte. Indirekte årsaker kan også være utløsende, som knytter seg til frykt for sosial - og etnisk konflikt, utrygge områder, fremtidig fall i boligpriser, samt andre årsaker som ikke har noe med innvandring å gjøre. Det kan gjelde tanker om sosiale problemer i området, kvaliteten på boligmassen og arkitekturen (Hansen & Brattbakk, 2005; Hedman, Brattbakk, Vaattovaara, & Vilkkama, 2014).

I forbindelse med redegjørelsen av "hvit flukt" som begrep og fenomen, er det naturlig å nevne "hvit unnvikelse". "Hvit unnvikelse" bygger også på majoritetsbefolkningens preferanser for etnisk sammensetning i nabolaget, og handler om unnvikelse av flytting til områder med høy minoritetsandel. Flere studier viser at "hvit unnvikelse" er høyst relevant i

påvirkningen av konsentrasjonen av minoriteter (Bråmås, 2006; Ellen, 2000; Sundell, 2008), og muligens mer relevant enn "hvit flukt"(Bråmås, 2006). Studier fra USA har vist at "hvite" påvirkes mer av minoritetsandel i nabolaget ved innflytting enn de gjør ved utflytting fra et område (Clark, 1991; Ellen, 2000). Studier av "hvit flukt" og "hvit unnvikelse" viser at majoritetsbefolkningens flyttestrømmer er en viktig faktor i å forstå bokonsentrasjon av minoritetsbefolkningen, samtidig som minoritetsbefolkningens flyttemønstre også kan spille inn (Blom, 2012c; Turner & Wessel, 2013).

Det er uenighet om det er sosial klasse og kvaliteten på nabolaget eller etnisitet som er den mest avgjørende faktoren i unnvikelse av nabolag, ved at ulike studier har kommet til motstridende konklusjoner (Vilkama, Holmquist, & Brattbakk, 2014). Vilkama et al. (2014) påpeker at områder i Norden med høy andel minoriteter også er forbundet med en fattigere befolkning, høyere arbeidsledighet og dårligere boligkvalitet og dermed ikke fremstår som tiltalende for majoritetsbefolkningen som er bedre bemidlet. Dermed antydes det at sosial klasse og kvalitet på nabolaget spiller en vesentlig rolle i majoritetsbefolkningens unnvikelse av nabolag.

2.6 Vippepunktmodellen

Vippepunktmodellen handler om at ulike grupper har ulike preferanser for den etniske sammensetningen i nabolaget. Modellen tar utgangspunkt i at en terskeffekt inntreffer når preferansene for andel minoriteter i nabolaget overskrides. Effekten av dette er en tiltagende utflytting av majoritetsbefolkningen (Schelling, 1972). Schelling finner at denne prosessen skjer gradvis, ved at enkelte i majoritetsbefolkningen har en høyere terskel for minoritetsandel i nabolaget og blir derfor boende lengre. Med en tiltakende økning av minoritetsandelen vil stadig flere i majoritetsbefolkningen få sin terskel overskredet, som resulterer i utflytting. Modellen illustrerer hvordan små forskjeller i preferansene mellom minoriteten og majoriteten kan medføre dramatiske utslag (Clark, 1991, s. 1), og er med på å produsere og reprodusere konsentrasjon av minoriteter. Dette er kjernepunktet i modellen. Det skal legges til at vippepunktmodellen ikke begrenser seg til "rase", men kan også gjelde alder, kjønn, språk, inntekt og sosial klasse (Schelling, 1972, s. 182).

Andersson, Östh, og Malmberg (2010) anvendte Schellings modell innen det svenske skolesystemet som kontekst. Mønstrene av sosio-økonomisk og etnisk segregering som de identifiserte i sine data kunne ikke avvise en dynamikk som Schelling beskrev. Det er derfor

trolig at mekanismene som Schelling beskrev har vært gjeldende i endringen til en mer segregert svensk skole. Hewitt (2013) finner i sine analyser at Schellings vippepunktmodell har relevans som et makroperspektiv for segregasjon. Hun stiller seg derimot kritisk til Schellings hypotese om at majoritets – og minoritetsbefolkningen aldri kan bo stabilt i blandede nabolag. Sundell (2008) finner ikke støtte for vippepunktsteorien i sine analyser av flyttestrømmene blant barnefamilier i Oslo. Hun fant at fraflyttingsandelene ikke steg raskere i områder med høy minoritetsandel enn i områder med lav minoritetsandel.

Vippepunktmodellen har blitt kritisert, blant annet av Massey og Denton (1993, s. 97). De hevder at selv om modellens vektlegging av fordommer hvite har overfor svarte er en nødvendig forutsetning for segregering, er det ikke nok til å opprettholde en boligsegregasjon ut i fra hudfarge. Aktiv diskriminering av ”svarte” må også være til stede. Fossett (2006, s. 205) står opp mot denne kritikken, og konkluderer sin studie med at fordommer og motstridende preferanser er en viktig årsak i vipping av nabolag, selv om aktiv diskriminering ikke er til stede. I sin studie av Oslo argumenterer Sundell (2008) for at konteksten kan være annerledes, i tråd med Vassenden (2007), fordi Schelling fremsatte at to homogene og identifiserbare grupper måtte være gjeldende for at mekanismene skulle være virksomme. Både skolekretsene og Oslo som helhet er derimot multikulturell (Sundell, 2008, s. 93).

Ut i fra den nevnte litteraturen er det vanskelig å trekke en bastant konklusjon rundt verdien av vippepunktmodellen, men trekk ved teorien er helt klart interessante. Først og fremst gjelder dette Schellings (1972) påstand om at folks tanker om fremtidig endring av nabolaget spilte en viktig rolle. Dette er en påstand som Ellen (2000) finner støtte for i sin studie, hvor barnefamilier i større grad flyttet fra områder hvor det ble antatt at minoritetsandelen ville øke. Hewitt (2013) finner støtte for Ellens nabolagsutviklingshypotese, i sin studie av barnefamiliers flytting i Oslo, og dermed kan det se ut til at deler av Schellings teori om vippepunkt er kan være gjeldende i Oslo, og spesielt for barnefamilier.

2.7 Grensedragninger og likhetstankegang

Med et utvalg bestående av informanter fra majoriteten og hvor mye av tematikken beveger seg innenfor hvordan informantene forholder seg til minoriteter i nabolag og skole, er det interessant å analysere nærmere hvordan grensedragninger skjer. Grensedragninger er nyttige i analyse av relasjonelle prosesser (Lamont & Molnar, 2002). Dette er viktig i min

studie av majoritetens flyttemotiver, og hvordan disse begrunnes, i flytting fra områder med høy minoritetsandel.

Begrepsparet *symbolske* - og *sosiale grenser* utgjør kjernen i grensedragninger. Symbolske grenser er begrepsmessige distinksjoner skapt av sosiale aktører med den hensikt å kategorisere objekter, mennesker, praksiser, og til og med tid og rom. Et viktig aspekt ved symbolske grenser er at det også bidrar til å gruppere mennesker, som igjen skaper følelse av likhet og gruppetilhørighet. De symbolske grensene er mer å regne som verktøy som individer og grupper tar i bruk i en kamp om defineringen av virkeligheten. Å studere de symbolske grensene gjør det mulig å fange opp den dynamiske dimensjonen av sosiale relasjoner, hvor grupper kjemper om å produsere, spre og institusjonalisere sine alternative systemer og prinsipper av klassifikasjoner (Lamont & Molnar, 2002, s. 168). De sosiale grensene, på sin side, er objektive sosiale forskjeller som tydeliggjøres av ulik tilgang til og ulik fordeling av ressurser (materielle og ikke-materielle) og sosiale muligheter (Lamont & Molnar, 2002, s. 168).

For at de symbolske grensene skal kunne bidra til sosial interaksjon, må de oppnå en bred anerkjennelse. Det innebærer at kun når en slik anerkjennelse oppnås vil de symbolske grensene bli sosiale og romlig grenser, som for eksempel med etnisk segregasjon. De symbolske grensene eksisterer intersubjektivt, mens sosiale grenser viser seg gjennom gruppering av individer. De symbolske grensene kan bli sett på som en nødvendig, men er ikke et tilstrekkelig vilkår for eksistensen av sosiale grenser (Lamont og Molnar 2002, 169). Et eksempel på symbolsk grense er det Castaneda (2012) omtaler som *symbolsk segregering* på Champs-Élysées i Paris, hvor ungdommer fra Paris' drabantbyer (*banlieues*) trekker inn. Den symbolske segregasjonen skapes gjennom den franske eliten og middelklassens bevisste unngåelse av Champs-Élysées, med unntak av noen eksklusive restauranter og innkjøp i siste liten i en av gatens mange butikker (Castaneda, 2012).

Lamont og Molnar (2002) maner til videre studier av hvorvidt grupper anser det som nødvendig å ta vare på sine "egne" eller tillegge seg en mer universalistisk holdning. På den måten vil studiet av symbolske grenser bevege seg over til å gjelde inkludering og ekskludering. I denne sammenheng kan også et begrep som hverdagskosmopolitisme trekkes inn i en analyse, som blant annet Vassenden (2007) inkorporerte som et viktig analysebegrep. Hverdagskosmopolitisme defineres som strategier som tas i bruk av vanlige mennesker som fungerer brobyggende for å overskride ulikhet. Hverdagskosmopolitisme bygger bro over grenser (Lamont & Aksartova, 2002). I følge Lamont og Aksartova (2002) bør kosmopolitiske agendaer utvides til forståelse av hvordan grensedragninger i hverdagslivet

forkommer, og ikke hvile på det rammeverket som er fastsatt av øvre-middelklasse akademikere. På den måten vil man åpne opp for nye teoretiske og empiriske innfallsvinkler, noe som er nødvendig for å bygge bro over grenser og for å nedkjempe ekskludering mer effektivt (Lamont & Aksartova, 2002, s. 18). Hverdagskosmopolitisme og grensedragninger er ikke nødvendigvis binære opposisjoner og gjensidig utelukkende kategorier, men kan være et kontinuum av argumenter, som Vassenden (2007, s. 6) observerte i samtale med sine informanter. Et annet eksempel er Trepagnier (2001) sin studie av ”silent racism”, hvor hun argumenterer for at de binære opposisjonene rasist/ikke-rasist ikke lengre er meningsfulle. Årsaken til dette er at hun gjennom intervjuer med hvite amerikanske kvinner finner at såkalt ”silent racism”, som innebærer negative holdninger til afro-amerikanere og andre fargede personer, gjennomsyrrer gruppen som i utgangspunktet var ikke-rasister. Dermed er en utskifting av fastlåste kategorier med et kontinuum mer presist i analyse av rasisme som sådan (Trepagnier, 2001), men også når det kommer til hverdagskosmopolitisme og grensedragninger.

Den norske likhetstankegangen, slik Gullestad (2002) anvender begrepet i lys av den norske innvandringsdebatten, vil også være et nyttig begrep i min analyse. Likehetstankegangen spiller på at mennesker ofte må føle seg like for å mene at de passer sammen, og for å føle seg som like verdige. Likheten med andre mennesker bidrar til å skape og bekrefte en selv (Gullestad, 2002, s. 82, 83). Med likhet vil alltid ulikhet være tilstede, noe som oppfattes som et problem. Når forskjellene mellom mennesker blir for store tyr man til unngåelse, fordi verdier som ”fred”, ”ro” og ”harmoni” er sentrale. Likhet er også noe som skapes for å styrke likheten og tilhørigheten i en gruppe (Gullestad, 2002, s. 83). Likehetstankegangen, eller likhetslogikken, er svært relevant i analyse av folks grensedragninger og særskilt i en kontekst som denne, hvor majoritetsbefolkningens forhold til minoriteter blir analysert. I Gullestads (2002) ånd vil jeg analysere hvorvidt likhetsstrategien anvendes av mine majoritetsinformanter overfor. Gullestad (2002, s. 84) hevder at skillelinjene mellom samfunnsklasser har blitt mindre i Norge, samtidig som skillelinjene mellom ”oss” og ”innvandrere” har blitt tydeligere begrepsmessig forankret i folket. Det er nettopp disse skillelinjene og maktforholdene som utgjør likhetens grenser, og som kravet om likhet både forutsetter og vedlikeholder (Gullestad 2002, s. 84). Likhetens grenser har klare paralleller til grensedragninger. Hvorvidt slik grensedragning er å finne i mitt materiale, og i så fall hvordan de trekkes kommer jeg tilbake til i kapittel 8. I forlengelsen av dette er Eriksen (2007a) sin påstand om at det har vært et skifte fra sosiale til kulturelle faktorer, i tilknytning til innvandrings –og minoritetsspørsmål i Europa, interessant.

Dette er gjeldende både i den allmenne og akademiske diskursen. Dette innebærer at debatten har endret seg fra tidligere hvor den handlet om utdanning og jobb til nå å handle om hijab og islam (Eriksen, 2007a).

Et siste begrep, som vil være spesielt relevant i diskusjonen av dugnadsdeltakelse blant minoriteten, er *etos*. Dugnadsånden er et begrep som er godt egnet til å oppsummere velferdsstatens etos. Det handler om mer enn å utføre arbeidsoppgaver i fellesskap, nemlig en moralsk forpliktelse som ses i sammenheng med dannelsen av den norske velferdsstaten og ”byggingen av landet”, med henvisning til perioden etter andre verdenskrig (Rugkåsa, 2010, s. 220). Etos kan defineres som følger:

In recent anthropological discussion, the moral (and aesthetic) aspects of a given culture, the evaluative elements, have commonly been summed up in the term "ethos," while the cognitive, existential aspects have been designated by the term "world-view." A people's ethos is the tone, character, and quality of their life, its moral and aesthetic style and mood; it is the underlying attitude toward themselves and their world that life reflect” (Geertz 1957, s. 42; Geertz, 1973, s.126).

Etos er en sammensmeltning av *er* og *bør*, og legitimerer og vedlikeholder sosial orden og normalen (Rugkåsa, 2010, s. 220). Når deltakelsen i frivillig arbeid, som dugnad, er lav blant etniske minoriteter kan det oppfattes som en manglende vilje til å delta i noe som anses som en viktig del av et felles ”vi”. Den iboende forpliktelsen til å delta i et slikt arbeid er noe som tillegges en moralsk karakter, som enhver bør tilstrebe å overholde, fordi deltakelsen i et slikt arbeid har blitt definert som en del av et nasjonalt fellesskap (Rugkåsa, 2010). Etos vil derfor være et fruktbart begrep i forståelsen av hvordan et ”vi” og et ”dem” dannes, og hvordan dette har virket inn på informantenes tanker om flytting. Begrepet har dessuten klare fellestrekk med grensdragninger og likhetstankegangen.

Stedsbilder og status som flyttemotiv er noe Bragen (2014) fokuserer på i sin studie. Dette vil ikke bli fokusert på i denne studien. Bourdieus begrep *habitus* (Eriksen, 2007a; Silva & Warde, 2010), vil ha en liten rolle i kapittel 7 der begrepet blir kort presentert. Dette er interessante perspektiver, men av hensyn til oppgavens omfang har ikke disse blitt prioritert.

2.8 Oppsummering

I dette kapitlet har jeg gjennomgått teori som er relevant for min studie. Den gjennomgåtte forskningen bidrar til å plassere studien inn i en kontekst og gi leseren en innsikt i relevant forskning innenfor temaet. Forskningen gjennomgått ovenfor bidrar også til en innføring i teori som vil bli brukt i analysen av mine informaners fortellinger om flytting fra nabolag og skoler med høy andel etniske minoriteter.

Kapitlet innledet med en gjennomgang av livssyklus og livsløp, som er relevante teoretiske perspektiver for mitt datamateriale. Årsaken til dette er at flere flyttemotiv knyttet til livsløp kommer til syne i materialet. De gjennomgåtte teoretiske perspektivene kan dermed bidra til å belyse mine informaners flytting og bidra med å besvare hvordan disse motivene begrunnes.

Deretter fulgte en kort gjennomgang av segregasjonsteori med fokus på ulike former for segregasjon, årsaker til etnisk segregasjon, etnisk segregering i Oslo, samt en kort påpekning av sammenhengen mellom etnisk og sosio-økonomisk segregasjon i Oslo. Sammenhengen mellom etnisk og sosio-økonomisk segregasjon vil være et svært relevant aspekt når oppgaven går over på mine informaners flyttebegrunnelser knyttet til nabolag og skole, hvor informantenes fokus på sosio-økonomisk bakgrunn blant etniske minoriteter kommer frem.

Teorikapitlet beveget seg så over i de mer sentrale teoretiske perspektivene for studien med fokus på nabolag og skole. To viktige aspekter i mine informaners flytting. Denne delen ble innledet med en diskusjon av hvilken betydning nabolaget har i flytteprosesser. Deretter ble betydningen av skolesegregasjon som utløsende årsak til flytting vist gjennom flere empiriske studier, samt betydningen av klassebakgrunn fremfor etnisitet, i påvirkning på prestasjonene i skolen. Gjennomgang av forskning på "hvit flukt" og "hvit unnvikelse" ble så viet oppmerksomhet med en påfølgende redegjørelse av vippepunktsmodellen, og dens relevans. Disse bidragene vil kunne bidra i prosessen med å besvare problemstillingen om hvilke flyttemotiver som oppgis, og hvordan disse begrunnes, og er viktige bidrag i lys av hvor viktig nabolag og skole var som flytteårsak blant mine informanter.

Kapitlet avsluttet med en gjennomgang av grensedragninger og likhetstankegang. Dette er begreper som vil anvendes i diskusjon av informantenes vurderinger rundt minoritet og majoritet på et mer abstrakt plan enn den foregående teorien, som er knyttet til mer

konkrete utløsende årsaker til flyttingen. Dette vil bidra med å besvare hvorvidt det er et samsvar mellom holdning og handling i flyttingen, og om en grensedragende holdning har hatt innvirkning på flyttingen fra et område med høy minoritetsandel. Likhetstankegangen, som har fellestrekk med grensedragningene ble deretter drøftet. Avslutningsvis ble etos presentert, et relevant begrep i diskusjon av deltakelse i dugnad.

I neste kapittel følger en gjennomgang av oppgavens analytiske tilnærming. Dette er en del av diskusjonen og redegjørelsen for mine metodiske og metodologiske valg. Etter kapittelet om analytisk tilnærming følger et metodekapittel som tar utgangspunkt i studiens praktiske metodiske tilnærming.

3 Analytisk tilnærming

I dette kapitlet vil jeg gjennomgå oppgavens analytiske tilnærming. Dette er en viktig prosess i det å plassere seg selv vitenskapsteoretisk, og vise hvordan jeg har tenkt rundt min egen analytiske tilnærming. Dette kan bidra med å styrke oppgavens troverdighet og gjennomsiktighet, som er viktige prinsipper for validitet og reliabilitet i forskningen.

Kapitlet innledes med en redegjørelse for abduksjon, som er den tilnærmingen som ligger min egen studie nærmest. Det fenomenologiske vitenskapssynet blir så presentert. Dette er blant annet viktig for å forstå informantens egen livsverden. Prinsippene om systematikk og innlevelse blir så gjennomgått. Dette er viktige prinsipper for forskningsprosessen generelt og intervjusituasjonen spesielt. Hermeneutikken blir så sett i sammenheng med min egen studie. Dette er viktig i tråd med studiens kvalitative tilnærming, og fokus på informantens fortellinger og begrunnelser for flytting. Etter dette redegjør jeg for min kombinasjon av temasentrert og personsentrert analyse som har vært viktig i min studie for å tilegne seg en mer helhetlig oversikt. Kapitlet går så over i en diskusjon rundt ”den egentlige meningen”. Med dette underkapitlet ønsker jeg å diskutere et ankepunkt mot kvalitativ forskning, om hvorvidt man faktisk kan få tak i informantenes egentlige mening i intervjuet. Kapitlet avsluttes med en diskusjon av reliabilitet og validitet. Dette er to prinsipper som er viktige i all forskning, og i denne delen redegjør jeg for hvordan jeg har tatt hensyn til disse prinsippene i min studie.

3.1 Abduksjon

I arbeidet med oppgaven har jeg jobbet ut i fra en abduktiv tilnærming. Abduksjon, som induksjon, jobber ut i fra empiriske fakta, men avviser ikke allerede foreliggende teori (Alvesson og Sköldberg 2008, s. 56). Innen abduksjonen er det vesentlig at man er sensitiv med hensyn til viktige tendenser i materialet, samtidig som man knytter empirien til teoretiske perspektiver (Thagaard 2009, s. 197). Dette samspillet mellom en induktiv og en deduktiv tilnærming ligger min oppgave nærmest, fordi jeg ønsket å kombinere bruk av tidligere teori med mine empiriske funn, og verken lot oppgaven være fullstendig teoriledet eller empiriledet.

I tråd med en abduktiv tilnærming har arbeidet med teori og analyse foregått om hverandre. I den innledende fasen leste jeg mye teori knyttet til flytting i lys av minoritetsspørsmål. Arbeidet lignet mer en deduktiv tilnærming hvor man jobber ut i fra eksisterende teori. Ettersom intervjuprosessen skred frem ble enkelte deler av teorien byttet ut til fordel for nye perspektiver. Teorien som forelå før selve intervjuprosessen påvirket til dels utformingen av intervjuguiden, samtidig som at empirien jeg fikk i intervjuene påvirket teorien. Alvesson og Sköldberg (2008) påpeker at arbeidet med teori også foregår underveis i analysen, noe som er i overenstemmelse med mitt arbeid. Dermed ble arbeidet med oppgaven i stor grad preget av et parallelt arbeid mellom empiri og teori, og ikke en ren induktiv eller deduktiv tilnærming.

3.2 Fenomenologi

Mitt arbeid er inspirert av det fenomenologiske vitenskapssynet, som tar utgangspunkt i den subjektive opplevelsen og søker å oppnå en forståelse av den dypere meningen i enkeltpersoners erfaringer. Fenomenologien hevder at erfaring i seg selv er en vesentlig del av virkeligheten, og at det ikke finnes en separat verden utenfor den menneskelige erfaringen (Hubbard, Kitchin, Bartley, & Fuller, 2002). Når det er snakk om kvalitativ forskning, er fenomenologien mer bestemt en tilnærming som peker på en interesse for å forstå sosiale fenomener ut i fra aktørenes egne perspektiver og beskrive verden slik den oppleves av informantene, ut i fra forståelsen av at den "virkelige" virkeligheten er den mennesker oppfatter (Kvale og Brinkmann 2009, s. 45).

Fenomenologien innen geografien kom med den humanistiske vendingen, hvor mennesket ble plassert i sentrum. Den humanistiske geografien kom som en reaksjon på kvantifiseringen av geografien og tanken om at man kan studere sosiale fenomener på samme måte som fysiske fenomener ved å se etter generelle lover og kausale forklaringer (Hubbard et al., 2002, s. 37). En av de ledene geografene innen den humanistiske tradisjonen, Yi-Fu Tuan, hevdet i sin tid at fenomenologien burde i større grad hatt en viktig plass i geografien. Fenomenologien studerer verken mennesket eller verden i det abstrakte, men mennesket i verden. Geografien var i for stor grad opphengt i den objektive vitenskapen og kviet seg for å bevege seg utenfor direkte målbare enheter (Tuan, 1971, s. 191).

Med min fenomenologiske inspirasjon, krevdes det at jeg så bort i fra mine egne forestillinger om hvorvidt erfaringene og opplevelsene til informantene eksisterte eller ikke.

Kvale og Brinkmann (2009, s. 46) beskriver en slik prosess som fenomenologisk reduksjonisme, som er et forsøk på å sette "commonsense" og vitenskapelig forhåndskunnskap om fenomenene i parentes for å nå frem til en fordomsfri forståelse av fenomenene. Dette opplevdes som vanskelig, men samtidig noe jeg var bevisst på under hele prosessen. Gadamer (2010), på sin side, hevder at fordommer ikke er noe man kan fri seg fra, fordi fordommene inngår i vår egen forståelse.

Dermed åpner jeg for en fenomenologisk tilnærming hvor forskning på den daglige opplevde erfaring og dagligspråket står i sentrum (Thagaard 2009, s. 38), men avviser heller ikke eksistensen av objektiv virkelighet, noe en fenomenologisk tilnærming kan antyde. Det finnes en objektiv virkelighet, men denne virkeligheten forstås ulikt av ulike mennesker (Bryman, 2012; Silverman, 2010, s. 108, 109).

3.3 Systematikk og innlevelse

Systematikk og innlevelse er to sentrale aspekter i kvalitativ metode (Thagaard 2009, s.15). *Systematikk* innebærer hvordan forskningsprosessen skrider frem. Man må ta beslutninger i løpet av prosessen, som knytter seg til avgjørelser om hvordan man skal gjennomføre datainnsamlingen, og hvordan dataene skal tolkes og analyseres. Prinsippet om systematikk trekkes frem for å understreke betydningen av at forskeren prioriterer et reflektert forhold til metodiske beslutninger, fordi dette gir grunnlag for å vurdere forskningskvaliteten (Thagaard 2009, s. 15). Systematikk utelukker ikke dermed spontanitet, som kan utarte seg gjennom at man ser ting i nytt lys i løpet av prosjektet, men understreker viktigheten av gode begrunnelser for hvorfor valg blir tatt. Forbindelseslinjene mellom teoretisk utgangspunkt, problemstilling, opplegg for datainnsamling og analyse og tolkning er derfor viktige å dokumentere (Thagaard 2009, s. 15). I min undersøkelse ble prinsippet om systematikk spesielt gjeldende i forhold til intervjuguiden og i valget av informanter. I et semistrukturert intervju vil spontanitet være en viktig faktor, fordi man ønsker å følge opp interessant informasjon som informantene kommer med. Dermed ble ikke intervjuet gjennomført like strikt som det intervjuguiden kan gi inntrykk av. Det er derfor viktig å trekke frem viktige emner og spørsmål som dukket opp spontant i løpet av intervjuet. Dette fordi man gjennom en systematisk tilnærming kan bidra til å gjøre grunnlaget for hvordan kunnskap utvikles, eksplisitt (Thagaard 2009, s.17).

Prinsippet om *innlevelse* vektlegger viktigheten av å leve seg inn i de sosiale fenomenene som studeres, fordi det danner grunnlaget for forståelse og innsikt (Thagaard 2009, s.16). Dette gjelder spesielt i kvalitative undersøkelser hvor det er nær kontakt mellom forsker og informant. Dette har vært gjeldende i mitt prosjekt, da jeg har gjennomført intervjuer hvor noen av spørsmålene kan fremstå som emosjonelle. Nærheten mellom forsker og informant kan være en fordel, hvis man klarer å oppnå et godt forhold til informanten. Det å leve seg inn i informantens situasjon, lytte, respondere og vise interesse er avgjørende. Med andre ord, det å leve seg inn i situasjonen kan være med på å gi en god relasjon, samt gi forståelse og innsikt. Samtidig er det viktig å holde en viss avstand, for å se ting utenfra og muliggjøre en analysering underveis.

3.4 Hermeneutikk

Hermeneutikk er læren om fortolkninger av tekster og kultur, og samfunnsfagene regnes som hermeneutiske fag (Kvale og Brinkmann 2009, s. 323). Innen hermeneutikken blir tesen om naturfagene som modeller for alle andre fag forkastet, og det vektlegges i stedet at det ikke finnes en egentlig sannhet, men at fenomener kan tolkes på flere nivåer (Kalleberg, Engelstad og Malnes 2009, Thagaard 2009). Gadamer (2010, s.10) omtaler det å gå inn i en dialog - i samtale med et menneske, beskuelse av et maleri, lesning av tekst – som å tre inn i et rom mettet med mening. Vitenskaper som tar i bruk naturvitenskapelige metoder fremstår som hindringer for å få tak det som skjer når man trer inn i et rom fylt av meninger hvor mennesker kommuniserer med hverandre (Gadamer 2010, s. 10). Dette har en klar sammenheng med intervjusituasjonen.

Hermeneutikken fremhever betydningen av å fortolke folks handlinger gjennom å fokusere på et dypere meningsinnhold enn det som er umiddelbart innlysende (Thagaard 2009, s. 39). Mening, fortolkning, argumentasjon og språk vektlegges. Dette er et viktig moment i arbeidet med å besvare problemstillingen, som spør etter hva flyttemotivene bunner i. Derfor har det vært viktig i min analyse å fokusere på et dypere meningsinnhold for å komme til bunns i hvilke opplevelser som lå bak flyttemotivene. Dette kommer særlig til syne i kapittel 8, hvor sammenhengen mellom holdning og handling hos informantene, og holdninger til minoriteter som et kontinuum – og ikke fastlåste kategorier - blir diskutert.

Hermeneutikken var i utgangspunktet knyttet til fortolkningen av teksten. Fra et samfunnsvitenskapelig ståsted kan et hermeneutisk perspektiv knyttes til å lese kultur som

tekst. Målet er å oppnå en gyldig forståelse av teksten. Sett i sammenheng med min oppgaves metode – det kvalitative forskningsintervju – kan tolkningen av intervjuetekstene ses på som en dialog mellom forsker og tekst, hvor forskeren fokuserer på den mening teksten formidler (Thagaard 2009, s. 39). Hermeneutikken vektlegger viktigheten av å forstå tekstens deler i lys av dets helhet, og dets helhet i lys av dets deler. Dette er kjent som den hermeneutiske sirkelen (Gadamer, 2010), som var en viktig prosess i arbeidet med de transkriberte intervjuene. Denne vekslingen mellom å jobbe med deler av - og hele intervjuet er nødvendig i arbeide med å analyser for å se sammenhenger i mine informanternes fortellinger og gå dypere inn i begrunnelsene som ble tillagt flyttemotivene.

3.5 Temasentrert og personsentrert analyse

Jeg har valgt en kombinasjon av to analytisk tilnærminger; temasentrert og personsentrert. En temasentrert tilnærming vil ofte kunne løsrive informasjonen om de enkelte temaene fra sin opprinnelige sammenheng (Thagaard 2009), og dermed ikke ta hensyn til hermeneutiske sirkelen, hvor viktigheten av å forstå tekstens deler i lys av dets helhet, og dets helhet i lys av dets deler er grunnleggende (Gadamer, 2003). Ved å kombinere en personsentrert tilnærming med en temasentrert tilnærming får man et mer helhetlig perspektiv. Det fenomenologiske vitenskapssynet blir også inkorporert her ved at den dypere meningen i informantenes erfaringer blir vektlagt.

Måten denne analysen har forløpt er at jeg har inndelt materialet i analytiske enheter og inndelt enhetene i kategorier. Inndeling i kategorier muliggjør en kombinasjon av personsentrert og temasentret tilnærming (Thagaard 2009, s. 148). Dette har blitt gjort i tråd med Thagaards (2009) vektlegging av fokusskifte i løpet av analysen. Dette ble gjort for å oppnå en forståelse av meningsinnholdet i dataene, samtidig som jeg opparbeider meg en oversikt over materialet. Denne prosessen kan forklares ved at man gjennom et innledende personsentrert fokus utvikler en forståelse av informanten - ved inngående studie av enkeltpersoner i undersøkelsen - og denne forståelsen utvides og verifiseres ved sammenligning av forståelsen av de andre informantene. Deretter kommer en temasentrert analyse inn som i større grad gir en oversikt over mønstrene i materialet (Thagaard 2009, s. 185).

3.6 ”Den egentlige meningen”

Det kvalitative forskningsintervjuet skaper data som det hefter begrensninger ved. Dette gjelder spesielt diskusjonen rundt hvorvidt man kan få tak i den egentlige meningen gjennom intervjuer. Vassenden (2007) viser til tre forskjellige posisjoner som har ulike syn på hvorvidt den egentlige meningen er oppnåelig, og som diskuterer hvorvidt intervju som metode er situasjonelt og kontekstuel bundet. Den *positivistiske* posisjonen hevder at målet med intervjuet som metode er å direkte gjenspeile den sosiale virkeligheten, hvor det standardiserte intervjuet, som er fritt for ”forstyrrelser”, er idealet (Vassenden 2007, s. 32). *Emosjonaliteten*, på sin side, hevder at det ustandardiserte intervjuet faktisk frembringer autentisk informasjon om subjektive erfaringer vedrørende perspektiver på verden. Et ankepunkt mot den autentiske informasjonen er at man ikke kan vite om informasjonen bunner i subjektive perspektiver eller gjenfortelling av kjente kulturelle perspektiver (Vassenden 2007, s. 32). Den *radikalt sosialkonstruksjonistiske* posisjonen mener at intervjudataene skapes i interaksjonen mellom intervjuer og informant, og ikke kan vise til noe utenfor intervjuet. Intervjuet blir ansett som en interaksjonsprosess hvor intervjuer og informant sammen produserer narrative versjoner av den sosiale verden (Vassenden 2008, s. 32).

Søken etter den egentlige meningen kan synes vanskelig, og en kan spørre seg om hvorvidt dette bør være et viktig prosjekt for en forsker som tar i bruk kvalitativt forskningsintervju som metode. Kvale og Brinkmann (2009, s. 223) mener at diskusjonen rundt den egentlige meningen ikke fører noe sted hen, og omtaler spørsmålet om den egentlige meningen som ledende, hvor en søker endeløst etter en udefinert og fiktiv enhet. Kvale og Brinkmann (2009, s. 223) hevder at søken etter den egentlige meningen motiveres av det et eller annet sted skal finnes noen grunnleggende ”meningsklumper”, som ligger og venter på å bli avdekket av en intervjuer som tar i bruk objektive metoder. Kvale og Brinkmanns (2009) syn er i tråd med den radikale sosialkonstruksjonistiske posisjonen. Dette er en posisjon hvis viktigste poeng er at intervjusituasjonen produserer dataene gjennom en dialog mellom informant og intervjuer.

Det er liten tvil om at selve intervjusituasjonen er med på å påvirke hvilke data man får. Dataene påvirkes av hvem jeg er som person, for eksempel når det gjelder etnisitet, klasse, religion og kjønn. Hvilken tilnærming jeg har til intervjuet, om jeg er lyttende, styrende eller aktivt deltakende i intervjuet vil også påvirke dataene. Dette er kjent som

intervjueffekten. Svar kan for eksempel bli gitt av informanten med ønske om å tilfredsstille intervjuer (Jacobsen, 2005). Det kan også tenkes at det vil fremstå som lettere å svare på sensitive spørsmål - som i min studie - over telefon eller ved å kysse av på et skjema, enn ved et intervju.

Ulike intervjuere vil antageligvis få ulik informasjon av de samme informantene. Men utelukker dette at intervjuet ikke preges av hva informantene måtte ta med seg av erfaringer? Jeg vil hevde at informantene tar med seg erfaringer, meninger og holdninger inn i intervjuet og at dette er med på å skape den informasjonen og meningen som produseres i intervjuet. Intervjuer er med på å produsere meningen, men meningen er ikke uberørt av den ”bagasjen” informantene tar med seg inn i intervjusituasjonen. I følge Vassenden (2007, s. 33) er det slik at selv om mening produseres i intervjuet, av samtalepartnerne sammen, så produseres den jo også ut fra samtale om informantens erfaringer og synspunkter. Uten disse erfaringene så hadde den meningen som blir produsert i intervjuet ikke blitt produsert. Min oppfatning er i tråd med Silverman (2001; i Vassenden 2007, s. 33) som hevder at man faktisk kan fange «hva» som sies (innhold), ikke bare “hvordan” det sies (form).

3.7 Reliabilitet og validitet i kvalitativ forskning

Reliabilitet har med forskningsresultatenes konsistens og troverdighet å gjøre. Reliabilitet referer til spørsmålet om en annen forsker som anvender de samme metodene, ville kommet frem til samme resultat (Kvale og Brinkmann 2009, s. 250; Thagaard 2009, s. 198). Ekstern reliabilitet knytter seg til repliserbarhet, noe som er vanskelig å oppnå i kvalitative studier (Thagaard 2009, s. 199). Intern reliabilitet knytter seg til graden av samsvar i konstruksjon av data mellom forskere som arbeider innenfor samme prosjekt. Den interne reliabiliteten styrkes ved at man er spesifikk i sin rapportering av fremgangsmåter ved innsamling og analyse av data (Silverman, 2011; Thagaard, 2009). Gjennomsiktighet i forskningen er viktig å oppnå for å styrke den interne reliabiliteten, noe jeg har tilstrebet gjennom å beskrive både min analytiske tilnærming og tydeliggjøre fra hvilken teoretisk posisjon mine tolkninger springer ut av, slik Silverman (2011) hevder vil styrke reliabiliteten i kvalitativ forskning.

Thagaard (2009) trekker frem troverdighet til forskningen som et relevant kriterium for kvalitativ forskning. Dette innebærer at forskeren, gjennom ulike strategier, bør ha som mål å oppnå troverdighet til sin forskning. Troverdighet kan oppnås gjennom å argumentere

for reliabiliteten gjennom redegjørelse for hvordan dataene er blitt utviklet i løpet av forskningsprosessen (Thagaard 2009). Dette har blitt forsøkt gjort gjennom å presentere utdrag fra intervjuene med mine informanter og tydeliggjøre min forståelse av disse utdragene, og sammenhengen de har med relevant teori. Reliabiliteten kan også styrkes ved at flere forskere deltar i prosjektet. Ved å involvere flere forskere vil flere aspekter ved forskningsprosjektet bli belyst, diskutert og vurdert, noe som kan gi en nøye kritisk evaluering av prosjektet (Thagaard, 2009). I mine studie har jeg tatt hensyn til dette gjennom diskusjon med mine to veiledere, som har bidratt med et kritisk blikk på ulike aspekter ved min studie. Reliabiliteten kan altså både knyttes til kvaliteten på den informasjonen prosjektet baserer seg på, og til vurderinger av hvordan forskeren anvender og videreutvikler informasjonen fra feltet (Thagaard 2009, s. 199).

Validitet knytter seg til tolkningen av data og gyldigheten av de tolkningene forskeren kommer frem til. I samfunnsvitenskapelig forskning dreier validitet seg om hvorvidt en metode er egnet til å undersøke det den skal undersøke, i hvilken grad våre observasjoner faktisk reflekterer de fenomenene eller variablene som vi ønsker å vite noe om (Kvale og Brinkmann 2009, s. 250; Thagaard 2009, s. 201). Med utgangspunktet i at jeg ønsker å studere begrunnelsene for flyttemotivene til informantene er en kvalitativ tilnærming godt egnet for å komme inn på det dypere meningsinnholdet i informantenes begrunnelser.

Gjennomsiktighet i forskningen er et prinsipp som styrker validiteten. Dette innebærer at forskeren tydeliggjør på hvilket grunnlag fortolkninger blir gjort ved å redegjøre for hvordan analysen gir grunnlag for de konklusjoner hun eller han kommer frem til (Thagaard 2009, s. 201). Dette har blitt tatt hensyn til ved redegjøre for relevant teori og litteratur på området, som så har blitt anvendt i lys av mine informanternes fortellinger. Jeg har redegjort for de fortolkningene som er gjort, og bidratt med en forståelse av hvordan jeg har trukket de slutningene jeg har gjort. Forskeren kan også styrke validiteten ved kritisk gjennomgang av analyseprosessen, og som med fordel kan gjøres sammen med en kollega (Thagaard, 2009). I denne studien har dette blitt tatt hensyn til gjennom samtale og veiledning med mine to veiledere.

Validitet kan deles inn i intern og ekstern validitet (Gerring, 2007; Thagaard, 2009). Intern validitet knytter seg til hvordan årsakssammenhenger støttes innfor en bestemt studie. Begrepet validitet brukes av Thagaard (2009, s. 201) i overensstemmelse med oppfatning av intern validitet, som har referanse til vurderinger av fortolkninger som omfatter en enkelt studie. Ekstern validitet knytter seg til hvordan den forståelsen som utvikles innenfor en studie, også kan være gyldig i andre sammenhenger. Begrepet overførbarhet blir brukt i

samsvar med denne forståelsen av ekstern validitet (Thagaard 2009, s. 201). Hvorvidt oppgaven har en overførbarhet kan diskuteres, og bygger mye på hvilken tilnærming en har til overførbarhet. En kvalitativ case studie som denne vil ikke kunne danne grunnlag for statistisk generalisering. Casestudier har ofte blitt kritisert for nettopp dette, noe Gerring omtaler som "the small-N problem" (Gerring 2007, s. 43). Derimot vil oppgaven kunne danne grunnlag for analytisk generalisering. Denne tilnærmingen avhenger av å bruke en studies teoretiske rammeverk i etableringen av en logikk, som kan være gjeldende i andre situasjoner. Analytiske generaliseringer er ikke konklusjoner, men mer arbeidshypoteser. Slike hypoteser kan skape nye studier, og dermed produsere nye funn relatert til de samme teoretiske forslagene (Yin, 2011, s. 18, 19). På den måten kan funnene som fremkommer i studien være rettleidende for hva som kan forekomme i andre situasjoner, hvor flytting blant majoriteten har blitt foretatt fra områder med en vesentlig andel etniske minoriteter.

3.8 Oppsummering

I dette kapitlet har jeg redegjort for min analytiske tilnærming. Jeg innledet med en redegjørelse for abduktiv tilnærming. En analytisk tilnærming jeg mener er i tråd med studien, som er verken rent empirisk eller teoretisk ledet. Kapitlet har så tatt for seg fenomenologi, og min inspirasjon av dette i dets fokus på mennesket og den opplevde erfaringen. Jeg har deretter redegjort for hvordan jeg har tatt hensyn til Thagaards (2009) begreper, systematikk og innlevelse. Viktigheten av hermeneutikken og blant annet vektleggingen av å forstå tekstens deler i lys av dets helhet, og dets helhet i lys av dets deler, har blitt trukket fram. Kombinasjonen av personsentrert og temasentrert analyse argumenteres for, blant annet med å peke på mitt fokus på den hermeneutiske sirkelen. Inspirert av Vassenden (2007) har jeg diskutert "den egentlige meningen" i kvalitativ forskning, og om det i det hele tatt er viktig om en slik mening kan oppdrives. "Den egentlige meningen" kan også ses i sammenheng med de foregående delene om hermeneutikk og fenomenologi. Reliabilitet og validitet i kvalitativ forskning ble så diskutert. Jeg argumenterer for at kvalitativ forskning generelt, og min studie spesielt, tar hensyn til disse prinsippene ved å tilstrebe gjennomsiktighet og troverdighet i forskningen og at validitet ikke kun gjelder statistisk generalisering, men også analytisk generalisering.

I neste kapittel vil jeg redegjøre for min praktisk metodiske tilnærming.

4 Praktisk metodisk tilnærming

I dette kapittelet vil jeg redegjøre for det praktiske metodiske arbeidet som ligger til grunn for analysene i oppgaven. Jeg har valgt å fokusere på dette i et eget kapittel for å tydeligere markere en overgang til oppgavens analysekapitler.

Kapittelet innledes med en gjennomgang av to sentrale aspekter; kvalitativ metode generelt og kvalitativt intervju spesielt. Her vil det kvalitative intervjuets begrensninger, både generelle og prosjektspesifikke, diskuteres. Dette er viktig for å tydeliggjøre min bevissthet rundt hvilke prinsipper som bør tas hensyn til i gjennomføringen av kvalitativ forskning, og for å vise hvorfor jeg mener kvalitativ forskning er godt egnet til å besvare min problemstilling. Deretter vil utvalg, intervjuguide og gjennomføring intervjuene gjennomgå. Her ønsker jeg å vise hvilke kriterier som ble lagt til grunn i arbeidet med å trekke et utvalg, hvilke vurderinger jeg har gjort i utarbeidelse av guide og hvilke hensyn jeg tok i arbeidet med intervjuet. Etter dette følger en presentasjon av informantene. Jeg har valgt å presentere informantene en og en i denne delen, slik at leseren lettere skal kunne gå tilbake og se hvem de ulike informantene er. Etter dette redegjøres det for bruken av data fra NODES-surveyen som presentasjon til hvert av analysekapitlene. Kapitlet vil avsluttes med betraktninger rundt etiske spørsmål som har vært viktige i denne studien, og hvordan jeg har tenkt rundt disse.

Et viktig poeng med dette kapittelet er å tydeliggjøre min praktiske metodiske tilnærming, og mine tanker rundt arbeidet med studien. Dette vil være med på å styrke prinsippet om troverdighet og gjennomsiktighet, som er viktig for reliabilitet og validiteten i forskningen (Thagaard, 2009).

4.1 Kvalitativ metode og det kvalitative intervju

Forskningsspørsmålet i studien spør etter flyttemotivene, og hvordan disse begrunnes hos majoritetsforeldre, i flytting fra områder med høy etnisk minoritetsandel. For å gå bak de oppgitte motivene for flyttingen, anså jeg kvalitativ metode som godt egnet, fordi man i større grad søker en dybde i sin forståelse av et sosialt fenomen enn det man gjør ved en kvantitativ undersøkelse.

Et annet moment er den kvalitative metodes gode evne til å synliggjøre ontologiske og epistemologiske spørsmål, som mangfoldet av tolkningsmuligheter og hvordan forskeren er

med på å konstruere det som forskes (Alvesson & Skoldberg, 2008, s. 18), anser jeg som en klar styrke og et viktig aspekt ved metoden som helhet.

Valget av metode kan ses i forlengelsen av mitt fokus på det fenomenologiske vitenskapssynet, hvor den subjektive opplevelsen og en forståelse av den dypere meningen av enkeltpersonenes erfaringer er vesentlige. Kvale og Brinkmann (2009, s. 47, 48) beskriver blant annet tolv ulike aspekter ved forståelsesformen i det kvalitative forskningsintervjuet ut i fra et fenomenologisk perspektiv. En tydelig bevissthet rundt punktene har vært avgjørende i mitt arbeid før, under og etter intervjuet, og har bidratt til en bedre forståelse av intervjuets betydning, min rolle som intervjuer og mine informanternes beskrivelser. *Livsverden og mening* er to av punktene, og bygger på at det er informantens livsverden som er tema for intervjuet, og at intervjuet har som mål og tolke meningen med sentrale punkter ved informantens egen livsverden (Kvale & Brinkmann, 2009). Ut i fra min fenomenologiske tilnærming har dette vært sentrale punkt i intervjuene for å forstå verden ut i fra hvordan informantene forstår den. *Kvalitativ* prinsippet er også viktig, i den forstand at jeg gjennom studien har innhentet kunnskap gjennom språk, og ikke kvantifisert. Dette har også ledet til hensynet om en *deskriptiv* fremstilling, ved at jeg har ønsket intervjuer som inviterte informantene til å fortelle åpent om sin livsverden. Prinsippene om *bevisst naivitet*, *fokusert*, *tvetydighet*, *endring*, *følsomhet*, *interpersonlig situasjon* og *positiv opplevelse* er også fremtredende i intervjuene. Punktene ble tatt høyde for gjennom å gå inn i intervjuet med et åpent sinn, men med klare temaer for samtalen. Enkelte ganger oppsto *endringer* i informantens uttalelser, som delvis stred i mot det som tidligere hadde blitt fremlagt. Dette opplevde jeg som en endring, basert på samtalenes forløp hvor informanten gravde dypere i sin flyttesituasjon, og ofte kom på ting som innledningsvis ikke hadde kommet frem. At prinsippet om *følsomhet* spiller inn på informasjonen som blir samlet inn, forsøkte jeg å ta hensyn til ved å innta en *bevisst naiv* holdning, hvor åpenhet er et viktig prinsipp. På den måten forsøkte jeg å unngå å styre informantene. Dette er vanskelig, i og med at intervjuet kan ses på som det Kvale og Brinkmann (2009) omtaler som en *interpersonlig situasjon*, hvor informasjonen som fremkommer ofte vil preges av intervjuet, om ikke skapes. Dette ble diskutert under ”den egentlige meningen”. Prinsippet *fokusert* kan ses i sammenheng med valget av intervjuform. For mitt prosjekt anså jeg semistrukturert intervju som best egnet, noe som er i overenstemmelse med et fenomenologisk perspektiv. Prinsippet *fokusert* understreker viktigheten av at intervjuet verken er stramt strukturert med standardiserte spørsmål eller fullstendig ikke-styrende (Kvale & Brinkmann, 2009). Semistrukturert forskningsintervju gir en fleksibilitet i intervjusituasjonen, hvor spørsmålene i intervjuguiden bidrar til å peile

informanten inn på ulike temaer, men hvor det er rom for å gå videre på beskrivelser som informanten kommer med, som ikke er dekket av intervjuguiden. Ved å ta i bruk semistrukturert forskningsintervju åpner man opp for et dypdykk inn i informantens livsverden, og særlig fortolkninger av meningen med fenomenene som blir beskrevet (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 47). Prinsippet om *positiv opplevelse* følte jeg ble oppfylt ved at informantene ga uttrykk en interesse for tematikken og flere ga også uttrykk for viktigheten av tematikken i et større perspektiv.

4.1.1 Utvalg

For å kunne besvare problemstillingen må et utvalg velges ut med henblikk på egenskaper og kvalifikasjoner hos informantene som er strategiske i forhold til studiens problemstilling og teoretiske perspektiver. Som i mange andre undersøkelser kan man ikke velge og vrake informanter. Derfor kan utvalget sies å være et *tilgjengelighetsutvalg*, en utvalgsform som også tar hensyn til egenskaper ved informantene som er strategiske i forhold til studiens problemstilling (Thagaard, 2009, s. 56).

Mine elleve informanter er som nevnt valgt ut fordi de deltok i en postal utvalgsundersøkelse gjennomført i hovedstadsregionen høsten 2011 og vinteren 2012 av Statistisk Sentralbyrå (SSB) på oppdrag fra Universitetet i Oslo (Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi: NODES-prosjektet). Bruttoutvalget hadde 3,000 personer, og man endte opp med en svarprosent på 52 prosent. Utvalget ble tilfeldig trukket fra Folkeregisteret i kombinasjon med en rekke andre registre på basis av et sett forhåndsdefinerte kriterier hvor de viktigste var at de skulle være etnisk norske i alderen 25 – 50 år og bosatt i Osloregionen (definert som Oslo kommune og tolv kommuner i Akershus: Asker, Bærum, Nesodden, Oppegård, Ås, Ski, Lørenskog, Rælingen, Skedsmo, Nittedal, Gjerdrum og Ullensaker). Disse kommunene ble valgt fordi en rekke av Oslos tilgrensende kommuner etterhvert har en betydelig andel etniske minoriteter.

Surveyen hadde en design som sikret at man fanget opp både «flyttere» og «bofaste», samt en variasjon i andelen etniske minoriteter i nabolaget. Kommunene ble delt inn i mindre geografiske enheter av delområder og delbydeler som kalles nabolag (totalt 184 nabolag). Utfra en inndeling i nabolagstyper er utvalget stratifisert i to typer områder, 'flerkulturelle nabolag' og 'andre typer nabolag'. Nabolagene er basert på sammenslåtte grunnkretser og er klassifisert i desiler på bakgrunn av deres andel av ikke-nordiske immigranter. Det inkluderer

både immigranter og deres barn født i Norge, altså det som ofte kalles første og annen generasjons innvandrere/etterkommere. Nabolag i øverste desil (desil 10) defineres som «flerkulturelle nabolag», og øvrige områder (desil 1-9) defineres som «andre typer nabolag». Utvalget er videre delt inn i to undergrupper. Den ene gruppen er husholdninger som er «bofaste», det vil si at de bodde i et bestemt nabolag i 2008-2009, og fortsatt bodde i det samme nabolaget i 2010. Den andre gruppen er «flyttere», det vil si at de bodde i et bestemt nabolag i 2008-2009, men flyttet til et annet nabolag i 2010.

For å besvare min problemstilling ble det lagt til fire kriterier for å velge ut hvilke av de totalt 1562 respondentene som var aktuelle å intervju. Jeg var ute etter personer som (1) hadde bodd i et *område med relativt høy andel etniske minoriteter* (områder med 14,2 til 64,2 prosent ikke-nordiske immigranter (desil 6 til 10), hvorav 71 prosent i det endelige bruttoutvalget tilhørte desil 10 (39,4 til 64,2 prosent immigranter)), (2) hadde *flyttet ut* av dette området (de var «flyttere» og hadde flyttet i løpet av 2010), (3) var *foreldre til barn i grunnskolealder* på flyttetidspunktet (som ble definert som 7 til 14 år fordi barna skulle ha gått på den lokale skolen i minst ett år før flytting, og skulle ha minst ett år igjen av ungdomsskolen før flytting for å unngå flyttinger knyttet til overgangen til videregående skole), (4) hadde *besvart spørsmålene om flyttemotiver* i surveyen.

Når denne silingen var gjort stod jeg igjen med 45 respondenter som oppfylte samtlige kriterier og var aktuelle som informanter. I tillegg kom det 19 respondenter som hadde oppfylte de tre første kriteriene, men ikke hadde besvart spørsmålet om flyttemotiv. Disse ble derfor ikke del av utvalgsgrunnlaget. Alle 45 ble kontaktet postalt med forespørsel om å delta i en oppfølgende intervjuundersøkelse (se informasjonsbrev i vedlegg).

Et viktig aspekt ved utvalget er at informantene har erfaring med å ha barn i skoler med høy minoritetsandel. Dette gir en større dybde i informantenes beretninger, enn liknende undersøkelser har gitt, hvor informantene ikke har erfaring med å ha barn i skoler med høy minoritetsandel. Det har derfor vært en stor fordel å kunne velge ut informanter som har deltatt i undersøkelse til NODES, fordi kriteriet om erfaring lettere har kunnet oppfylles, enn for eksempel bruk av en tidkrevende prosess som snøballmetode.

4.1.2 Intervjuguide

I og med at NODES hadde gjennomført en spørreundersøkelse til majoritetsbefolkningen i Oslo, hvor flyttemotiver var hovedfokuset, kunne jeg dra nytte av undersøkelsen ved å ta i bruk dataene som allerede var der og formulere spørsmål som ga en enda dypere innsikt.

Intervjuguiden ble utformet med hensyn til at forskningsintervjuet skulle inneha en semistrukturert form, som innebærer en fleksibilitet, men samtidig at intervjuguiden skulle inneholde de ulike emnene som intervjuet skulle komme inn på. Disse emnene var *bakgrunnsinformasjon, tidligere nabolag, barnets forrige skole, flyttemotiver, tanker om høy minoritetsandel i skolen, viktigheten av nabolag i forhold til skole, tiltak (bussing, fritt skolevalg etc.)* og *avrunding* med spørsmål om informantene hadde noe å tilføye. Rekkefølgen av emnene og de underliggende spørsmålene ble nøye overveid, fordi dramaturgien i et forskningsintervju kan ha implikasjoner for svarene en får. Thagaard (2009) understreker viktigheten av å innlede intervjuet med nøytrale emner før man gradvis beveger seg inn på mer emosjonelt ladete emner og avslutter med nøytrale emner. Den innledende delen fungerer derfor som en oppvarming til de mer dyptpløyende og emosjonelle spørsmålene utover i intervjuet.

4.1.3 Gjennomføring av intervju

Intervjuene ble gjennomført på et egnet sted for informantene. Jeg informerte informantene om at jeg ønsket å komme hjem til dem, hvis de selv ville det, uten å legge noe mer press på dette ønsket. Grunnen til dette var å få muligheten til se stedet de hadde flyttet til, som et ledd i å danne meg et tydeligere bilde av stedet.

I alt var jeg hjemme hos fem av elleve informanter. To intervjuer ble gjennomført på kafé og fire intervjuer på arbeidsplassen til informantene. Erfaringen med intervjuene som ble gjennomført i hjemmet var at jeg fikk et mye tydeligere bildet av stedet de bodde på, spesielt de områdene som for meg var ukjente.

Intervjuene ble tatt opp med diktafon. Dette ble informert om før intervjuet, og var uproblematisk for informantene. Lengden på intervjuet varierte fra informant til informant hvor det korteste intervjuet varte i rundt 30 minutter, mens det lengste varte i 1 time og 30 minutter. Etter endt intervju fant jeg et egnet sted til å notere ned tanker og inntrykk fra

intervjuet. Så fort det lot seg gjøre startet jeg å transkribere intervjuene i sin helhet. En prosess som jeg oppfattet som omfattende, men nødvendig.

Hvordan et intervju forløper seg vil i mange tilfeller kunne skille seg fra intervjuguiden, for eksempel tanken om en gradvis stigning i det emosjonelle nivået, som i noen tilfeller gikk hurtig. I et tilfelle opplevde jeg at informanten satte i gang med sin fortelling med en gang jeg hadde informert han om undersøkelsen og han hadde samtykket, uten at jeg hadde stilt noen spørsmål. Dette innebar at temaer som var tenkt å komme utover i intervjuet, med tanke på en gradvis stigning i emosjonelt nivå, ble tatt opp med en gang. Spørsmålene, slik de var fremstilt i guiden, ble også stilt i en annen rekkefølge i og med at flere spørsmål ble besvart med informantens innledende fortelling. En slik situasjon kan fremstå som stressende for en utrent forsker - som meg selv – når den innarbeidede rutinen med spørsmål plutselig blir endret. En slik situasjon har derimot ikke noen implikasjoner for kvaliteten på intervjudataene. Det er ikke slik at for å kunne sammenlikne noe så må intervjuguiden følges slavisk. Det er heller slik at man ikke får fram hva informanten mener er viktig med temaet, hvis man overholder en slavisk gjennomgang av intervjuguiden, og ikke lar informanten styre noe av rekkefølgen (Widerberg, 2010, s. 225). Dette betyr derimot ikke at man skal hoppe over temaer i intervjuguiden. Det er viktig at alle, på et eller annet tidspunkt, er inne på de samme temaene (Widerberg 2010). Flere av temaene kan være ukjente for informanten, og kanskje sette ting i et nytt lys, og det er derfor viktig å ta opp temaer som informantene ikke selv kommer inn på. Dette oppsto flere ganger i intervjuene, hvor informantene sa rett ut at de ikke hadde tenkt over den konkrete problemstillingen før og jeg ble fortalt at spørsmålene vi var inne på startet en tankeprosess rundt deres flytteavgjørelse.

4.2 Informantene

Utvalget består i alt av 11 informanter som varierer i alder hvor den yngste er ca. 30 år og den eldste er i midten av 50-årene. Botiden i det tidligere boligområdet varierte fra rundt 2 år til 20 år.

Thea er i 40-årene og bodde rundt 20 år i den forrige boligen. Hun har en datter, som byttet grunnskole kort tid før flyttingen fant sted. Thea flyttet internt i bydel Gamle Oslo. Enslig.

Jonas er i 50-årene og bodde i overkant av 10 år i den forrige boligen. Han har en datter, som går på den samme grunnskolen som før flyttingen. Jonas flyttet internt i bydel Bjerke. Enslig.

Mathias er i 40-årene og bodde rundt 10 år i den forrige boligen. Han har en sønn og en datter, som begge var i grunnskolealder da flyttingen fant sted. Begge byttet skole samtidig som flyttingen. Mathias flyttet fra bydel Søndre Nordstrand til Oppegård kommune. Gift.

Alexander er i 40-årene og bodde rundt 5 år i den forrige boligen. Han har tre døtre, hvor de to yngste ikke hadde begynt på skole da flyttingen fant sted. Den eldste var i grunnskolealder, og byttet skole samtidig som flyttingen. Alexander flyttet fra bydel Grorud til bydel Nordre Aker. Samboer.

Andreas er i 40-årene og bodde i overkant av 5 år i den forrige boligen. Han har to sønner, som begge var i grunnskolealder da flyttingen fant sted. Begge byttet skole samtidig som flyttingen. Andreas flyttet fra bydel Bjerke til bydel Søndre Nordstrand. Gift.

Emma er i 30-årene og bodde i overkant av 5 år i den forrige boligen. Hun har en sønn og en datter, hvor sønnen var i grunnskolealder da flyttingen fant sted. Sønnen byttet skole året før Emma flyttet. Emma flyttet internt i bydel Gamle Oslo. Gift.

Julie er i 40-årene og bodde i overkant av 5 år i den forrige boligen. Hun har en sønn, som var i grunnskolealder da flyttingen fant sted. Han byttet skole samtidig som flyttingen. Julie flyttet fra bydel Alna til Skedsmo kommune. Enslig/nylig samlivsbrudd.

Nora er i 40-årene og bodde i underkant av 20 år i den forrige boligen. Hun har en datter og en sønn. Datteren har gått ut av grunnskolen, mens sønnen var i grunnskolealder da flyttingen fant sted. Sønnen fortsatte på den samme skolen i en kort periode etter flyttingen, men byttet skole da skoleåret var omme. Nora flyttet internt i bydel Alna. Gift.

Vivian er i 40-årene og bodde i underkant av 10 år i den forrige boligen. Hun har to sønner, som begge var i grunnskolealder da flyttingen fant sted. Begge byttet skole samtidig som flyttingen. Vivian flyttet fra bydel Søndre Nordstrand til Oppegård kommune. Gift.

Gina er i 50-årene og bodde i underkant av 20 år i den forrige boligen. Hun har to sønner, som begge var i grunnskolealder da flyttingen fant sted. De fortsatte i den samme skolen etter flyttingen. Gina flyttet internt i bydel Alna. Separert.

Åse er i 50-årene og bodde i underkant av 20 år i den forrige boligen. Hun har tre døtre hvor den yngste var i grunnskolealder da flyttingen fant sted, men hun byttet ikke skole etter flyttingen. De to eldste har gått ut av videregående. Åse flyttet internt i bydel Søndre Nordstrand. Skilt.

4.3 Bruk av data fra NODES-surveyen

I innledningen til hvert av analysekapitlene vil det bli presentert relevante data fra NODES-surveyen, gjengitt i diagrammer i vedlegget. Disse dataene er informasjon om hva respondentene har oppgitt på relevante spørsmål knyttet til flytteårsaker, som kan være med på å belyse flyttemotivene i utvalget som helhet. Utvalget er imidlertid svært lite på grunn av alle utvalgskriteriene som begrenset det, og selv om utvalget i utgangspunktet er tilfeldig trukket er det ikke mulig å foreta statistisk generalisering. Tallene må sees som uttrykk for noen mulige tendenser i materialet. Antallet respondenter vil variere noe, hvor det høyeste antallet respondenter er 64. Dette skyldes at 19 potensielle informanter ikke hadde besvart spørsmålene om de viktigste flytteårsakene, og derfor har disse spørsmålene færre respondenter.

Bruken av diagrammene har ikke til hensikt å fungere som en metodetriangulering. Ved en slik kombinasjon, som kan sies å være et ideal i forskningen, vil de to tilnærmingene fungere som kritiske tester av hverandre (Jacobsen, 2005). Mitt kvantitative arbeid er for lite omfattende for å kunne sies å oppfylle dette kriteriet. Analysen er enkel, ved at jeg oppgir svarfordelingen på ulike spørsmål i surveyen i form av diagrammer.

Selv om analysen er enkel, og utvalget svært lite, betyr ikke dette at interessante tendenser ikke kan leses av i diagrammene (Jacobsen, 2005). Bruken av diagrammene vil fungere som en god inngang til hver av analysekapitlene. Dette vil kunne danne et noe større bilde for leseren gjennom at de får tilgang til hva samtlige respondenter i NODES-surveyen - som har flyttet fra områder med høy etnisk minoritetsandel i Oslo med barn i alderen 7-14 år - har oppgitt som flytteårsak.

4.4 Etiske spørsmål

Etiske spørsmål er alltid gjeldende i forskning, og kvalitativ forskning er intet unntak. I denne studien har det vært viktig å vurdere de etiske aspektene ved intervjuene. Spørsmål som har blitt stilt har av enkelte blitt oppfattet som sensitive, noe som øker viktigheten av å verne om sine informanter. Det er viktig å være klar over at åpenheten og intimiteten, som et intervju ofte medfører, kan være forførende og kan få deltakerne til å gi opplysninger de kanskje senere vil angre på at de har gitt (Kvale og Brinkmann 2009, s. 91). Det er derfor alltid viktig å beskytte informanten mot seg selv, og være klar over faren for at informantene ikke vet hvilke konsekvenser informasjonen har for en selv eller eventuelt en større gruppe som informanten kan falle inn under. I forlengelsen av dette valgte jeg å anonymisere mine informanter ved å gi de fiktive navn for redusere faren for gjenkjenning og eventuelle implikasjoner for informanten av informasjonen som ble gitt. Dette er et selvsagt valg å ta i og med at informantenes navn i seg selv ikke er interessant i denne sammenhengen. Jeg har også valgt å endre alder – innenfor en rimelig grense. Dette er gjort med den overbevisning om at slike endringer ikke vil gå ut over kontekstualiseringen, og i tråd med et lignende eksempel Silverman (2010, s. 167) trekker frem.

Et annet aspekt, hvor de etiske betraktningene har vært mer inngående, er hvorvidt de ulike stedene skulle anonymiseres. Studiet av steder er en viktig del av samfunnsgeografien, noe som taler for at stedene blir trukket frem med sitt egentlige navn. Jeg har derfor valgt å oppgi bydelen/kommunen informantene har flyttet fra og til. Ved å oppgi navnet på bydelen/kommunen informantene flyttet fra og til letter man kontekstualiseringen for leseren, samtidig som man beskytter informanten. Med en såpass grov inndeling som bydel og kommune er fare for gjenkjenning minimal. Hvem informantene er og hva de har svart spiller også inn i denne vurderingen. Lite av informasjonen som fremkommer vil kunne ha implikasjoner for informantene - ved en eventuell gjenkjenning – og alle informantene tilhører majoritetsbefolkningen. Det er dermed ikke snakk om en undertrykt gruppe, men heller den gruppen som setter dagsorden i Norge.

Mitt forskningsprosjekt har blitt meldt inn og godkjent av Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD), som en utvidelse av NODES-prosjektet. Dette innebærer at oppbevaring av data, intervjuguide og informasjonsskriv til informantene er i tråd med NSDs forskrifter. Forskningsprosjektet har også hatt et nært samarbeid med SSB, for å gå tilgang til informantene som deltok i NODES-prosjektet. SSB har gjennomgått

intervjuguiden og informasjonsskrivet, gitt tilbakemeldinger og deretter godkjent. Forskningsprosjektet har dermed måttet gjennomgå en ekstra godkjenning, noe som er en styrke i forsikringen om overholdelse av etiske prinsipper.

Informasjonsskrivet fungerer også som et informert samtykke, hvor informantene må skrive under på at de har samtykket i å delta i prosjektet på de premissene som er gitt. Informert samtykke innebærer at undersøkelsens overordnede mål, hovedtrekkene i designet, og risikoer og fordeler blir informert om (Kvale og Brinkmann 2009, s. 88). I informasjonsskrivet oppgis de generelle emnene som intervjuet vil komme inn på for ikke å påvirke informantenes svar med å gi for mye informasjon om prosjektet. Dette var noe som ble nøye overveid og ansett som den beste løsningen og i overensstemmelse med Kvale og Brinkmann (2009) omtaler som ”hovedtrekkene i designen”. Informasjonsskrivet understreker også at informanten har mulighet til å trekke seg når som helst før, under og etter intervjuet. Muligheten til å trekke seg fungerer som en sikkerhet for informantene hvis intervjuet skulle utarte seg på en utilfredsstillende måte, og gjør vurderingen om ikke å gi ut for mye informasjon legitim.

I informasjonsbrevet som informantene mottok av SSB, med invitasjon om deltakelse i studien, fremkom det også at deltakelse ville bli belønnet med et gavekort på 500,-. Dette er ikke uten etiske implikasjoner. Ved å ta i bruk en slik belønning vil informert samtykke kunne bli satt på spill, fordi informanten kan velge å samtykke kun for å motta belønningen. (Silverman, 2010; Tyldum, 2012). Vurderingen jeg gjorde i forkant av studien var at belønning var et tiltak som var nødvendig for å få et utvalg som var tilstrekkelig i antall – med tanke på meningsmetning – samt variasjon i utdanning og inntekt. Tyldum (2012) skriver at bruken av belønning i mange studier er nødvendig for å få et tilstrekkelig utvalg og for å tiltrekke enkelte grupper. Dagens praksis, hvor belønning anses som et tabu, er til fordel for grupper som allerede har en sterk røst i samfunnsdebatten, det vil si mennesker med høy human - og sosial kapital (Tyldum, 2012). Derimot er det ved bruk av belønning, som kan skade det informerte samtykke, viktig å forsikre seg om at informantene ikke blir skadelidende av studien (Tyldum, 2012). Derfor har jeg valgt å anonymisere informantene, slik det fremkommer over. Hvorvidt belønning bidro til at flere valgte å delta, er vanskelig å si noe konkret om. Utvalget har i liten grad lav sosial kapital, ved at samtlige informanter har utdanning utover videregående. Variasjonen i inntekt er derimot stor.

4.5 Oppsummering

I dette kapittelet har jeg redegjort for min praktiske metodiske tilnærming. Som nevnt i innledningen til kapittelet er dette en viktig prosess i å styrke prinsippene om troverdighet og gjennomsiktighet, som er viktige prinsipper i styrke validiteten og relabiliteten i kvalitativ forskning (Thagaard, 2009).

Jeg har argumentert for bruken av kvalitativt forskningsintervju i studien. Hvordan utvalget ble fremskaffet og hvem utvalget er har blitt presentert. Deretter la jeg fram mine vurderinger av intervjuguiden og selve gjennomføringen av intervjuene. Informantene ble så presentert en og en, med sikte på å gi en tydelig oversikt over informantene. Bruken av data fra NODES-surveyen ble så presentert. Etiske spørsmål avrunder kapitlet hvor bruken av belønning i studien diskuteres. Her argumenterer jeg for denne bruken, som av mange oppleves som problematisk, ved å peke på ønsket om å få et tilstrekkelig utvalg, samt ønsket om å innlemme grupper med lav sosial kapital.

Oppgaven går nå over i analysen. Denne delen består av fire ulike kapitler, som henholdsvis tar for seg livsløp som flyttemotiv, nabolag som flyttemotiv, skole som flyttemotiv, og informantenes hverdagskosmopolitiske –og grensedragende holdninger. Analysedelen innledes med kapittelet om livsløp som flyttemotiv.

5 Livsløp som flyttemotiv

Flyttemotiver knyttet til livsløp er et viktig tema for oppgaven, først og fremst fordi dette vektlegges av informantene. Dette er i tråd med studiens analytiske tilnærming, hvor det er sentralt å diskutere motivene som informantene trekker fram.

Kapittelet innledes med relevante data fra NODES-surveyen. Deretter vil jeg gjennomvil gjennomgå livssyklus/livsløpsrelaterte årsaker som fremkom i intervjuene, som relaterer seg til behov for større plass som en følge av eldre barn, viktigheten av nabolaget og sikkerhet for barn, ønske om en type livsstil, samlivsbrudd og økonomi. Det overordnede temaet for kapitlet er å vise kompleksiteten i flytteårsakene, relatert til det analytiske livsløpsperspektivet. I en konkret flyttesituasjon vil det være et mangfold av årsaker som har virket inn, men en ”trigger event” kan også være tilstede.

5.1 Livsløpsrelaterte flytteårsaker fra NODES-surveyen

I NODES-surveyen ble det stilt spørsmål om hvorfor respondentene hadde flyttet fra sin forrige bolig. Totalt var det 13 forhåndsdefinerte svarkategorier, og av disse var det seks som ble valgt av de 45 respondentene som alle hadde flyttet med barn i grunnskolealder fra et område med høy andel minoriteter. Dette er alle livsløpsrelaterte flytteårsaker: Skilsmisse, den forrige boligen hadde feil størrelse, ville bo i en annen boligtype, manglende kulturtilbud, mangel på grøntområder og at oppvekstmiljøet ikke var godt nok for barn.

Figur 2 i vedlegget viser flyttårsaker som ble oppgitt. Her fremkommer det at om lag 1 av 6 respondenter oppga at de hadde flyttet på grunn av separasjon/skilsmisse. For noen av informantene fremsto samlivsbruddet som en ”trigger effect” til flyttingen. Litt under halvparten oppga at den forrige boligen hadde feil størrelse og en tredjedel oppga at de ville bo i en annen boligtype. Trangen etter å tilpasse seg familiens plassbehov er fremtredende i intervjumaterialet, og dette er tydelig noe som opptok de andre i respondentene i surveyen også.

I figur 4 rangeres flyttårsaker etter betydning for flyttingen, deriblant ønsket om mer grøntområder og kulturelle tilbud. Begge disse fremstår som svært lite betydningsfulle flytteårsaker for respondentene.

En av de mest fremtredende faktorene i flyttingen blant informantene var hensynet til barna. Barn er en naturlig og svært viktig del av ens livsfase, i den forstand at preferanser for

bolig og boligområde kan endres i takt med barnefødsler og når barna blir eldre. Dette siste momentet skal vise seg viktig for flere av mine informanter. I figur 4 vises det at om lag halvparten av respondenter oppga det som en svært viktig eller viktig årsak til flyttingen at oppvekstmiljøet for barn ikke var godt nok i det gamle boligområdet.

5.2 Kjernefamilien som utgangspunkt

Intervjuer: Hva var hovedårsakene til at du valgte å flytte?

Mathias: Det var flere ting. Den ene tingen var at vi hadde lyst til å bo et annet sted, som knytter seg til beliggenheten. Det gjaldt fysisk beliggenhet, at vi lå nede i en dump og det ble litt tett. Vi ville ha det litt mer fritt og litt mer rom. Vi hadde også kun ett bad og vi har familie som kommer på besøk langveis fra. I hverdagen var det ikke trangt, men det er klart at når dine barn blir eldre så er to bad kjekt å ha. Så det var på en måte, kall det den "fysiske" forutsetninger for å flytte. Den andre biten er jo litt det at nærområdet egentlig ikke har noe nærmiljø, i motsetning til der vi nå bor. 10 minutter unna har du senter med både vinmonopol, restauranter, kino, bibliotek, treningssenter innenfor en rimelig grei gangavstand.

Sitatet fra intervjuet med Mathias er illustrerende for flere av mine informanter. For det første tillegges årsaker som relaterer seg til livsløp stor vekt. For det andre trekker informantene frem flere årsaker, men det er gjerne en som vektlegges som utløsende.

I lys av Rossis (1955, 1980) livssyklusperspektiv - hvor kjernefamilien er grunnlaget for modellen - har mitt utvalg flere eksempler på at flere barn i familien, og at barna ble eldre, virket inn på flyttingen. Mathias, Jonas og Andreas vektlegger alle dette, der årsaken til flyttingen er i tråd med Rossis (1955, 1980) teori om at flyttingen tvinges frem av en higen etter å tilpasse seg familiens økende plassbehov. Dette er en prosess som oftest er gjeldende i startfasen av familiens livssyklus, der antall familiemedlemmer øker (Rossi 1955, 1980). Mathias, Jonas og Andreas knytter ikke årsakene til flyttingen direkte til at de har fått flere barn og derfor må flytte, men at barna har blitt eldre, og derfor tar mer plass. Barna fikk med alderen flere venner på besøk og krevde større plass hvor de kunne være for seg selv.

5.3 Nabolag og livsstil

Thea: (...) så var det ikke samme frihet til å leke der jeg bodde før, særlig ettersom barnet mitt ble eldre. Med alderen ville hun ut av den porten til bakgården. Og det kjente jeg som ganske ugreit.

Thea og Emma vektlegger barnas økende behov med alderen til å leke utendørs på egenhånd og barnas trang til å utvide sin radius for hvor de ferdes i nærområdet. Både Thea og Emma anså deres tidligere nærområde i bydel Gamle Oslo som lite egnet for barns ferd på egenhånd. De søkte seg derfor til steder der områdene for lek var større og mer tilrettelagt, enn det de var i bakgården der de tidligere bodde. Preferanser for nabolag ble endret med utviklingen i livssyklusen - slik Mathias, Jonas og Andreas påpekte - men de påtrengende behovsendringene gikk i større grad på sikkerheten til barna i lek utendørs, fremfor et behov for en større bolig.

Clark, Deurloo, og Dieleman (2006) peker på viktigheten av å innlemme nabolag i flyttforskning, noe bl.a. Thea og Emma i mitt utvalg illustrerer viktigheten av. Det kan være flere årsaker til at Thea og Emma vektla nabolag i større grad enn ønsket om større bolig. Indre by har mer biltrafikk, er tettere befolket og har færre grønne områder enn ytre by. Sikkerheten til barn i lek vil kunne oppfattes som mindre i indre by enn bilfrie områder i ytre by, og det kan være en årsak til at sikkerhet ble tillagt prioritet. Thea og Emmas usikkerhet knyttet til barnas ferd utenfor bakgården er noe Aaby (2006) ser i sitt materiale. Flere av barna hun snakket med på Grünerløkka fikk sjelden lov til å bevege seg alene utenfor sin egen bakgård, i det hun omtalte som *lekegrindsgeografi*.

I følge Rossi (1980) knytter endringer i preferanser for bolig seg først og fremst til plass og ønsket om å tilpasse seg dette behovet, men også andre årsaker kan virke inn. En av årsakene som Rossi (1980) trekker frem er lokaliseringen av boligen, i den forstand at beliggenhet påvirker hvem man kan opprette kontakt med og at boligens geografiske lokalisering har en verdi i seg selv. Alexander kommer inn på dette - i årsakene til hvorfor han ønsket å flytte fra bydel Grorud til bydel Nordre Aker – når han påpeker at man ikke skal underslå ”snobben” i seg selv i ønsket om hvor man vil bo. Uten å tillegge en slik uttalelse for mye mening, kommer en ikke bort i fra at preferanser for området boligen ligger i kan ses i sammenheng med en livsstil og identitet man ønsker (Sørlie, Aure, & Langset, 2012).

Andreas: (...) og så var det et sted hvor det var veldig dårlig tilbud, utover sportsfronten. Det var lite kulturell tilbud i nærmiljøet, som teater, kino, kafeer og nærbutikker. Det ble bare et sted å bo, men barna hadde aktivitetstilbud. Men det var litt få sosiale arenaer for voksne, utover kjøpesenter.

Muligheter for rekreasjon - som grøntområder, kafé og kulturliv - vil for mange være viktige kriterier i valg av nabolag. Andreas og Mathias vektla mangel på kafé og kulturtilbud som en svakhet ved deres tidligere boligområder i henholdsvis bydel Bjerke og bydel Søndre Nordstrand. Begge vektla også nærhet til marka, en faktor som trakk dem til områdene de nå bor, i henholdsvis bydel Søndre Nordstrand og Oppegård kommune. Andreas trakk også frem forurensing som en svakhet ved sitt tidligere område og han hadde engasjert seg i lokalmiljøet for å få bygget et parkområde.

Vivian var den informanten som tilla preferanser for miljø og forurensing størst vekt i flyttingen. Hun trakk frem forurensning både fra trafikk og industrianlegg i nærområdet som viktige flytteårsaker, samtidig som den tidligere boligen ikke var hensiktsmessig hva gjaldt energibesparing og at de derfor ønsket å bygge et lavenergihus. Trolig kan dette ses i sammenheng med hennes miljøengasjement både i jobb og på fritiden.

Det kan også tenkes at preferansene for en slik livsstil alltid har vært tilstede, men blitt satt til side til fordel for ”viktigere” behov, som boligens størrelse. Alexander peker på nettopp dette, ved at han omtaler det at han i sin tid flyttet til bydel Grorud som et ønske om å oppfylle behovet for større plass og at området er egnet for familier som ”kanskje har fått barn og har en tomroms et eller annet sted og kanskje skal ha noe litt større, men som ikke har all verdens med startkapital”.

Verdien av nabolaget i flytteavgjørelsen bør ikke undervurderes. Clark et al. (2006) finner i sin nederlandske studie at flytting ofte medfører en oppgradering av boligkvalitet⁴ og nabolaget⁵, men det er også mange flyttinger som foretas hvor kun nabolagets kvalitet forbedres. Clark et. al. (2006) argumenterer dermed for at noen husholdninger gjennomfører en nabolagskarriere, som ser ut til å være uavhengig av boligkarrieren, og understreker

⁴ Clark et al. (2006, s. 333) definerer forbedring i boligkvalitet ut i fra et hierarki av seks kategorier: (1) leie 1-3 rom; (2) leie 4 rom; (3) leie 5 rom; (4) eie 1-3 rom; (5) eie 4 rom; (6) eie 5 rom. Forbedring ble definert som bevegelse oppover i hierarkiet enten en eller flere kategorier.

⁵ Clark et. al. (2006) definerer nabolagskvalitet som nabolagets sosioøkonomiske sammensetning og/eller miljømessige kvalitet, som større grøntområder og landlig beliggenhet.

viktigheten av å ta med husholdningers ønske om å forbedre nabolagskvaliteten inn i flytteforskningen. De fleste av mine informanter underbygger viktigheten av å ta med nabolaget inn i flyttevurderingene, i det at nabolaget er en viktig faktor både i å skyve folk fra området og i å trekke folk til et område. For eksempel er Andreas og Jonas ønske om nærhet til marka en viktig årsak til deres flytting. Thea og Emmas preferanser for nabolagets sikkerhet for barn var viktig i deres flytting.

5.4 Samlivsbrudd

Gina: Grunnen til at jeg flytta var at vi ble separert, og det ble for dyrt å sitte på huset og vi måtte pusse opp. Så det var egentlig bakgrunnen til at vi flytta.

Samlivsbrudd medfører ofte flytting (Feijten & van Ham, 2010) og dette kan også ses i mitt materiale. Julie og Åse flyttet begge etter et samlivsbrudd og det samme gjorde Gina etter hennes separering. Disse informantenes flyttinger skiller seg derfor fra de fleste andre informantenes flytteårsaker knyttet til livsløp/livssyklus, siden en konkret og omveltende endring i livet tvang fram flyttingen. Flytting som følge av en slik omveltende hendelse vil ofte være mindre gunstige enn flytting der man har lengre tid til å finne en ny bolig og sonde boligmarkedet nøyere (Lersch, 2014). Hvis motivasjonen for å flytte ligger i å skaffe seg en bedre bolig kan selve flyttingen enkelt utsettes til en tilfredsstillende bolig er ledig på markedet (Dieleman, 2001). Dette er vanskeligere ved en skilsmisse og Julie, Åse og Gina har alle hatt en nedgang i boligkarrieren hva gjelder boligkvalitet, noe som er et fremtredende trekk for skilte (Feijten og van Ham, 2010).

Verken Gina eller Åse ønsket å flytte ut av nærmiljøet, og lette derfor etter en bolig i umiddelbar nærhet. Viktigheten av å ha et sosialt nettverk og barnas skolegang blir trukket fram.

Gina: (...) men jeg tenker at nå er jeg i en situasjon hvor jeg er alene, og det er ålreit å treffe på kjente når du går på butikken, eller hvis jeg går fra t-banen. Det hender jeg slår følge med folk jeg kjenner. Det er veldig hyggelig at jeg har et nærmiljø.

Åse: Jeg ville ikke det (flytte et annet sted). Jeg ville at datteren min skulle kunne fortsette på samme skole, og jeg ville ikke flytte ut av området heller.

Både Åse og Gina flyttet internt i sine bydeler. Det kan ses i sammenheng med hensynet til at barna skulle fortsette i samme skole, samt opprettholdelse av nærheten til både barnas og sitt eget sosiale nettverk. Lokale sosiale nettverk og andre forbindelser til et sted kan legge restriksjoner på flyttingen (Lersch, 2014). Andre restriksjoner vil også kunne være tilstede. Ved et samlivsbrudd er ønsket om en rask utflytting ofte ønskelig og dette kan være en underliggende årsak til den korte flyttedistansen til Åse og Gina. Man rekker ikke å sonde markedet like nøye for mulige bosteder, og man velger derfor noe man kjenner til. Dette er en mulig forklaring, men det skal legges til at både Åse og Gina ga begge uttrykk for sterk tilknytning til området, noe som tydeliggjøres av deres botid i området. Åse hadde vokst opp i huset hun flyttet tilbake til med mann og barn tidlig på 90-tallet, mens Gina hadde bodd i den samme boligen i rundt 20 år. Julie hadde på sin side bodd i overkant av 5 år i sin forrige bolig og ga også uttrykk for liten tilknytning til naboene og området ellers.

For Åse og Gina medførte bruddet en økonomisk vanskelig situasjon, som gjorde det umulig å bli boende. Dette var også gjeldende for Julie, men hun hevdet samtidig at flyttingen ville skjedde helt uavhengig av samlivsbruddet.

Julie: Joa, hva skal jeg si? Jeg hadde nok flytta uansett om jeg tok det samlivsbruddet eller ikke. For jeg var så sint da jeg oppdaga at sønnen min hadde fått pakistansk lærer. Hun prata nesten urdu til meg på telefonen.

Samlivsbruddet var en ”trigger effect” for Julie, men hun er klar på at hun uansett ville flyttet på grunn av skolesituasjonen. Dette er også en mulig forklaringsfaktor i at Julie valgte å flytte fra bydel Alna til Skedsmo kommune, mens Åse og Gina flyttet internt i sine bydeler. Clark (2012) finner i sin studie av flytting i Australia at folk i mindre grad flytter langt etter en separasjon eller skilsmisse, hvor bl.a. tilstedeværelse av barn blir trukket frem som en årsak til kort flyttedistanse. Nettopp ønsket om at barna skulle fortsette på samme skole var en viktig årsak for å bli boende for Åse og Gina, mens skolen var en hovedårsak til Julies flytting.

5.5 Økonomi

Økonomiske muligheter vil alltid påvirke flyttingen, men vil sjelden være alene om å forklare en flytting, slik kompleksiteten i livsløpsperspektivet illustrerer under. Giftemål, fødsel, skilsmisse, partners død, start - eller avslutningsfase i utdanning, og utviklingen i inntekt er alle aspekter som vil kunne påvirke flyttingen (Dieleman, 2001). Derfor har økonomi i større eller mindre grad spilt inn i de fleste flyttesituasjonene i mitt utvalg.

Et viktig aspekt ved flytting er kostnader. Kostnadene ved flytting er bl.a. med på å bidra til at man i mye mindre grad tilpasser sitt boligbehov enn man ville i en verden der flytting var kostnadsfritt. Man venter derfor ofte med å flytte til misforholdet mellom den nåværende boligen og den umiddelbart optimale boligen overstiger en viss terskel. Derfor velger man ofte en bolig som er tilpasset familiens behov over en lengre periode (Nordvik, 2001; Aarland & Nordvik, 2009). Derfor er det ikke overraskende at ingen av mine informanter bedrev hyppig tilpasning av sine boligbehov. Gina, som hadde den lengste botiden, bodde i underkant av 20 år i den samme boligen før hun flyttet på grunn av en separasjon, mens Alexander, som hadde den korteste botiden, bodde rundt 5 år i sin tidligere bolig.

Foruten Julie, Åse og Gina, der økonomi i relasjon til et samlivsbrudd kan sies å være en viktig årsak til flytting, trakk Thea og Alexander inn flytteårsaker direkte knyttet til økonomi. For Thea var det faktum at hun fikk boliglån en helt avgjørende årsak til at hun flyttet fra sin kommunale bolig i bydel Gamle Oslo. Theas kjøp av bolig kan ut i fra de økonomiske aspektene ses i sammenheng med muligheten for boliglån, forklart ut i fra at hun arvet penger. Dette kan betegnes som et naturlig steg i boligkarrieren, siden eie av bolig er noe som politisk oppfordres til i Norge og en majoritet av husholdningene i Norge vil en eller annen gang i løpet av sitt livsløp eie en bolig (Aarland & Nordvik, 2009). Derimot må verken det faktum at Theas økonomiske situasjon bedret seg, eller at overgang fra leie til eie kan anses som naturlig i Norge, alene tas til inntekt for flyttingen. Thea vektlegger også andre årsaker som viktige i flyttesituasjonen, som først og fremst knytter seg til oppvekstmiljø.

For Alexander var frykten for å sitte igjen med en tungsolgt bolig en medvirkende årsak til flyttingen.

Alexander: Det var dels økonomisk, fordi vi var redde for å bli sittende igjen med en tungsolgt bolig, som etter hvert ikke kunne la seg bytte inn i en sentralt beliggende leilighet. Vi så at boligprisene i området ikke holdt tritt med store deler av resten av byen.

Nordvik (2004) gjør rede for at man kan forvente at folk som forventer en prisstigning i markedet vil fremskynde sine flytteplaner, mens de som forventer nedgang ideelt sett burde gå over til leie. Han finner ingen støtte for hypotesene, i det at folk i liten grad ser ut til å flytte ut i fra sine forventninger om prisendringer i boligmarkedet. Studien Nordvik (2004) siterer i denne sammenhengen tar for seg boligmarkedet som helhet, og ser ikke på ulikhet i forventet prisvekst i ulike områder av Oslo. Med det forbehold at Alexander forventer en boligprisvekst i Nord Aker, noe hans utsagn underbygger, vil jeg hevde at han handler ut i fra den rasjonelle hypotesen som Nordvik (2004) fremsetter. Ved en forventet svak økning i boligprisene i bydel Grorud, vil det lønne seg å kjøpe en bolig i bydel Nordre Aker hvor den forventede boligprisveksten er høyere. Alexanders tanker om forventet prisvekst henger sammen med hans tanker om forventet økning i andel etniske minoriteter i bydelen, som var en viktig årsak til at han valgte å flytte. Dette kan ses i sammenheng med Ellens (2000) studie. Hun finner støtte for sin "neighbourhood projection hypothesis", der blant annet forventet fremtidig økning i andel "svarte" i området henger sammen med forventet nedgang i boligprisene, og at tankene om den fremtidige andelen "svarte" er en viktigere årsak til flytting enn andelen "svarte" da flyttingen fant sted.

5.6 Komplexitet

Et fremtredende trekk ved informantene er at de på mange måter deler Rossis (1980) lineære fremstilling av endrede boligpreferanser, i tråd med kjernefamilien som utgangspunkt. Ingen knytter endringer i husholdets sammensetning til yrkeskarriere, og at dette har påvirket hvor en ønsker å bo og hvor lenge man ønsker å bo på et sted, slik Mulder og Hooimeijer (1999) trekker frem i den mer analytiske teorien om livsløp. Med andre ord, informantene ser ikke endringene i deres livsløp som en kompleks sammenheng av faktorer innen mikro – og makronivået (Mulder og Hooimeijer, 1999), men snarere konkrete årsaker som følger en lineær utvikling i familiens livsløp, der barnas endrede behov med årene er fremtredende. Dermed identifiserer informantene utløsende årsaker til flyttingen, men situasjonen var trolig mer kompleks enn som så.

At de utløsende årsakene til flyttingen, slik de beskrives av mine informanter, gjerne knytter seg til et lite utvalg og ofte konkretiseres til en eller to utløsende årsaker kan forklares på flere måter. Når det gjelder begrensninger (mikronivå) vil for eksempel familiens utvikling ha stor innvirkning. Derfor vil tilstedeværelse av en partner eller ett eller flere barn virke sterkt inn på flytteavgjørelsen (Lersch 2014, s. 24). At flytteavgjørelsene blant mine informanter i så stor grad ses i sammenheng med årsaker relatert til barna er derfor ikke uventet. Det later derfor til at det i alle tilfeller kan identifiseres noen konkrete utløsende årsaker, som i større eller mindre grad har sammenheng med barna.

Det betyr ikke at man ikke bør gå dypere inn i folks flyttesituasjon, for å identifisere andre påvirkende faktorer. Eksempelvis kan jeg trekke frem Mathias, som vektlegger ønsket om en større bolig for å tilpasse seg familiens plassbehov fordi barna har blitt eldre. Flyttingen ville sannsynligvis ikke ha skjedd hvis familien ikke hadde hatt tilstrekkelige materielle ressurser (mikronivå), hvis familiens medlemmer var sterkt uenige (mikronivå), familien ikke oppfylte kravet om egenkapital (makronivå) eller tilgjengeligheten til boliger var lite tilfredsstillende (makronivå). Derfor bør man alltid ta inn over seg menneskers ressurser og begrensninger (mikronivå), samt muligheter og restriksjoner (makronivå) (Mulder og Hooimeijer, 1999), når man analyserer flytteutløsende årsaker.

5.7 Oppsummering

I dette kapitlet har jeg vist hvordan et mangfold av årsaker knyttet til livsløp blir vektlagt av mine informanter. Kapitlet viser at kompleksiteten i hver enkelt flyttesituasjon er mer innfløkt enn den gjerne fremstår ved første øyekast. Informantene har vektlagt et mangfold av årsaker relatert til barn, livsstil, nabolag, samlivsbrudd, økonomi og begrenset plass i bolig, men i stor grad er det hensynet til barna som kommer tydeligst frem. Enten det knytter seg til et lite egnet nabolag eller en ikke tilfredsstillende skole. Hensynet til barna ser derfor ut til å være den mest fremtredende utløsende flytteårsaken i materialet. Det skal legges til at motiver knyttet til langdistanseflytting ut av Osloregionen ikke fanges opp av NODES-surveyen (se gjennomgang av utvalg). Dette kan være en årsak til at flyttemotiver knyttet til jobb og å flytte tilbake til hjemstedet ikke fanges opp i min studie

Jeg understreket viktigheten av å analysere det situasjonelle forholdet, hvor de ulike faktorene innen makro –og mikronivået er viktige komponenter. Det situasjonelle forholdet vil avgjøre om man flytter som en følge av en ”trigger event” eller ikke (Mulder og

Hooimeijer, 1999; Lersch 2014, s. 24). Mangfoldet av årsaker og kompleksiteten i flyttesituasjonen vil være viktig å ha med seg videre i oppgaven. Ved å redegjøre for og diskutere mangfoldet av ulike flyttemotiver blir fremstillingen mer korrekt, i den forstand at alle motiver blir belyst på en måte som illustrerer viktigheten av årsakene til mine informanters flyttinger.

Likevel er det slik at etnisk minoritetsandel i nabolaget, og ikke minst skole, var et viktig tema i intervjuene. Derfor skal jeg i det neste kapitlet redegjøre for og diskutere mine informanters erfaringer fra sine tidligere nabolag, med fokus på etniske minoriteter.

6 Nabolag som flyttemotiv

I det foregående kapitlet ble livsløp sett i sammenheng med informantens flytting. I dette kapitlet vil jeg bevege meg over til nabolagets betydning som flyttemotiv. Det er et viktig moment i arbeidet med å besvare hvilke flyttemotiver som oppgis, og hvordan disse begrunnes. Nabolaget fremsto som et viktig tema i intervjuene og nabolagets betydning for flyttingen inngår som en viktig del av segregasjonsfokuset i oppgaven.

Relevante data fra NODES-surveyen innleder kapitlet. Deretter en diskusjon av hvordan nabolaget skal defineres, og herunder hvilken rolle skolen har i nabolaget. Flere informanter hadde interessante betraktninger om nabolag og skole, og flere trakk et tydelig skille mellom de to. Dette er perspektiver som er viktige å få frem, også ta med seg over i kapittel 7 om skole som flyttemotiv.

Deretter blir tilknytning og fraværet av tilknytning til nabolaget diskutert som en mulig forklaring på hvorfor folk flyttet, og hvor de flyttet. Kan fraværet av tilknytning forklare hvorfor de valgte å flytte? I hvilken grad virket tilknytningen inn i på flyttingen blant de som hadde en sterkere tilknytning?

Kapitlet beveger seg deretter over i en diskusjon av minoritetsandel i nabolaget som flyttemotiv. I det siste underkapitlet følger en diskusjon om sammenhengen mellom sosioøkonomisk bakgrunn og den etniske minoriteten, illustrert av Jonas' fortelling om at den økte andelen utleieleiligheter i nabolaget medførte økt andel av personer med sosiale problemer.

6.1 Nabolagsrelaterte flytteårsaker fra NODES-surveyen

I NODES-surveyen fremstår nabolaget og særlig minoritetsandelen i nabolaget som viktige flytteårsaker. Figur 3 viser at 1 av 6 respondenter oppga at det bodde for mange innvandrere eller etniske minoriteter i det gamle nabolaget som den viktigste flytteårsaken. I Figur 4 ser man at i underkant av halvparten oppga at for mange innvandrere eller etniske minoriteter i nabolaget var en svært viktig eller viktig årsak til flyttingen.

For mye sosiale problemer i nabolaget er en relevant flytteårsak i dette kapitlet. I figur 4 kan det leses av at litt under halvparten oppga at for mye sosiale problemer i nabolaget var en svært viktig eller viktig årsak til flyttingen. For mye sosiale problemer i nabolaget

fremstår ikke som den viktigste flytteårsaken blant respondentene, men er en av de syv viktigste flytteårsakene som oppgis i figur 3.

6.2 Definisjon av nabolag – betydningen av skolen

Nabolaget kan forstås på ulike måter. Som vist i gjennomgangen av teori i kapittel 2 vektlegger Galster (2012) et mangfold av faktorer når han definerer nabolag, og illustrerer på mange måter kompleksiteten i forståelsen av hva et nabolag er. Slik jeg ser det kan faktorene Galster (2012) trekker frem deles inn i materielle-, organisatoriske -og sosiale strukturer, tilsvarende de strukturene som Schiefloe (1981; i Dale & Jørgensen, 1986) identifiserer i sin forståelse av nærmiljø. Dette betyr ikke at et nærmiljø er enkelt identifiserbart, ved å ta utgangspunkt i disse strukturene. Hvilket utgangspunkt man har i defineringen av et nabolag vil påvirke hvordan nabolaget blir definert. Årsaken til dette er at nærmiljø eller nabolag kan ha to betydninger (Dale & Jørgensen, 1986). Den ene betydningen tar utgangspunkt i det enkelte individ hvor forståelsen av nabolaget er funksjonelt, og dermed en ikke-bestemt geografisk lokalisering. Den andre forståelsen av nabolag/nærmiljø tar boligen som utgangspunkt og er dermed en spesifikk geografisk lokalisering (Dale & Jørgensen, 1986). Hvordan og hva informantene definerer som nabolaget er derfor interessant å betrakte.

Blant informantene er det en varierende grad av tilknytning til nabolaget, noe jeg skal vise senere. Det er også interessant at skolen i stor grad blir tillagt en svært viktig rolle, og viktigere enn nabolaget ellers. En god skole blir ansett som en grunnpilar i barnas oppvekst, noe Jonas er inne på.

Jonas: Både skole og nabolag er viktig, men en god skole er veldig viktig. Skolen gir den balasten som den oppvoksende generasjonen skal ha med seg ut. Når det gjelder min datter er det viktig at hun har et godt skoleløp. Det danner et godt utgangspunktet for hennes vei videre.

Det kan også skimtes i Jonas' utsagn at han prioriterer datteren sin fremfor seg selv. Dette er noe som kommer tydelig fram hos Emma, når hun snakker om skole og nabolag.

Emma: Henger ikke skole og nabolag litt sammen da? Men hvis jeg skulle velge mellom min egen tilfredsstillelse i et nabolag og at barna mine gikk på en skole som jeg var sosialt og faglig fornøyd med så hadde jeg valgt skole.

For Emma er nabolaget definerende for hennes ve og vel. Det later til at hun er villig til å ofre sine egne interesser og preferanser for nabolag, til fordel for sitt barns oppvekstsvilkår hvor skolen fremstår som viktigst. Dette er gjennomgående i utvalget, både prioritering av sine barn og at skolen anses som en viktig oppvekstarena. Det kan stilles spørsmål ved hvorvidt skolen blir vektlagt, var det fordi den ble oppfattet som dårlig? I Emma sitt tilfelle var skolen det primære flyttemotivet. For Jonas var det først og fremst nabolaget som var problematisk, men likevel ble skolen tillagt den viktigste rollen i hans datters oppvekst. Muligens kan det forklares av at den offentlige fellesskolen står sterkt i Norge (Baune, 2007), og derfor vil skolens rolle i nabolaget i de fleste tilfeller bli tillagt stor viktighet. Nærskolen ble uten unntak trukket frem som positivt av informantene.

Mathias kan supplere Jonas og Emma over. Under blir hans forståelse av nabolag som funksjonelt og uten spesifikk geografisk lokalisering fremmet. Mathias' forståelse av nabolag har mange fellestrekk med nærmiljøforståelsen med utgangspunkt i det enkelte individ, som Dale og Jørgensen (1986) trekker frem.

Mathias: (...) det er viktigere å trives på skolen enn å trives i nabolaget for barns oppvekst, nettopp fordi et nabolag ikke er fysisk avgrenset, nødvendigvis. Så det er jo enklere å bevege seg utenfor det nærme nabolaget, og ha venner i området rundt. Så jeg tror nok at hvis jeg må rangere så vil jeg si at skolen er viktigere enn nabolaget.

Barnas evne til å forflytte seg, spesielt med alderen, er noe som kommer opp som en viktig årsak til at skole anses som viktigere enn nabolaget forøvrig. Det er viktig at barna trives på skolen, fordi skolen i større grad er en lukket sfære. Muligheten for å forflytte seg rundt i nærmiljøet er større enn det vil være i en skolegård, for eksempel. Nabolaget, og det sosiale miljøet til barna, oppleves i stor grad av foreldrene som en forlengelse av skolen. Klassekameratene er ofte dem de omgås på fritiden.

Skole er gjennomgående viktig blant informantene, og spesielt når det gjelder flyttemotiver. Skole later til å være den institusjonen som vektlegges som den viktigste faktoren i barnas oppvekst. Dermed er det nærliggende å se til Schiefloes (1981; i Dale & Jørgensen, 1986) ulike strukturer som nærmiljøet består av, hvor de organisatoriske - og sosiale strukturene kommer tydelig frem i utvalget, gjennom fokuset på at skolen (organisatorisk) er den viktigste arenaen i nabolaget for barnas utvikling, både når det gjelder faglig utvikling og samvær med venner (sosialt). Skolen som arena forgreiner seg ut i nabolaget for øvrig, hvor klassekamerater også er venner på fritiden.

6.3 Nabolagsrelaterte flyttemotiv

6.3.1 Tilknytning til nabolaget

I det foregående underkapitlet viste jeg at skolen anses som en svært viktig del av nabolaget, noe som ikke var uventet med tanke på at utvalget kun består av foreldre som hadde barn i grunnskolen da flyttingen fant sted. I dette underkapitlet skal jeg komme inn på informantenes tilknytning og identifisering med det forrige nabolaget, og forsøke å si noe mer om nabolagets betydning i flytteavgjørelsen.

Som redegjort for i forrige kapittel ga Gina uttrykk for en sterk tilknytning til sitt gamle nabolag i bydel Alna, og står på mange måter i opposisjon til Rossi (1980) sine funn om at tilknytning ikke spiller inn i flyttingen. Gina ønsket i utgangspunktet ikke å flytte, men det ble en nødvendighet som en følge av hennes samlivsbrudd. Hennes tilknytning til nabolaget medførte derimot at hun valgte å flytte innad i nærområdet for å kunne opprettholde sitt eget og barnas nettverk.

Gina: (..) Ungene hadde det veldig bra der, og meg sjøl også. Jeg kjenner veldig mange her. Før sa jeg alltid at når ungene blir store, da skal jeg flytte til byen. Men nå tenker jeg at nei, jeg skal bli boende her jeg er. Det er veldig ålreit å treffe kjente når du er ute og går tur. Selv når ungene flytter ut, så kommer ikke jeg til å flytte herfra.

Ginas nettverk i nærområdet hadde stor innvirkning på hvor hun flyttet, men det forhindret henne ikke i å flytte. Separasjonen umuliggjorde en blivende tilværelse i den forrige boligen. Relokaliseringen var derimot så kort at barna kunne fortsette på samme skole og hun opprettholdt sitt nettverk. Gina er dermed mer i tråd med Skifter Andersen (2008) og Lersch (2014) som hevder at tilknytning og nære sosiale relasjoner faktisk kan legge restriksjoner på flyttingen. Det er også verdt å nevne at gode sosiale relasjoner fungerte i større grad som en buffer mot flytting for familier med barn, enn for den øvrige befolkningen (Skifter Andersen, s. 94). Trolig knytter dette seg til at gode sosiale relasjoner i nabolaget ses i sammenheng med et trygt oppvekstmiljø, men også at foreldrenes trivsel kan spille inn. I mitt utvalg er barna tilsynelatende høyest prioritert, noe som ble vist i det forrige underkapitlet hvor skole ble trukket frem av informantene som viktigere enn nabolaget ellers,

fordi skole ble ansett som viktigst for barnas oppvekst. I utsagnet over gir Gina uttrykk for at både hun selv og barna trivdes godt i området, og derfor ønsket hun å opprettholde sitt eget og barnas sosiale nettverk.

I forlengelsen av dette er Thea en interessant informant. Thea hadde god kontakt med naboene og fortalte om et samhold i bygården hun bodd i, men ga i større grad uttrykk for en tilknytning til et større område av indre øst i Oslo ved å uttrykke en begeistring for mangfoldet av mennesketyper som bor i området. Dermed skiller Thea og Gina sin tilhørighet seg noe. Gina ga på sin side uttrykk for å flytte kort for å opprettholde nettverket, mens Thea kunne tenke seg å flytte lengre inn mot byen, hvis økonomien hadde tillatt det. Thea ønsket derimot ikke å flytte ut av det større geografiske området som hun følte en sterk tilknytning til, en stedsfølelse eller "sense of place", et begrep som knytter seg til kjernepreferanser ved et område (Bell, 2007). I Theas tilfelle knyttet dette seg til mangfoldet i Oslo indre øst. Slik jeg ser det er det hennes hverdagskosmopolitiske holdning som gjør at hun knytter en tilhørighet til dette større området av Oslo. Hun bygger ned ulikhet og ser mangfold som noe positivt. Dette vil bli analysert nærmere i kapittel 8 om hverdagskosmopolitisme og grensedragninger. Theas holdning kan også omtales som en slags "østkantpatriotisme", som også Vassenden (2007) hadde eksempler på i sitt materiale. En slik karakterisering vil ikke være upassende for Gina heller, men hennes stedstilknytning utgjorde et mye mindre geografisk område, hvor radiusen ble trukket ut i fra hennes sosiale nettverk.

Ut i fra det faktum at utvalget består av folk som har flyttet – enkelte til tross for sterk tilknytning – kan Rossi (1980) sitt funn om at tilknytning ikke spiller inn i flyttingen være illustrerende for enkelte av informantene. Rossi (1980) betegnet tilknytning til nabolaget som ikke relevant i påvirkningen av flytting. Riktignok, Rossi (1980) fant at i områder med stabil beboersammensetning var vennskap fysisk nærmere enn i områder som var preget av større gjennomtrekk av beboere. Den fysiske nærheten av vennskap kan derfor ses som en konsekvens av stabilitet i beboersammensetningen, hvor beboerne knyttet sterkere bånd til nabolaget. Likevel, funnene i Rossis (1980, s. 139) studie viste ingen støtte for at knytting av nære personlige bånd fungerte som noe hinder for mobilitet. På den annen siden var det informantene med sterkest tilknytning til det forrige nabolaget - Gina og Thea - som foretok den korteste flyttingen. Alexander og Julie hadde minst tilknytning til det forrige nabolaget og var de som flyttet lengst. Dette vitner om at en tilhørighet til nabolaget muligens kan begrense distansen på flyttingen.

Dette tar oss tilbake til Gina og Thea, som står i kontrast til store deler av utvalget hvor liten tilknytning og identifisering med tidligere nabolag var utbredt. For de fleste

begrenset interaksjon med naboene seg til de årlige sommerfestene og tilfeldige møter i nabolaget, for eksempel på lekeplassen med ungene. I tillegg ga få uttrykk for en identifisering med nabolaget. Det faktum at Thea og Gina var de informantene med lengst botid i den samme boligen, på i underkant av 20 år, kan forklare noe av tilknytningen til stedet, noe Rossi (1980) og Skifter Andersen (2008) understreker når de hevder at lang botid medfører sterkere tilknytning til et område. På en annen side hadde også Nora bodd i underkant av 20 år i den forrige boligen, men ga ikke uttrykk for en utpreget tilknytning. Hennes omtale var mer preget av en likegyldighet til det området hun hadde bodd i.

For Julie var det å ikke knytte seg til nabolaget et bevisst valg, som bunnet i en hektisk hverdag med jobb og familie. Hun så ikke behovet for å skape sosiale relasjoner i nabolaget fordi hun hadde nok med seg og sitt. Samtidig la hun vekt på at mange med minoritetsbakgrunn holdt seg blant sine "egne", og at majoriteten i nabolaget i stor grad var flere år eldre enn henne. Muligens kan Julie og flere av de andre informantenes lave grad av tilknytning skyldes nabolagets endrede rolle, hvor de materielle og organisatoriske forholdene for utvikling av brede sosiale bånd mellom husholdene i nabolaget har blitt drastisk endret med årene (Forrest & Kearns, 2001, s. 2130; Gullestad, 2006, s. 109). Kvinners inntog i arbeidslivet er en viktig årsak i endringen av nabolagets betydning, fordi kvinnes vennskapskrets på mange måter fungerte som en opprettholdelse av sosial kontroll og sosiale relasjoner i nærmiljøet (Gullestad, 2002, 2006; Putnam, 2000; Vassenden, 2007). I tillegg har endringer innen antallet familiemedlemmer, bilisme med påfølgende suburbanisering og økt avstand mellom bosted og jobb, tap av integrerende institusjoner som skole og butikker, samt IKT-revolusjonen, bidratt til å redusere sosialiseringen i nabolaget (Gullestad, 2006, s. 106). Kommunikasjon er ikke lenger begrenset til å finne sted innenfor de fysiske grensene av ulike steder, og praksisene er løsrevet fra den lokale settingen (Giddens, 1991 i; Savage, Bagnall, & Longhurst, 2005, s. 2).

Tidligere kunne både husholdet og lokalsamfunnet karakteriseres som moralske fellesskap, men med forskjellige grader og typer av oppgaveløsning og sosial kontroll (Gullestad, 2002, s. 229). I følge Gullestad (2002) har grensene mellom lokalsamfunn og hjem nå blitt skarpere. Hjemmet er en arena for intimitet som har blitt mer sentral i folks liv, mens nabolaget har blitt et "deltidssamfunn" (Gullestad, 2002), som konkurrerer om tid og lojalitet med sosiale nettverk som går på tvers av steder. Dette kommer tydelig til uttrykk i mitt materiale. Blant annet hadde Alexander venner andre steder i byen og begrenset omgang med naboene. Dette var også gjeldende for Andreas, som uttrykte at både hans kone og han selv hadde: "(...) et godt nettverk fra før, så vi hadde ikke noe veldig behov for nye vennskap

eller den type ting”. Det sosiale i nabolaget synes ikke å være så viktig for mange, fordi sosiale nettverk allerede er etablert med forbindelser ut av nabolaget. De sosiale nettverkene er mer utflytende og strekker seg over større geografiske områder. Likevel, betydningen av ”weak ties”⁶ innad i nabolaget skal ikke undervurderes. Svake bånd kan være vel så viktige som sterke bånd i å skape sosialt samhold. Man får også et større mangfold innen et nettverk av ”weak ties” (Granovetter, 1973). Slike løselige sosiale forbindelser, som ”weak ties”, er beskrivende for flere av mine informanter som legger vekt på at den sosiale omgangen med naboene begrenset seg til tilfeldige møter, de årlige sommerfestene og dugnader. Disse overfladiske møtene gjorde at man var på hils, men ikke ble invitert på middag. Dermed visste man hvem naboene var, men knyttet ikke noen sterkere bånd som utviklet seg til nære vennskap. Henning og Lieberg (1996) omtaler slike møter som mer overfladiske, men viktige i å skape en trygghet og en viss tilhørighet. At man knytter slike ”weak ties” til folk i nabolaget vil kunne fungere inkluderende og skape en viss form for tilhørighet eller, i det minste, forhindre en fremmedgjøring i sitt nabolag. For å føle sikkerhet er det i følge Henning og Lieberg (1996) viktig at man vet hvem naboene er og hvor man har dem, og man behøver ikke treffe naboene så ofte. Det er balansegangen mellom frihet (anonymitet) og et avhengighetsforhold (være en del av et samfunn) som er viktig i lokalsamfunnet (Henning & Lieberg, 1996, s. 22). Dette kan forklare at mange av informantene i utvalget ga uttrykk for trivsel i sitt tidligere nabolag, men liten grad av nære sosiale relasjoner. En form for balansegang mellom frihet og et avhengighetsforhold.

Nabolaget er i varierende grad viktig for mine informanter, men en tilknytning som kan karakteriseres som ”weak ties” er mest utbredt. Tilknytning til nabolaget er ikke en uvesentlig faktor i flytteavgjørelsen, men heller ikke den mest fremtredende i utvalget. Tilknytning har helt klart holdt igjen enkelte informanter innenfor et mindre geografisk område, men i de fleste tilfeller har tilknytningen i liten grad fungert som en buffer.

6.3.2 Det flerkulturelle nabolaget

Med flyttinger foretatt fra områder med høy etnisk minoritetsandel ble minoritetsandel som flyttemotiv et sentralt punkt for samtale med informantene. I samtlige intervjuer var dette

⁶ Eriksen (2010) definerer styrken på et sosiale forindelse som: “ (...)the strength of a tie is a (probably linear) combination of the amount of time, the emotional intensity, the intimacy (mutual confiding), and the reciprocal services which characterize the tie”.

noe som ble tatt opp av informantene selv, og gjerne i den innledende beskrivelsen av det tidligere nabolaget.

Intervjuer: Kan du gi en generell beskrivelse av det forrige nabolaget?

Mathias: Ja, vi bodde der i 10 år. I utgangspunktet har jo nabolaget utviklet seg. Altså, misforstå meg rett, men i starten så var det mye mer, kall det ”norske” naboer, men det har utviklet seg til å bli innslag av mer og mer fremmedkulturelle. Men vi bodde i en trivelig gate. Jeg har ingenting å utsette på miljøet i det hele tatt. Ikke noe problem av noe som helst slag. Men det var jo også litt det at en del av våre venner som flyttet dit sammen med oss begynte å flytte ut derfra, og da ble det veldig naturlig at man valgte å bevege på seg.

Mathias forteller om en endring over tid i sin beskrivelse av sitt tidligere nabolag, hvor stadig flere beboere med etnisk minoritetsbakgrunn flyttet inn og majoritetsbefolkningen flyttet ut. Et bilde som tegnes av flere informanter. Hvis vi skal trekke noen linjer bakover i historien er dette noe Chicagoskolens urban (human) økologer kunne omtalt som en økologisk endring. Økologisk endring, slik Chicagoskolens medlemmer anvendte begrepet, har flere likhetstrekk med det som i segregasjonsteorien kalles ”hvit flukt” og nabolagsvipping (Vassenden, 2007). Flere av mine informanter forteller om slike endringer. En av disse er Julie som, i likhet med Mathias, forteller om en endring i nabolaget i et lengre tidsperspektiv.

Intervjuer: Kan du gi en generell beskrivelse av nabolaget?

Julie: På 70-tallet bodde det bare nordmenn der. Det som viste seg, og det som ble fortalt – jeg bodde der bare litt over 5 år – var at når deres barn vokste opp så var det bare norske der, men etter hvert som folk flytta og det kom nye inn så var det bare innvandrere som kom inn. Det var sjelden at det var nordmenn som kom inn. Og det så jeg også på de årene jeg bodde der.

Julie legger vekt på naboenes fortellinger, om at det på 70-tallet bare bodde ”nordmenn” i nabolaget, men etter hvert flyttet ”nordmenn” ut og ”innvandrere” flyttet inn. Hun knytter også endringen i nabolaget til egne erfaringer. Hun opplevde at det ble stadig høyere minoritetsandel i nabolaget fra hun flyttet inn på midten av 2000-tallet til hun flyttet ut drøye 5 år senere. I løpet av 1990-årene var det en tiltagende etnisk segregering i Oslo (Blom, 2001b), men den ser nå ut til å ha avtatt noe (Oslo kommune, 2011). Studier har også funnet støtte for at ”hvit flukt” finner sted i Oslo. Sundell (2008) argumenterer for dette gjennom analyse av aggregerte flyttebevegelser og fra skolekretser med høy minoritetsandel i Oslo.

Hewitt (2013) støtter også hypotesen om hvit flukt, og finner at dette særlig er gjeldende for barnefamilier, som i større grad enn andre husholdninger oppgir at andelen etniske minoriteter var et viktig flyttemotiv.

At fortellingene informantene kommer med støttes av demografiske studier er for så vidt interessant, men i dette tilfellet er det mer interessant å se nærmere på hvorvidt endringen i nabolaget med økt andel etniske minoriteter virket som et motiv til å flytte. Det er i den forbindelse viktig å trekke et skille mellom Mathias og Julie, som har blitt trukket frem med sine fortellinger om utviklingen i nabolaget. Forskjellene mellom minoriteten og majoriteten er langt mer fremtredende i Julies fortelling, enn hos noen annen informant, og hun vektlegger dette som en utløsende flytteårsak. Riktignok, i likhet med flere andre informanter, vektlegger Julie først og fremst skolen som hovedmotivet for flyttingen, men også andre faktorer som knytter seg mer til nabolagets etniske minoritetsandel kommer frem. En av faktorene var at økt andel etniske minoriteter medførte at hun følte seg som en del av et mindretall.

Julie:(...) du må bare bli vant til at det er flere mennesker i Norge enn bare oss som er etnisk norske, med annen kultur, og annen religion, og alt det her. Og det har vi bare godt å lære av, alle mann, men når vektskåla ble sånn av vi ble i mindretall, da takla jeg ikke det lenger. Jeg er helt ærlig når jeg sier det og det var grunnen til at vi flytta. Da fikk jeg nok.

Julies analogi om vektskåla leder tankene hen til vippepunkt hvor terskel er et vesentlig punkt. Tilsynelatende medførte utviklingen, med stadig høyere minoritetsandel, at Julie fikk sin terskel overskredet på et tidspunkt. Tilsvarende fortellinger har Vassenden (2007) flere eksempler på i sitt materiale. Vassendens (2007) informanter gir uttrykk for at da de opplevde å bli en minoritet lokalt, ble situasjonen problematisk. Den ”omvendte dominansen” er noe Vassendens (2007) informanter ikke følte seg komfortable med, og dette kan være illustrerende for Julie også. Hun argumenterer for at man må lære seg å leve med og omgås mennesker med en annen kultur og religion, og er tilsynelatende positiv til flerkulturalitet. Det er når hun, som en del av majoriteten, opplever en ”omvendt dominans” i nabolaget at det flerkulturelle blir noe negativt. En faktor som kan tydeliggjøre hvorfor Julie opplevde det å være i mindretall som problematisk er at hun i stor grad ikke skiller mellom ulikheten innad i minoriteten, blant annet ved at hun har en sjargong hvor ”oss” og ”dem” er utbredt. Dette kan ses i sammenheng med at en toetnisk sammensetning kan fremstå som mer truende og dermed mindre ønskelig enn en multietnisk sammensetning, noe som kommer tydeligere frem blant informantene i samtale om skole. En negativ faktor ved en toetnisk

sammensetning i et nabolag kan være at potensialet for sosial polarisering er større enn i et multietniske nabolag (Vassenden, 2007, s. 203). Julie trekker i større grad grenser mellom majoriteten og minoriteten enn de andre informantene, og dermed fremhever ulikheten mellom de to gruppene. Dette kan medføre at polariseringen fremsto som skarpere og dermed mer truende, da hun opplevde å være en del av et mindretall. Dette er noe jeg kommer tilbake til i siste analysekapittel.

6.3.3 Sosioøkonomisk bakgrunn og den etniske minoriteten

Fellesnevner for fortellingene over er at nabolaget ikke vektlegges som en utløsende faktor for flyttingen blant informantene. Jonas, på sin side, legger stor vekt på nabolaget som årsak til at han valgte å flytte internt i bydel Bjerke, og er svært interessant i så henseende.

Jonas: Jeg vil gi en beskrivelse over tid. Da jeg valgte å bosette meg der så var det fordi det virket som et attraktivt boligområde (...) Og jeg flytta inn, og syntes at jeg flytta til et sted som svarte ganske mye til forventningene. Det var et veldrevent sameie, og ålreit nabolag og sånne ting. Men jeg må jo si at over alle de årene som jeg bodde der, så synes jeg nok at den delen av bydelen på en måte skifta stil. Jeg skal ikke dra hele området i ett, men boligsameiet kjenner jeg relativt godt fordi jeg var blokkontakt en del år, og satt i styret i sameie år, så jeg fikk ganske godt innblikk i det. Så du kan si at i begynnelsen var det slik at de fleste som bodde der eide leiligheten. Det var lite fremleie, men etter hvert ble det flere og flere som flytta og leide ut leilighetene sine til leietakere. I tillegg til at det var også en del som kjøpte leilighet og leide ut for å tjene penger på det. Og det førte til at det kom inn veldig mange med løselig tilknytning til boligsameiet (...) Så ble det, med noen hederlige unntak, en ganske belastet klasse, som ble leietakere på fremleie (...) Det var folk med dårlig boevne som i økende grad ble leietakere i fremleieleilighetene. Dårlig boevne hva gjaldt personlige problemer av ulik art, og det førte til at boligmiljø som var veldig bra, ble veldig dårlig over noen år (...) og så var det folk som hadde hatt kort tilknytning til kongeriket, som hadde kommet som -jeg gransket ikke alle sammen - men de var flyktninger, asylsøkere, folk med opphold på humanitært grunnlag, familiejenforening, den slags type ting.

Jonas, likhet med Mathias, forteller om nabolaget ut i fra en endring som forløp seg over en lengre tidsperiode, men Jonas' fortelling om utviklingen er mer omfattende. Trolig knytter dette seg til at Jonas hadde et mye sterkere engasjement i nabolaget, ved at han var blokkontakt, et verv som innebar at alle problemer i sameiet, det være seg husbråk, forsøpling

eller lignende, ble rettet til han. Et slikt verv vil trolig blottlegge de mer problematiske sidene ved sameiet, men det vil samtidig gi en langt mer inngående erfaring og kunnskap om stedet man bor i enn det Mathias kan skilte med, som ikke hadde noen lokale verv.

Mindre stabilitet og løsere tilknytning blant beboerne var hovedproblemet med utviklingen som Jonas beskrev. Denne prosessen forløp seg gradvis ved at boliger ble kjøpt og deretter leid ut på fremleie. Jonas oppfattet ressurspersonens fraflytting som spesielt problematisk, og at disse leilighetene i neste omgang ble leid ut til folk med løsere tilknytning til nabolaget. Jonas påstand har noen paralleller til klassikeren "The Truly Disadvantaged" (Wilson, 1987). Boken omhandler gettoisering i indre by i USA, som medførte en fraflytting av ressurssterke familier – middelklassen og arbeiderklassen – som Wilson hevdet fungerte som rollemodeller. Gjennom sin tilstedeværelse opprettholdt de ressurssterke familiene oppfatningen av at utdanning var meningsfullt, jobb var et godt alternativ til trygd og at stabilitet i familien var normen, ikke unntaket. Fraflyttingen av rollemodeller betydde at deres funksjon som sosial buffer opphørte (Wilson, 1987, s. 56). Jonas forteller at: "skal det være blanding, så er det en del som må være ressurspersoner, som kan yte litt ekstra", men med fraflyttingen av ressurspersonene var det ingen som gikk foran med et godt eksempel, og fungerte som rollemodeller.

Jonas trekker inn at nabolaget ble mindre stabilt, med en økende grad av ut –og innflytting, som en følge av økt andel utleieleiligheter. Stabilitet i nabolaget vil kunne gi en økt tilknytning til området og forhindre en negativ spiral (Andersson, 2006), mens økt andel leietakere i et nabolag vil kunne bidra til mer gjennomtrekk av beboere og mindre stabilitet (Dietz & Haurin, 2003), og dermed lavere tilknytning til nabolaget.

I en norsk kontekst, hvor eierandelen er høy, er gjennomtrekken langt større i boliger som leies enn blant massen av eide boliger, noe Medby (2003, s. 66) finner i sin analyse av levekårsundersøkelsen fra 2001. Dette mønstret ses både i hovedstadsområdet og i landet som helhet. Forskningen på eie av bolig og dets påvirkning på barn viser også at det å eie bolig i større grad medføre at man investerer i hjemmemiljøet, sammenlignet med leietakere. Trolig vil det å eie bolig også medføre en større deltakelse i nabolaget, i sosiale nettverk og lokale politiske aktiviteter (Dietz & Haurin, 2003, s. 439). Dette er nok mest relevant i en kontekst hvor de fleste eier og det å leie er mindre attraktivt, slik det er i Norge. Andelen utleieleiligheter i Norge er lav, korttidskontrakter er utbredt, mange utleieboliger kan legges ut for salg uten at leietaker kan påvirke dette, og det oppfordres politisk til å eie blant annet gjennom boliglån rettet mot førstegangskjøpere (Aarland & Nordvik, 2009).

Et interessant aspekt ved Jonas' fortelling er at han kjenner seg igjen i "hvit flukt" problematikken fra media hvor han leser at: "(...) "hvite" rømmer fra Groruddalen, så kjenner jeg meg igjen i det. Jeg skjønner hvordan de tenker, og jeg tenker at det er en opplevelse jeg på en måte sitter igjen med". Likevel, i sin fortelling om nabolaget knytter han ikke problemene som utviklet seg til etnisitet spesielt, men variabelen "boevne". "Boevne" knytter seg til det Jonas omtaler som "personlige problemer av ulike art". Mer spesifikt gjelder dette rusmisbruk og psykiatri, men også folk med kort tilknytning til Norge. Det var derfor økt andel svakere sosioøkonomiske grupper som var problemet, selv om Jonas ikke la skjul på at mange av de med dårlig boevne også var minoriteter.

Jonas' fortelling belyser et viktig poeng, at etnisk segregasjon ofte sammenfaller med sosioøkonomisk segregasjon (Søholt, 2010). Områder med lavere inntekt og utdanning er ofte preget av høy andel minoriteter. Dette understrekes også av Andersson (2006, s. 794) som hevder at fra et svensk ståsted er sosioøkonomiske faktorer avgjørende i forklaringen av segregering etter "rase" og etnisitet. Derfor er det ikke nødvendigvis aspekter som kultur, religion og hudfarge som er utløsende for flytting fra områder med høy andel minoriteter. Sosial klasse og kvalitet på nabolaget spiller trolig en vesentlig rolle i majoritetsbefolkningens unnvikelse av nabolag i Norden (Vilkama et al., 2014), og påvirker trolig utflyttingen også.

Det økende antallet utleieleiligheter bidro i følge Jonas til økt andel etniske minoriteter. Bråmås og Anderssons (2010, s. 333) finner i sin svenske studie av leiemarkedet at minoriteter er overrepresentert i leiemarkedet, noe som også er tilfelle i andre europeiske land som Tyskland, Nederland, Belgia, Danmark og Frankrike. De hevder at høy inntekt og stabil posisjon i arbeidsmarkedet ser ut til å være viktig for å avansere i boligmarkedet, men er ikke alene i å forklare den ujevne fordelingen i eie – og leiesektoren mellom majoriteten og grupper innad i minoriteten fra Afrika og Øst-Europa. Dermed forklarer ikke høy inntekt og stabil posisjon i arbeidsmarkedet segregasjon alene. Det ser derfor ut til at etnisitet har en betydning, men det er vanskelig å si hvordan etnisitet virker inn. Bråmås og Andersson (2010) vil derimot verken fastslå eller utelukke at diskriminering på bakgrunn av etnisitet kan forklare den store andelen minoriteter i leiemarkedet. En slik diskriminering sammenfaller med et syn på produksjonen av segregasjon gjennom diskriminering i boligmarkedet, hvor lokale –og offentlig institusjoner, institusjoner i privat sektor og "gatekeepers" innen borettslag er viktige aktører (Andersson, 1998).

Om endringen som Jonas beskrev knytter seg til en segregering etter sosioøkonomiske faktorer, diskriminering av etniske minoriteter i boligmarkedet eller en kulturell forskjell mellom minoriteter og majoriteter i preferanser for bosted er vanskelig å si. Trolig er

problemet sammensatt. Det som fremstår som tydelig i Jonas' fortelling er at det var med økningen i antallet utleieleiligheter at problemene oppsto og vokste til et uhåndterlig problem, som utløste flyttingen. Et veldrevent sameie forandret seg til et sameie med beboere med løselig tilknytning og stor gjennomtrekk, samt utflytting av ressurspersoner.

6.4 Oppsummering

I dette kapitlet har jeg tatt for meg betydningen av det tidligere nabolaget for flyttingen, en faktor som viser seg viktig for mange flyttesituasjoner. Jeg innledet med en diskusjon av hvorvidt nabolag og skole er to separate enheter, hvor jeg argumenterte for at skole er en viktig del av et nabolag. Et viktig funn i denne sammenhengen er Mathias' argumentasjon om at skolen er viktigere enn nabolaget, fordi nabolaget ikke er fysisk avgrenset på samme måte som skolen. Dermed kan barna å bevege seg utenfor nabolagets grenser og ha venner i området rundt. Denne delen er også ment som en inngang til analysen som helhet hvor nabolag og skole er de overordnede temaene.

Deretter beveget kapitlet seg over i en diskusjon av informantenes tilknytning til nabolaget, som blant flere av informantene var svak. Jeg diskuterte muligheten for at nabolagets endrede rolle (Gullestad, 2002, 2006) har medvirket til denne lave graden av tilknytning og identifisering med nabolaget blant informantene. Deretter ble betydningen av "weak ties" (Granovetter, 1973) trukket frem, hvor tilfeldige - og overfladiske møter faktisk kan bidra til en følelse av kontroll og en tilhørighet til nabolaget (Henning & Lieberg, 1996). Enkelte av informantene fremviste derimot en sterk tilknytning til nabolaget, blant annet Thea, hvor jeg knyttet hennes identifisering med mangfoldet i Oslo indre øst til "østkantpatriotisme" og kosmopolitisk holdning (Vassenden, 2007). Mangfoldet var en viktig faktor i skapelsen av en stedsfølelsen, et "sense of place" (Bell, 2007) i Oslo indre øst.

I underkapitlet som fulgte tok jeg for meg flytting relatert til minoritetsandel i nabolaget. Jeg diskuterte innledningsvis hvit flukt og nabolagsvipping i lys av mine informanternes utsagn, som var knyttet til egne og andres erfaringer om deres tidligere nabolag. Julie var informanten som i størst grad problematiserte minoritetsandelen i det forrige nabolaget, og hennes tanker om dette ble diskutert.

I den siste delen av kapitlet trakk jeg inn Jonas for å illustrere et vesentlig poeng i utvalget og i teorien, at etnisitet i seg selv ikke nødvendigvis er den utløsende faktoren til flyttingen. For Jonas var økt andel mennesker med dårlig "boevne" og stort gjennomtrekk av

beboere, knyttet til høyere andel utleieleiligheter, hovedårsaken til at han valgte å flytte. Flere snakket om økt andel etniske minoriteter i nabolaget, men det fremsto mindre viktig i nabolagssammenheng. Minoritetsandel i relasjon til skolen fremsto som viktigere for de fleste informantene. Dette kommer jeg inn på i neste kapittel, hvor skole som flyttemotiv er temaet.

7 Skole som flyttemotiv

I dette kapittelet beveger oppgaven seg over i en gjennomgang av informantenes vurdering av skole som flyttemotiv. Skole var et fremtredende tema i intervjuene, og spesielt skolens etniske minoritetsandel. Derfor er det viktig å gå nærmere inn på hvilken rolle den tidligere skolen hadde i flyttingen, og i hvilken grad den etniske minoritetsandelen spilte inn. Fokuset på aspekter ved minoritetsandel i skolen i kapitlet skyldes først og fremst informantenes prioritering av dette. For eksempel er ikke fokuset like sterkt på kvaliteten på skoler med høy minoritetsandel, fordi dette ikke ble vektlagt like mye av informantene.

Kapittelet innleder med en gjennomgang av skolerelaterte flytteårsaker fra NODES-surveyen. Deretter kommer en gjennomgang av problematikk knyttet til dårlig utviklet språk og ressurser i skolen. Flytteårsaker som knytter seg til etniske og kulturelle forskjeller mellom elevene blir så gjennomgått, før betydningen av sosioøkonomisk bakgrunn blir understreket. Flere informanter uttrykker en form for ambivalens, i det at enkelte aspekter knyttes til kulturell ulikhet, mens andre aspekter knyttes til sosioøkonomisk bakgrunn. Kapittelet avsluttes med informantenes tanker om ideell fordeling mellom minoritets –og majoritets elever, som blir trukket inn i lys av hvit flukt og vippepunkt i skolesammenheng. Her danner holdning versus handling og multietnisk versus toetnisk sammensetning i skolen underpunkter.

7.1 Skolerelaterte flytteårsaker fra NODES-surveyen

Skole er en viktig flytteårsak blant mine informanter. Dette gjenspeiler seg også blant det relevante utvalget fra NODES-surveyen. For høy etnisk minoritetsandel i skolen er flytteårsaken de fleste respondentene oppga som den viktigste flytteårsaken, sammen med for dårlig oppvekstmiljø. Figur 3 viser at om lag 1 av 5 respondenter oppga disse som de viktigste flytteårsakene. I Figur 4 ser man at over halvparten oppga for høy andel barn med innvandrerbakgrunn i skolen i det gamle boligområdet som en svært viktig eller viktig flytteårsak.

Blant mine informanter blir dugnad først og fremst sett i sammenheng med skole. I NODES-surveyen blir dugnadsarbeid knyttet til nabolaget. Tallene kan allikevel vise noen interessante tendenser som kan belyse dette kapittelet. Figur 6 viser at litt over halvparten av

respondentene var helt eller ganske enig i at det er utfordrende å bo i samme boligområde som innvandrere fordi for få deltar og tar ansvar i lokale lag og foreninger.

Språklig problematikk blir også tatt opp i kapittelet, først og fremst i skolesammenheng. I figur 6 kan man lese av at i underkant av halvparten var helt eller ganske enig i at det er utfordrende å bo i samme boligområde som innvandrere fordi språkbarrieren gjør det vanskelig å kommunisere.

7.2 Språk og ressurser i skolen

Språk og ressurser i skolen var noe som ble ansett som problematisk blant flere av informantene. Nora var den informanten som først og fremst anså de språklige utfordringer blant minoritetselevne som en trussel mot ressursbruken i skolen.

Nora flyttet 6 måneder før sønnen var ferdig på barneskolen han gikk på i bydel Alna, men valgte å la han fortsette i den samme skolen frem til han hadde fullført 7. klasse. Årsaken til at hun valgte å flytte var at hun var bekymret for at den høye andelen etniske minoriteter i den lokale ungdomsskolen skulle gå ut over sønnens faglige oppfølging. Sønnen er dyslektiker og hun fryktet at elever med dårlige norskspråklige ferdigheter ville kreve mye ressurser, noe hun fryktet ungdomsskolen ikke hadde nok av. I et lengre resonnement rundt minoritetsandel i skolen forteller Nora om sammenhengen mellom høy etnisk minoritetsandel og ressurser.

Nora: (...) men det har en sammenheng i forhold til ressursene og hvordan de blir fordelt. Så hvis man har andre behov, så kommer man kanskje litt utenom. Du må dele det med flere. For de trenger jo spesialundervisning eller tilleggsundervisning og morsmålsopplæring. Og det er det automatisk i, på en måte, så ressursene må deles på flere.

Når Nora sier ”hvis man har andre behov...”, så sikter hun til sønnens dysleksi. Når hun sier ”de trenger spesialundervisning...” snakker hun om etniske minoritets elever. En frykt for at ressursene på skolen ikke strekker til, som Nora uttrykker, kommer også til syne blant Bragens (2013) informanter, i hennes masteroppgave om flyttemotiver blant barnefamilier i Groruddalen, hvor de språklige utfordringene med høy andel minoritets elever er fremtredende. Et annet fellestrekk med Bragens (2013) og min studie er at til tross for at flere av informantene anså dårlig utviklet språk som uheldig, var det flere som følte at dette ikke hadde en stor påvirkning på deres barn. Andreas er en av disse.

Andreas: Det kom barn i 3.klasse som ikke kunne et ord norsk, så det var vanlig, men det at skolen som helhet skåret dårlig betyr ikke at den enkelte elev ikke fikk gode læringsmuligheter. Det var veldig tematisert der. Sjøl opplevde vi, med våre to barn, at det fungerte kjempegodt. Det var ingen svekkelse. Eller, det var ikke noen dårlig skole for våre barn som er norske.

Trolig vil de språklige utfordringene i skolen bli mer prekære hvis de oppleves som truende for ens eget barn, og særlig i tilfeller hvor barnet har behov for ekstra oppfølging, noe Nora gir uttrykk for at hennes sønn trengte. Det kan tyde på at mangfoldet i skolen i større grad blir en ressurs og noe positivt, så lenge den ikke utfordrer kvaliteten på undervisningen og oppfølgingen av ens eget barn. Det er interessant å merke seg at Nora ikke trekker på en urettferdighet i omtale av hvordan ressursene fordeles ved ungdomsskolen. Jeg sikter her til teorien om *forholdstap* (Hernes & Knudsen, 1990). Hvis noe som oppleves som urettferdig, fordi andre oppnår mer i forhold til sin plass, rang, innsats og opptjening, og ens velferdsinteresser trues eller man taper i konkurranse om samfunnsgoder, kan det utløse negative reaksjoner, enten mot dem som relativt sett vinner fram eller mot systemet (Hernes & Knudsen, 1990, s. 78). Ressurser i skolen vil trolig fungere som et samfunnsgode, og hvis man føler seg forfordelt i så henseende vil nok dette utløse negative reaksjoner. Det at Nora var i en situasjon hvor hun hadde ressurser til å flytte og dermed få sønnen sin over i en annen skole motvirket trolig en følelse av relativ deprivasjon, fordi hun hadde økonomi til å komme seg ut av situasjonen.

Det er viktig å tydeliggjøre at Noras tanker om oppfølgingen ved ungdomsskolen først og fremst bygget på erfaringer hun hadde med barneskolen, hvor hun følte at kompetansen ikke var tilstrekkelig. Hun konkluderer derfor med at sannsynligheten for at ressursene ved ungdomsskolen ville være utilstrekkelige, fordi hun mener at høyere minoritetsandel ved skolen gir flere elever å fordele ressursene på. Hun har tidligere hatt en datter som har gått på den omtalte ungdomsskolen for en del år siden, men knytter ikke denne erfaringen til mangel på ressurser.

Et annet viktig moment ved Noras flytting er at hun hevder at lærerne er dårligere på skoler med høy etniske minoritetsandel, noe som ytterligere forverrer situasjonen, fordi de allerede mangelfulle ressursene må fordeles på flere.

Intervjuer: Har du noen tanker om kvaliteten på skoler med høy innvandrerandel?

Nora: Jeg mener at de er dårligere. Ressurser og lærere. Jeg har inntrykk av at det ikke er så stas for lærerne å jobbe der, så de som er dyktige søker seg ikke dit. Det er et inntrykk jeg sitter igjen med.

Igjen, erfaringen hun knytter til denne slutningen gjelder først og fremst barneskolen, og ikke den lokale ungdomsskolen i bydel Alna. Det var interessant at et flertall av informantene, først og fremst i Groruddalen var svært positive til lærerkreftene og skolen som helhet. Jonas hadde følgende å si om skolen datteren gikk på i bydel Bjerke.

Jonas: Men det som er bra med området, og som har holdt seg hele veien det er skolen. Den har vært bra. Det er flinke lærere (...) Skolen vil jeg skryte fælt av. Jeg synes det er en bra skole og flinke lærerkrefter.

Jonas er svært positiv til den lokale skolen, noe som resulterte i at han valgte å la datteren fortsette på den samme skolen da de flyttet. Nabolaget var det problematiske i hans tilfelle.

En annen informant, som er interessant sett i sammenheng med Nora, er Gina. Hun har en sønn som går på ungdomsskolen i bydel Alna, hvor Nora fryktet ressursene og lærerkreftene var for dårlige. Gina har også en sønn som gikk ut av ungdomsskolen for tre år siden, og har dermed erfart skolens utvikling over flere år.

Gina: Jeg er veldig fornøyd med skolen. Han eldste gikk vel ut for 3 eller 4 år siden, for han er russ i år. Han trivdes jo. Hadde veldig bra lærere, og ja, godt læringsmiljø. Han yngste som går der nå trives. Veldig fornøyd med hans lærere.

Ginas positive erfaringer med skolen betyr ikke at Noras frykt for at ressursene ikke skulle være tilstrekkelige til at hennes sønn fikk god nok oppfølging, ikke var berettiget. Skoler med høy etnisk minoritetsandel vil trolig også ha flere elever med språkproblemer (Fekjær & Birkelund, 2007), og det er studier som tyder på at lærere foretrekker skole med majoritets elever (Bonesrønning, Falch, & Strøm, 2005). Som jeg har vært inne på overfor, vil nok ressursene ved skolen bli mer prekære hvis de oppleves som helt avgjørende for at ens barn skal få en god skolegang, noe det var i Noras tilfelle med en dyslektisk sønn. Frykten for at ressursene ved skolen ikke skulle strekke til, som en følge av at mange minoritets elever trengte ekstra oppfølging, var derfor en hovedårsak til at Nora valgte å flytte.

Et annet relevant aspekt i denne sammenhengen er lærerens tilpasning av undervisning etter elevens nivå. Det kan tenkes at klasser med høy andel etniske minoritets elever, vil kunne ta opp mye av ressursene til de som underviser, og dermed vil elevene som har bedre forutsetninger bli oversett. Samtidig vil lærerne kunne senke forventningene til elevene og i mindre grad anbefale høyere utdanning, i klasser med lavere prestasjonsnivå (Fekjær & Birkelund, 2007). Tilpasning av nivået på undervisning til de svakeste elevene er noe Emma påpeker. Sønnen, som var i samme rom under deler av intervjuet uten å ta del, skyter også inn en kommentar.

Intervjuer: Hva med læringsmiljø, kvaliteten på lærere? Fikk du noe inntrykk av det?

Emma: Sønnen min gikk jo der bare i 1 og 2. klasse. Jeg følte ikke at han fikk noen faglige utfordringer for det var så utrolig mange som måtte lære seg å snakke norsk og lese.

Sønnen: Vi jobba ikke med noe annet enn å lese og tegne de første årene.

Intervjuer: Så du følte at det ble lavere nivå på undervisningen?

Emma: Ja, de prøvde jo å kompensere for det, med at de delte opp klassene i grupper. De slo sammen 1. og 2. klasse, og 2. og 3.klasse i noen fag etter nivå, sånn at de som var kommet lengre kunne få utfordringer. Men allikevel følte jeg ikke at det strakk til. Og så ble det slutt på det, fordi foreldre til 3.klassingene følte at de ble trukket ned i nivå, så de ville ikke.

Emma illustrerer en mulig problemstilling når en vesentlig andel av elevene ikke behersker språket tilstrekkelig til å kunne opprettholde et nivå på undervisningen i tråd med læreplanen.

Dårlig utviklet språk ble også tatt opp som en faktor som forhindret interaksjon og samhold mellom elevene. I et lengre resonnement om den forrige skolen forteller Thea om språkproblematikken, hvor både problemer med undervisning og det sosiale i skolegården kommer opp.

Intervjuer: Kan du gi en generell beskrivelse av skolen?

Thea: Ja, 97 prosent ikke-etnisk norske, hvor språket i skolegården ikke var norsk. Det var ikke noe felles språk. Kan si fryktelig mye, så du må egentlig bare spørre.

Intervjuer: Ja, kvaliteten på skolen, lærere, undervisning...?

Thea: Jeg tror det var bra. Første året fikk vi en fantastisk førskolelærer som...Det er noe med når barn kommer på skolen og man ikke kan si "god morgen" en gang, så må de ha sterke lærerkrefter eller veldig fjerne, eller ekstremt utholdende. Jeg vet ikke hvordan de klarer å overleve der (lærerne). Jeg hadde blitt gal! For hvordan skal man lære matematikk til et barn

som ikke kan snakke noe norsk. Ok, så da har man matematikkundervisning på morsmålet deres, da. Det er den eneste måten man kan få det til på. Så jeg meldte meg jo ganske fort inn i FAU og ble FAU-leder året etter. Prøvde å få foreldrene på banen.

Thea snakket om sin deltakelse i FAU, som hun tok del i som en følge av språkproblemene hun så ved skolen. Hun ønsket å knytte et nærmere samarbeid med foreldrene til elevene som hadde dårlige språkferdigheter, men ga uttrykk for at tiltakene ikke førte noe sted hen.

Intervjuer: Men det hjalp ikke (tiltakene)?

Thea: Nei, jeg synes ikke det. Jeg synes det er veldig vanskelig når mitt barn kommer bort til to jenter, og de to jentene snakker sitt morsmål, og mitt barn ikke kan leke med de fordi det er ikke noe rom! Det er ikke noe språkrom!

Dårlig utviklet språk vil være hemmende på interaksjon mellom elever i skolen og kunne problematisere integrering i samfunnet ellers. For Thea var først og fremst den sosiale delen som var problematisk, fordi den i større grad rammet datteren direkte. Det sosiale var også ellers et problem, i den forstand at datteren opplevde å bli mobbet. I omtale av undervisningen viser Thea en medfølelse overfor elevene som ikke behersker språket, og at det er de som har det vanskelig. Det later til at undervisningen ikke ble ansett som et stort problem, men kan ha virket inn i flyttingen. Det samme kan sies å være gjeldende for Emma, som trekker frem problematiske sider ved dårlig utviklet språk og undervisning, men tillegger ikke dette et stort fokus i intervjuet.

Thea og Emma kan derfor sies å plassere seg i et form for midtsjikt, når det gjelder hvordan de språklige utfordringene opplevdes. De opplevdes som langt mer utfordrende enn det Jonas og Gina oppgir, mens Noras frykt virker å være mer påtrengende og i langt større grad flytteutløsende, enn det de språklige utfordringene var for Thea og Emma. En mulig forklaring på hvorfor Thea og Emma opplevde språkproblematikken i skolen som mer utfordrende, enn Jonas og Gina, er at omfanget av problematikken er større i en skole hvor det er flere minoritetselever, fordi skoler med høy etnisk minoritetsandel vil trolig også ha flere elever med språkproblemer (Fekjær & Birkelund, 2007).

7.3 Kulturelle og etniske forskjeller i skolen – kjønnsrollemønstre og deltakelse i dugnad/FAU

Flere informanter ga uttrykk for at etniske og kulturelle forskjeller var problematisk i den forrige skolen. En av informantene som trekker frem slike forskjeller er Emma. På spørsmål om hun kan gi en generell beskrivelse av den forrige skolen svarer hun at:

Emma: Det var en skole med veldig stor overvekt av ikke-etnisk norske, hvor en stor andel foreldre ikke var interessert i å bli kjent med noen utenfor sin egen etniske gruppe, eller hva man skal kalle det.

Emma la vekt på at svært mange ”ikke-etnisk norske” ved den tidligere skolen ikke deltok i skolerelaterte arrangementer. Dette gjaldt alt fra deltakelse i FAU til skoleavslutninger. Det er flere fortellinger om liten deltakelse blant etniske minoriteter i FAU, og som blir trukket fram som lite gunstig.

Jonas: På foreldremøtene så er det stort sett rundt 20-25 som møter opp, kanskje 30. Men det er de samme som går igjen, og det er de samme som drar lasset hele tiden. Som stiller opp til dugnader, som sitter i FAU. Som gjør ditt, som gjør datt. Og det blir litt sånn, det synes jeg ikke er så veldig ålreit (...) det er klart at foreldre med en annen etnisk bakgrunn stiller opp i langt mindre grad. Det er ikke til å stikke under en stol.

Deltakelse i arrangementer i regi av skolen og deltakelse i FAU kan ses på som dugnadsarbeid. En institusjon som er sterkt forankret i Norge. Deltakelse i dugnadsarbeid bygger moralsk kapital, som ikke kan objektiveres i formelle og generelle rettigheter, men er avgrenset til ”fellesskapets levende og konkrete hukommelse” (Sørhaug 1989 i; Rugkåsa, 2010, 186). Deltakelse i dugnad blir anerkjent av de andre og man tillegges et godt rykte, mens de som ikke deltar i dugnad ofte blir sett ned på (Rugkåsa, 2010). Rugkåsa (2010) knytter denne tanken om dugnadsånd over til skapelsen av et nasjonalt ”vi”, en majoritet, hvor det å løfte frem og legge et så sterkt fokus på deltakelse i dugnad er en form for grensemarkør. Dette gjelder først og fremst når dugnad ses i sammenheng med noe som er spesielt ved norsk majoritetskultur. Når denne koblingen gjøres blir dugnaden en manifestasjon av en likhets –og fellesskapstankegang. Dugnad er nemlig ikke et særnorsk fenomen, men noe som finnes mange kulturer (Rugkåsa, 2010, s. 187).

Velferdsstatens etos kan også ses i sammenheng med likestilling, i de tilfeller hvor arbeidsdeltakelse og likestilling er et uttrykk for velferdsstatens etos. Da er man pliktig til å følge idealene som samsvarer med dette synet for å defineres som en integrert borger (Rugkåsa, 2010, s. 220). Hvorvidt idealet om deltakelse i dugnad er noe som forsterkes eller skapes av en manglende deltakelse er et interessant spørsmål. Hadde idealet om deltakelse vært mindre viktig, eller kanskje uviktig, hvis deltakelsen blant etniske minoriteter hadde vært stor?

Hvorvidt denne typen deltakelse er viktig for majoriteten som helhet, eller om dette er noe som knytter seg til mitt utvalg spesielt, har jeg ikke mulighet til å si noe om. Derimot kan man med utgangspunkt i undersøkelsen *”Holdninger til innvandrere og innvandring 2012”* (Blom, 2012b) antyde noen generelle tendenser. I undersøkelsen fremgår det at 25 % er helt enig i at ”innvandrere i Norge bør bestrebe seg på å bli så like nordmenn som mulig”. 24 % sier seg nokså enig i påstanden, mens 23 % er nokså uenig og 13 % er helt uenig. Spørsmålet favner bredt og sier ikke noe direkte om dugnad, men derimot om majoritetens tanker om hvorvidt innvandrere bør bestrebe seg på å assimileres inn i den norske kulturen. Med utgangspunkt i argumentasjonen over, hvor dugnad vektlegges som en viktig del av velferdsstatens etos, vil dette være en naturlig del av det å ”bestrebe seg på å bli så lik nordmenn som mulig”. Den forholdsvis jevne fordelingen mellom de ulike svaralternativene, med en liten overvekt mot enighet i påstanden, kan antyde at assimilering av etniske minoriteter inn i den norske kulturen ikke er en sterkt forankret holdning blant majoritetsbefolkningen.

Det skal legges til at folk vil kunne ha ulike tanker om hva det innebærer å ”bestrebe seg på å bli så like nordmenn som mulig”. Assimilering innebærer en mer omveltende prosess, hvor det handler om å bli mest mulig lik majoritetsbefolkningen, mens integrering i prinsippet handler om at innvandrere og mottakersamfunnet kommer hverandre i møte i en gjensidig tilpasning til begge parters beste (Blom, 2012b). I følge Blom (2012b, s. 12) er også påstanden om at ”innvandrere i Norge bør bestrebe seg på å bli så like nordmenn som mulig” lite entydig når det gjelder hvilket av svarene som kan regnes for å være ”innvandervennlig”. Men Blom (2012a) påpeker at de som har inntatt kritiske holdninger på de andre holdningsspørsmålene er mer tilbøyelige til å si seg enig i utsagnet.

Kulturelle og etniske forskjeller i skolen blir også trukket fram av Thea, som fokuserer på ulike kjønnsrollemønstre når hun forteller om mobbingen datteren ble utsatt for. Mobbingen kan ses på som en konkret årsak til flyttingen.

Thea:(...) Det er kulturell bakgrunn, sånn som at mitt barn som så ut som en gutt ikke ble godtatt. Det var et helvete hver dag..."er du gutt eller jente? " (imiterer mobberne). Mange ganger om dagen!

Thea: (...) så var det veldig mye med dette om hun var gutt eller jente og jeg så at hun ikke passa inn, så det var ikke rom der. Så der kommer kulturen inn, med kjønnssegregering og dette. Og den er vel ikke snudd så fort.

Thea relaterer mobbingen til kulturelle forskjeller når det gjelder kjønn, og at det er en seiglivet segregering av kjønn i noen kulturer. Datteren opplevde at hun ikke fikk innpass, fordi hun "så ut som en gutt", og at det ikke var "rom" for å være slik på den forrige skolen. Datteren til Thea ønsket heller å spille fotball og gå i bukse og fotballdrakt. Thea knytter også mobbingen av datteren til en fortelling om en gutt som hadde gått på den samme skolen, som ble mobbet fordi han hadde langt hår, noe som ble ansett for å være feminint. Den samme fortellingen fikk jeg også høre av Emma.

"Kjønnssegregering", som Thea forteller om, knytter seg til tradisjonelle kjønnsrollemønstre, som henviser til hierarkisk organisert familie (Eriksen, 2012; Rugkåsa, 2010). Eriksen og Sørheim (1994) skriver om hvordan de kulturelle forskjellene en møter i en skoleklasse, spesielt med tanke på kjønnssegregering, må fremstå som svært fremmede for minoritetsbarn som er vokst opp i en patriarkalsk familie. Dette kan knytte seg til at den kvinnelige læreren er en autoritetsperson eller at både klasseromsundervisning og gymnastikkundervisningen forgår sammen med det motsatte kjønn (Eriksen og Sørheim, 1994). Denne formen for kjønnssegregering er ikke noe som er ukjent for majoritetens kultur, i den forstand at det så sent som før krigen var helt vanlig med en kjønnssegregering i den norske skolen, som kan fungere som en påminnelse om det ikke er snakk om en uoverstigelig kløft mellom majoritetens og minoritetens kultur (Eriksen & Sørheim, 1994, s. 170).

7.4 Etnisitet versus sosioøkonomisk bakgrunn

De kulturelle forskjellene som noen av informantene peker på ved den forrige skolen, gir en noe ensidig fremstilling av informantene. Flere informantene tar opp ressurser i hjemmet som en årsak som er vel så viktig, og i flere tilfeller viktigere enn etnisitet og kultur, for elevens prestasjoner og for foreldrenes deltakelse i dagnadsrelatert arbeid i regi av skolen. Andre legger vekt på at både kultur og ressurser var relevante faktorer i deres barns tidligere

skole. Ressurser i hjemmet knytter seg her til sosioøkonomisk bakgrunn, en faktor som er relevant i segregasjonsstudier, fordi sosio-økonomisk segregasjon ofte sammenfaller med etnisk segregasjon (Andersson, 2006; Søholt, 2010).

Emma ser etnisitet og kultur som en del av årsaken til at det ikke fungerte i den forrige skolen. Dette viser blant annet hennes utsagn tidligere i kapittelet hvor hun hevder at minoritetsforeldre i den gamle skolen ikke var interessert i å bli kjent med noen utenfor sin egen etniske gruppe. Likevel har hun også en klar oppfatning om at ressurser i hjemmet spiller en vesentlig rolle i hvordan elevene klarer seg sosialt og faglig på skolen.

Emma: Det som har noe å si er om foreldrene er ressurssterke eller ikke. Det vil si at barna får hjelp med leksene sine hjemme, kan norsk når de begynner på skolen og har en høyere toleranse overfor andre.

Betydningen av ressursene i hjemmet er noe hun knytter til oppfatningen av den forrige og nåværende skolen. Den nåværende skolen har en lavere andel elver med annet morsmål enn norsk enn den forrige skolen, men likevel godt over gjennomsnittet i Oslo som var på 40 % i skoleåret 2010/2011 (Blom, 2012b, s. 12). Hennes positive forhold til skolen de byttet til knytter seg blant annet til at de etniske minoritetsforeldrene i større grad var ressurssterke.

Emma: (...) Igjen, det kommer mer an på hvor ressurssterke foreldrene er. Sann som jeg sa tidligere, på den nåværende skolen har jeg inntrykk av at det er flere foreldre med innvandrerbakgrunn som er ressurssterke.

Emmas fokus på ressurser i hjemmet er noe som ser ut til å være mer relevant enn etnisitet, spesielt når det gjelder prestasjoner i skolen og utdanningsoppnåelse. Minoritets elever har en lavere sannsynlighet for å fullføre videregående skole enn majoritets elever, men dette forklares ikke av etnisitet, men av sosioøkonomisk bakgrunn (Fekjær & Birkelund, 2007).

Ressurssterke foreldre, som Emma påpeker, kan ses på som et uttrykk for sosial klasse. Dette virker som en viktigere faktor i bortvalget av den forrige skolen, enn etnisitet. Med andre ord ser ikke *synlig minoritet* (Rogstad, 2000) ut til å være en faktor av betydning for Emma. At et flertall av elevene kommer fra hjem hvor foreldrene har en lav sosioøkonomisk bakgrunn er nok noe mange foreldre ikke ønsker seg, hvor en frykt for at

negative verdier og holdninger til utdanning blant enkelte elever vil bre seg til de andre i skolen, og dermed bidra negativt til elevenes prestasjoner og oppnåelse. Slike "peer-group" effekter kan påvirke utdanningsmotivasjonen, gjennom klassekameratenes normer og verdier (Fekjær & Birkelund, 2007).

I utvalget var det ingen som ga uttrykk for at etniske minoritets elever hadde dårlige holdninger til utdanning. De fleste ga uttrykk for at etniske minoriteter ikke hadde noen annen holdning enn majoriteten til utdanning, og trakk ikke noen skiller på bakgrunn av etnisk ulikhet. De påpekte derimot at ulikheten er like stor som innad i majoriteten.

Intervjuer: Hva tenker du om utdanningsambisjonene til innvandrere?

Julie: Nei, jeg tror at de har ambisjoner på lik linje med oss etnisk norske. Det tror jeg absolutt de har. Hvertfall i dagens samfunn så det tror jeg ikke er noe forskjell.

Intervjuer: Hva tenker du om utdanningsambisjonene til foreldre med innvandrerbakgrunn?

Emma: Det kommer helt an på. Noen pusher ungene sine veldig til å ta høy utdanning og noen bryr seg ikke i det hele tatt. Det er like forskjellig som nordmenn, holdt jeg på å si.

Intervjuer: Hvordan tror du utdanningsambisjonene til foreldre med innvandrerbakgrunn er?

Jonas: Det tror jeg er veldig forskjellig. Utover videregående skole, så har jeg jo mer distanse kunnskap. Men jeg ser jo at på mange studier som juss og medisin er det massevis av gutter, og ikke minst jenter, med såkalt "innvandrerbakgrunn". Så man kan ikke dra noen veldig klare tendenser ut av det. I ambisjoner til utdanning tror jeg nok at de er like ulike som "nordmenn". Jeg tror det er mer det man blir poda inn med og motivert for, av dine foreldre, og at det preger valgene du gjør når det gjelder utdanning. Og det gjelder like mye for norsk-norske, som folk som kommer til kongeriket og får bopel her på permanent grunnlag. De kommer fra forskjellig bakgrunn, og har forskjellig utdanning. Så det er mange av de som har høy utdanning og masse erfaring.

Utdragene er noen av mange eksempler på hvor de kulturelle forskjellene brytes ned, ved at likhet mellom majoriteten og minoriteten blir påpekt. Det er ikke nødvendigvis en kulturell forklaring på hvorfor mennesker velger utdanning eller ikke. Dette viser også at klasseaspektet kan være en viktig faktor i informantenes flyttemotiver. Det skal legges til at erfaringsgrunnlaget blant informantene over knytter seg nok kun til det de har erfart gjennom sine barn i grunnskolen. Derfor kan deres uttalelser være preget av ytre faktorer, som media, i fremstillingen av minoriteters utdanningsambisjoner. Jonas påpeker at han kun har

”distansekunnskap” utover videregående skole, som kan tyde på at hans tanker om minoritetens utdanningsambisjoner er påvirket av andre faktorer enn hans egne erfaringer. At synspunktene informantene fremlegger påvirkes av debatten i samfunnet er trolig, særlig når det gjelder et tema som minoriteter som er et politisert felt (Vassenden, 2007). Dette er noe også Kvamme (2013) viser i sin studie. Hun hevder at ”den store fortellingen” som er skapt av ulike aktører i samfunnet, deriblant media, påvirker mennesker i hvordan de tenker om et sted.

Alexander tilla erfaring han hadde med en venninne av sin datter i fortellingen om minoritetens utdanningsambisjoner, men tydeliggjorde også at han ikke hadde inngående kunnskap på området.

Intervjuer: Hva tenker du om utdanningsambisjonene til foreldre med innvandrerbakgrunn, overfor sine barn?

Alexander: Det jeg har hørt er at ambisjonene går i retning av høystatusyrker. Lege, advokat, farmasøyt, tydeligvis, for jenter, tannlege, kanskje...om det er representativt eller om det bare gjelder godt integrerte grupper eller familier som også i hjemlandet hadde en høy status, det er jo noe som er veldig ugjennomsiktig for oss i Norge (...) Hva ambisjonene var for foreldrene i klassen til dattera mi veit jeg heller ingenting om. Jeg veit at foreldrene til den tamilske jenta var (venninne av datteren hans)... moren var nesten det jeg vil kalle for en ”tiger mom”. Det var veldig lite slinger i valsen. De skulle nå langt! (...) Og det tror jeg skyldes veldig mye holdningen som de får med hjemmefra, det de lærer seg hjemme.

Alexander trekker flere ganger på erfaringen han hadde med moren til den tamilske jenta som var svært ambisiøs på vegne av sin datter. En slik ambisiøs holdning til utdanning blant etniske minoriteter har blitt kjent som *innvandrerdriv*, et begrep som jeg vil hevde konnoterer mye av det samme som ”tiger mom”-begrepet Alexander anvender (Birkelund & Mastekaasa, 2009; Fekjær & Birkelund, 2007; Leirvik, 2014). At Alexander velger å fokusere på ”tiger mom” i sin fortelling kan antyde en positiv holdning til minoriteters utdanningsholdninger, noe hans påpekning av minoriteters ambisjoner om høystatusyrker understreker. Tilstedeværelsen av et slikt innvandrerdriv er ikke like interessant i denne sammenheng, men heller hvordan innvandrerdriv oppfattes. Julie kan bidra i denne sammenhengen, når hun forteller om sin sønns srilankiske venn.

Julie: Bestekompien hans er fra Sri Lanka. Og han har han kontakt med den dag i dag. Men jeg vet ikke om det har med religion å gjøre, men de er veldig like oss nordmenn, egentlig. Det

ser jeg på foreldrene (...) Det slår meg, ikke at jeg kjenner foreldrene så godt, men jeg prater jo med de når jeg har truffet de i byen eller når jeg har levert sønnen min, for han er ofte på overnatting, de er veldig like oss i tankegangen. De har gjerne 2 og 3 jobber, og de står på som bare juling. Så de er veldig like oss nordmenn.

Hvorvidt srilankere har høyere utdanningsambisjoner enn minoriteten ellers er ikke noe jeg tar stilling til her, men det som er interessant i denne sammenhengen er begrepet *likhet*, som Julie trekker frem. Kan innvandrerdrevet, som Alexander trekker frem, og den hardtarbeidende tilnærmingen som Julie forteller om, være et uttrykk for en likhet de observerer mellom seg selv og de som er hardtarbeidende? Det er tydelig at Alexander og Julie forbinder innvandrerdrevet med en positiv verdi, noe de verdsetter. Spørsmålet er om denne verdien er et uttrykk for en kulturell eller klassemessig likhet? Julie ser i større grad ut til å fokusere på likhet knyttet til kultur når hun sier at ”de er veldig like oss nordmenn”. Med andre ord, hun ser ”nordmenn” som en felles enhet, en homogen gruppe, uten noen interne skillelinjer, for eksempel klassemessig ulikhet. I et tidligere utdrag fra Julie har jeg også vist at hun bygger ned kulturell ulikhet i utdanningsambisjoner, og dermed fremstår Julie som ambivalent i sin argumentasjon. Dette er noe jeg kommer nærmere inn på i kapittel 8. Alexander, på sin side, fokuserer tilsynelatende ikke på kultur, men holdninger. Hvorvidt kultur og holdninger er noe som går overens, eller om holdninger ses i sammenheng med klasse er derimot usikkert.

7.5 Den ideelle fordelingen mellom majoritets - og minoritets elever

Tanker rundt den etniske minoritetsandelen i skolen var fremtredende i intervjuene, og opptok i større eller mindre grad samtlige informanter. At de fleste har en tanke rundt ønsket andel, og at mange har en klar tanke om når andelen blir for høy, viser at den etniske sammensetningen i skolen er en relevant faktor i valget om å flytte for flere i utvalget. Hewitt (2013) finner i sin studie at husstander med barn i større grad enn andre husstander oppgir minoritetsandel som en avgjørende årsak til flyttingen, og at dette er spesielt relevant i tilknytning til skole. Derfor er det viktig å gå nærmere inn på dette temaet.

Mitt utvalg kan ikke brukes til å teste en eventuell tilstedeværelse av et vippepunkt, men kan illustrere interessante tendenser, først og fremst relevansen av ønsket andel etniske

minoritets elever i skolen. Det er også eksempler i mitt materiale på Schelling-lignende retorikk. Jonas brukte begrepet ”vipper”, da han besvarte hvorvidt høy etnisk minoritetsandel i skolen var noe han anså som berikende.

Jonas: (...) så lenge du ikke vipper over 50 % (minoritetsandel), så tror jeg det er manøvrerbart. Og så tror jeg at når man kommer under 50 % så virker det berikende.

Andreas, som også gir uttrykk for en 50/50 fordeling som ønskelig, forteller at situasjonen i skolen kan ”bikke feil vei”, hvis andelen etniske minoritets elever blir høyere enn andelen majoritets elever.

Andreas: Det kunne nok ideelt sett vært 50/50. Jeg synes det er fint for mine barn og for oss å være i en skole hvor det er mange nasjonaliteter representert, men det er klart det kan bikke feil vei også (...)

Andreas og Jonas er positive til mangfold i skolen, samtidig som de understreker begge at mangfold i skolen kan slå feil vei. 50/50 fordelingen de oppgir som ideell er noe høyere enn det en studie i Danmark fant, hvor minoritetsandel over 35 % økte sannsynligheten for at majoriteten valgte bort skolen (Rangvid, 2010). Rangvid (2012) hevder derfor at et vippepunkt inntreffer ved en minoritetsandel på 35 % i skolen. I en norsk kontekst fant Hewitt (2013) at barnefamilier oppgir skolen som et flyttemotiv når andelen minoriteter kommer opp i 30-40 % i skolen. Hewitt (2013) hevder derimot at materialet er for lite og analysene for lite avanserte til å kunne fastslå noe konkret, men likevel kan analysen vise noen tendenser. En av disse tendensene er at barnefamilier i større grad, både i nabolag og skole, ser ut til å være mer sensitive for minoritetsandel enn husstander uten barn. Dette fant også Ellen (2000) i sin amerikanske studie. Det er viktig å understreke at selv om Hewitt (2013) og Sundell (2008) ikke finner støtte for vippepunkt, hevder de at ”hvit flukt” kan være gjeldende i Oslo. Jeg har verken et stort nok materiale eller et utvalg bestående av både husstander med og uten barn til å kunne si noe konkret om hvis eller når et vippepunkt inntreffer, eller om det er snakk om en ”hvit flukt” fra enkelte områder i Oslo. Jeg kan heller ikke si noe om barnefamilier i større grad enn husstander uten barn er mer sensitive for minoritetsandel i skolen, og om en ”hvit flukt” dermed kan identifiseres i mitt utvalg. Det jeg kan si er at minoritetsandel i skolen var noe som opptok de fleste informantene, og ble trukket fram som en viktig flytteårsak av flere. Jeg kan også si noe mer om hvordan dette

flyttemotivet ble begrunnet. Mine informanternes uttalelser kan derfor kaste lys over funnene gjort i kvantitative flyttestudier av Oslo, som Hewitt (2013) og Sundell (2008).

Det mest fremtredende trekket ved utvalget var at de fleste oppga en fordeling mellom minoritets –og majoritets elever på 50/50 som ideell, uavhengig av hvilken holdning de hadde eller hvilke årsaker de hadde til flyttingen. Både Jonas og Andreas, som vist over, oppgir en 50/50 fordeling som ideell. Dette er noe både Emma og Julie også oppgir.

Intervjuer: Synes du at andelen elever med minoritetsbakgrunn burde vært høyere, lavere eller slik den var?

Emma: Jeg synes at andelen elever med minoritetsbakgrunn burde vært betraktelig mye lavere.

Intervjuer: Hva anser du som ideelt? Jeg tenker da på andel minoritets elever.

Emma: 50 prosent er ideelt tenker jeg. Det er hvertfall et fullstendig akseptabelt nivå.

Intervjuer: Synes du at andelen burde vært lavere, høyere eller slik den var?

Julie: Hadde det vært 50/50 så hadde det vært greit. Det burde vært flere nordmenn der, for det er klart at det som skjer i skoler med mest innvandrere er at de norske verdiene, som du og jeg hadde i skolen, blir borte.

At de fleste oppgir en 50/50 fordeling kan ses som et uttrykk for at de fleste informantene ikke ønsker at minoritets elevene skal være i flertall på skolen, men samtidig et uttrykk for et ønske om blanding. Man kan spørre seg om hvorvidt en 50/50 fordeling er noe som informantene genuint ønsker, hvis de hypotetisk kunne valgt en fordeling av etniske minoritets elever og majoritets elever. Sprikene ville muligens vært større mellom informantene, og i større grad illustrert hvor på skalaen de plasserer seg, hva gjelder graden av deres hverdagskosmopolitiske holdninger, et tema som jeg kommer nærmere inn på i kapittel 8. Det kan tenkes at jeg i større grad hadde fått frem forskjellene i ønsket etniske sammensetning blant informantene hvis jeg hadde tatt i bruk ”nabolagskart”⁷, slik som Vassenden (2007) gjorde i sine intervjuer.

⁷ Vassenden (2007, s. 347) tok i bruk ”nabolagskart” som diskusjonsgrunnlag rundt ønsket etnisk sammensetning i nabolaget og i skoleklasser. Informantene ble vist 4 ulike modeller, hvor hver modell besto av 12 bokser. I den første modellen var 25 % av boksene fargelagt, i modell 2 var 50 % av boksene fargelagt, i modell tre var 75 % av boksene fargelagt og modell 4 var 92 % av boksene fargelagt. Dette ble gjort for lettere å kunne stimulere til diskusjon.

Informantenes uttrykk for en 50/50 fordeling kan ses i sammenheng med Boterman (2012), som gjør lignende funn i sin kvalitative studie av skolevalg blant middelklasseforeldre i Amsterdam. Det var gjennomgående blant Botermans (2012) informanter at en sammensetning hvor "svarte" elever ikke overskred "hvite" elever i antall var å foretrekke. Påstanden illustreres av en informants utsagn hvor 50/50 eller 40/60 blir oppgitt å være en tilfredsstillende fordeling mellom "svarte" og "hvite". Boterman (2012) mener at informantene som ønsket denne fordelingen kan ses som et uttrykk for et ønske om mangfold i skolen, fordi det gjenspeiler den heterogene befolkningssammensetningen i Amsterdam. Nærmest identiske utsagn var det flere eksempel på i mitt utvalg. En av disse er Mathias som legger vekt på at sammensetningen av elever bør gjenspeile verden vi lever i, på spørsmål om andelen etniske minoriteter var for høy på den forrige skolen.

Mathias: (...) når det gjelder sammensetning av barn på en skole, så er det greit at det representerer verden vi lever i (...), men det er klart at en god blanding er bra. Høyere enn 50 % (etniske minoriteter) hadde blitt alt for høyt.

På spørsmål om hva som er den ideelle andelen elever med innvandrerbakgrunn i skolen, ga Vivian uttrykk for en tilsvarende holdning som Mathias.

Vivian: Nei, det synes jeg er vanskelig, men jeg synes det er for lite der de går nå. Der er det veldig få. Det synes jeg er uheldig, for jeg synes det ikke gjenspeiler virkeligheten.

Thea kommer flere ganger inn på at det multietniske og flerkulturelle ved indre øst som helhet er noe positivt, og gjenspeiler verden vi lever i. På spørsmål om det er noen positive sider ved skoler med høy etnisk minoritetsandel svarer hun følgende:

Thea: Ja! Det er jo det. Man får jo et begrep på at man bor i verden og ikke bare i Norge (...) Det er fantastisk å ha barn på besøk som kommer fra Tyrkia, og Somalia og hele verden, og skjønn at man er en del av noe.

7.5.1 Holdning versus handling

Utsagnene overfor gjenspeiler i grove trekk den positive holdningen informantene har til etniske minoriteter, men ikke nødvendigvis hvordan de har handlet gjennom sin flytting.

Med det menes at kun Thea har oppfylt ønsket om at hennes barn skal gå på en skole med et stort mangfold av etniske minoriteter. Mathias og Vivian sine barn byttet alle fra den samme skolen i bydel Søndre Nordstrand hvor andelen minoritets elever lå godt over gjennomsnittet i Oslo, til en skole i Oppegård kommune hvor andelen lå langt under gjennomsnittet i Oslo.

Mathias og Vivian sine handlinger kan ses i sammenheng med Botermans (2012) nederlandske studie. Boterman (2012) trekker frem at flere av hans informanter som anså et mangfold i skolen som ideelt, ikke var villige til å ofre skolens kvalitet for oppnå en ønsket etnisk sammensetning. Dette knyttet seg til at skoler med høy andel ”svarte” ble ansett å ha dårligere kvalitet, spesielt relatert til elevens språklige utvikling (Boterman, 2012). Selv om flere av mine informanter la vekt på dårlig utvikling av språk som en negativ faktor ved den forrige skolen, deriblant Thea, ser ikke flyttingen blant mine informanter først og fremst ut til å være et ønske om bedre kvalitet på skolen. Det var i større grad andre ønsker og preferanser som ble vektlagt. For Mathias kunne flyttingen relateres til livssyklus, hvor behovet for mer plass var påtrengende. Vivian ønsket først og fremst en bolig som sto i stil med hennes miljømessige preferanser for bolig. Uttrykk for at etnisk mangfold i skolen innebar en nedprioritering av skolens kvalitet, lik den Botermans (2012) informanter ga uttrykk for, var ikke gjeldende for Mathias og Vivian. På en annen side er det en motsetning i deres uttalelser og faktiske handling, som sterkest kommer til syne hos Vivian, når hun påpeker at andelen etniske minoriteter i barnas nåværende skole er så lav at den anses som uheldig. Det er derfor viktig å ta inn over seg den faktiske handlingen, som i dette tilfellet omfatter en flyttesituasjon, når man vurderer informantenes uttalelser. Vivian deler noen likhetstrekk med Botermans (2012) informanter, spesielt når han omtaler informantenes handling ved å flytte barna sine til en skole med lav etnisk minoritetsandel, som motstridende hva gjelder deres positive holdninger til mangfold. Jeg vil derimot ikke trekke det så langt som å plassere Vivian i samme kategori som Botermans (2012) informanter, når han omtaler valget av skole som en praksis som blottlegger Janusansiktet til middelklassens *habitus*⁸. Med det menes at

⁸ ”Bourdieu's begrep om kulturelt betinget handling har vært innflytelsesrikt. Han bruker begrepet *habitus* for å beskrive vedvarende, lærte disposisjoner for handling. Habitus er ”risset inn” i aktørens kropp og sinn som internaliserte, implisitte programmer for handling. Ett sted definerer Bourdieu det som ”det hardprogrammerte generative prinsippet for regulert improvisasjon” (1977, s. 78). Habitus kan også omtales som *kroppsliggjort kultur*, og ettersom den ikke selv er underlagt selvbevisst refleksjon, setter den grenser for tenkning og valg. Gjennom habitus fremstår den sosialt skapte verden som naturlig, og blir tatt for gitt. Den har derfor sterke ideologiske implikasjoner foruten de kulturelle, og begrepet viser altså til et nivå av den sosiale virkelighet som ikke er underlagt forhandlinger og valg (Eriksen, 207b, s.109).

de fleste foreldrene i hans utvalg verdsatte mangfoldet i byen og uttrykte en avsky mot det homogene som de forbant med forstedene, samtidig som de anså mangfoldet i skolen som truende mot deres overføring av klasseposisjonen til neste generasjon, knyttet til en tanke om at skolene med høy etnisk minoritetsandel hadde dårlig kvalitet (Boterman, 2012, 15). Vivian er mer moderat i sin omtale av Oppegård kommune, og verdsetter stedets kvaliteter og befolkningen som bor der.

Selv om verken Vivian eller Mathias deler alle de samme karakteristikkene som Boterman (2012) tillegger sine informanter, vil deres positive holdning til mangfold og deres faktiske handling i det minste tyde på at en vesentlig etnisk minoritetsandel i skolen ikke var et viktig kriterium i flyttingen. Det er viktig å huske på at flytting er komplekst, og vil kunne påvirkes av ressurser og begrensninger på mikronivå, og muligheter og restriksjoner på makronivået (Mulder & Hooimeijer, 1999). Derfor vil den etniske minoritetsandelen på den nye skolen være et av mange hensyn å ta ved valg av nytt bosted, og samtidig et av mange resultater av flyttingen.

Det er også flere eksempler i mitt utvalg på en positiv holdning til en betydelig etnisk minoritetsandel, og dette tydeliggjør hvordan utvalget på mange måter samsvarer med slutninger Vassenden (2007) gjør i sine studier. I Vassendens (2007) avhandling vektlegger flere informanter at de verdsetter det multietniske og anser det som en ressurs, noe som i særlig grad gjelder de høyt utdannede i hans utvalg. Flere i mitt utvalg verdsetter det multietniske.

Intervjuer: Hva slags type sted så du etter da du skulle flytte?

Andreas: Lette etter en bolig med større plass, men også et sted med stort kulturelt mangfold.

Intervjuer: Spilte det noen rolle, hvordan den etniske sammensetningen var på den lokale skolen, med tanke på hvor dere flytta?

Andreas: Ja, i den forstand at vi ønska at den skulle være ganske høy. Den kunne godt være lavere enn i den forrige skolen, men ikke for lav.

Andreas er det tydeligste eksemplet på et ønske om en skole med høy minoritetsandel i mitt utvalg, ved at flyttingen fra bydel Bjerke til bydel Søndre Nordstrand knyttet seg til et ønske om å bosette seg i et multietnisk område med en multietnisk skole. Et samsvar mellom holdning og handling, til forskjell fra Vivian og Mathias ovenfor. Gina er også et godt eksempel på et ønske om høy minoritetsandel i skolen, ved at hun ønsket å bosette seg i det samme området etter separasjonen, slik at barna kunne fortsette på skolen i nærmiljøet.

Gina: Jeg er veldig fornøyd med ungdomsskolen. Han eldste gikk vel ut for 3 eller 4 år siden, for han er russ i år. Han trivdes jo. Hadde veldig gode lærere, og ja, godt læringsmiljø. Han yngste som går der nå trives. Veldig fornøyd med hans lærer også. Men det er en helt annen etnisk sammensetning, men opplever ikke det negativt. Jeg kjenner mange av disse gutta fra fotballen, og det er kjekk, grei og ålreit ungdom. Det er ikke noe galt. Aldri tenkt at jeg skulle sende de noe annet sted, men hadde de ikke trivdes så kunne vi kanskje vurdere å sende de til en annen skole, men jeg ville sende de ikke ut av nærmiljøet før jeg hadde prøvd skolen i nærmiljøet.

Skolens multietniske karakter var noe Gina hadde tenkt over, spesielt i overgangen fra barneskolen til ungdomsskolen, da den etniske minoritetsandelen økte fra rundt 60 % til rundt 80 %, men Gina opplevde ingen problemer knyttet til overgangen. Negative sider ved andelen etniske minoritets elever er noe Gina ser lite av, og hun peker stadig på positive verdier ved en multietnisk skole, som økt toleranse blant elever. Samtidig påpeker hun at å være etnisk minoritet ikke nødvendigvis har en sammenheng med ressurs svakhet. Dette knytter hun til at mange av foreldrene til barna på skolen kan være født i Norge, med utdanning og gode jobber.

7.5.2 Multietnisk versus toetnisk

Et annet aspekt ved etnisk sammensetning i skolen var hvorvidt en multietnisk sammensetning i skolen var mer ønskelig enn en toetnisk sammensetning. En informant som eksplisitt peker på fordelene med multietnisk sammensetning er Andreas.

Andreas: Jeg tror den største utfordringen er hvis noen nasjonaliteter blir veldig dominerende. Jeg synes det ikke er et problem i seg selv at det er mange med innvandrerbakgrunn, men hvis det blir noen veldig dominerende grupperinger, så er det en utfordring.

Alexander er også inne på noe av det samme, når han snakker om interaksjon mellom barna i skolen.

Alexander: (...) for at det skal bli en sammensveisa gruppe så er det viktig at det ikke er grunnlag for at det danner seg smågrupper, innenfor klassen (...) hvis det blir mer enn en 3-4 som snakker et annet språk, og det samme språket, så synker sjansene for at de blir integrert i den norsktalende gruppa.

Dette gjenspeiler igjen et ønske om at majoritetslever ikke skal komme i mindretall i skolen, lik som Boterman (2012) argumenter for i sin nederlandske studie. Denne motforestillingen mot en utpreget toetnisk sammensetning av nabolag/skole er noe også Vassenden (2007) finner. Vassenden (2007) trekker frem sitater fra informanter som karakteriseres som kosmopolitter, som har tydelige motforestillinger mot en toetnisk sammensetning, som innebærer at området/skolen ville vært dominert av majoriteten og kun en annen etnisk gruppe. Dette er interessant i lys av Andreas' utsagn som deler de kosmopolitiske trekkene til Vassendens informanter, i den forstand at han anser multietnisk nabolag/skole som berikende og noe positivt. Det negative ved en toetnisk sammensetning kan knyttes til at det vil innebære et større potensial for en sosial polarisering enn ved en multietnisk sammensetning (Vassenden, 2007, s. 203). Dette kan ses i sammenheng med Wacquant (2008) sin komparative studie av franske "banlieues" og de amerikanske gettoene. Den heterogene og multietniske sammensetningen i "banlieues" blir trukket frem som en av flere strukturelle forskjeller til den amerikanske gettoen, som består av en langt mer homogen gruppe mennesker. Den multietniske karakteren til "banlieues" blir av Wacquant (2008) ansett som en fordel sett i sammenheng med den monoetniske gettoen, bl.a. i den forstand at den kan lette integrering. Gettoenes monoetniske karakter skaper i større grad et skille mellom gettoen og samfunnet ellers, enn det "banlieues" gjør.

Informantenes motforestillinger mot toetnisk sammensetning er interessant i lys av vippepunktmodellens premisser og kritikken av modellen. Som jeg redegjør for i kapittel 2 har modellen sitt opphav i en amerikansk kontekst bestående av to homogene og identifiserbare grupper, "svarte og "hvite" (Vassenden, 2007). En rasemessig binær motsetning som er ulik den man kan se i Norge, som består av et større mangfold. Derfor er det interessant å merke seg at informantene har en klar tanke om at toetnisk sammensetning ville vært svært negativt. Slutninger rundt hvordan flyttingen i Oslo ville vært hvis den hadde vært tilsvarende en amerikansk kontekst, vil uansett være kontrafaktisk. Det som er interessant i denne sammenhengen er hvordan tendensene i materialet viser at det er motforestillinger mot en toetnisk sammensetning.

Det er en tilsynelatende enighet i mitt utvalg om at en fordeling på 50/50 er akseptabelt, men som også ser ut til å fungere som en øvre grense. Dette kan på ingen måte si noe om generelle tendenser for tilstedeværelsen av et vippepunkt i Oslo. Kvantitativ forskning, på sin side, innehar dette generaliserbare mandatet, men tross de nevnte studiene fra Oslo på dette feltet vil jeg ikke antyde hvor et slikt vippepunkt ligger. Mekanismene som

modellen til Schelling fremlegger kan likevel være til stede, og være fruktbare i en analyse av flyttingen fra områder med høy minoritetsandel. Diskriminering av etniske minoriteter i boligmarkedet kan være en mulig faktor (Søholt, 2001), og fordommer fra majoriteten overfor etniske minoriteter kan også eksistere og bidra til en mer segregert by, endog i mildere form enn eksempler fra den amerikanske segregasjonsforskningen.

7.6 Oppsummering

Skole fremstår som et viktig flyttemotiv blant flere av informantene, mens det blant enkelte ikke var en utløsende årsak til flyttingen. Det mest fremtredende funnet er at skole var det viktigste temaet i samtlige intervjuer uavhengig av hvilke flytteårsaker som ble oppgitt. Skole er noe som opptar og engasjerer informantene.

Språkproblematikk og manglende ressurser i skolen ble tatt opp innledningsvis, hvor det ble vist at informantene var delt i synet på kvaliteten på skolen, og i hvilken grad dårlig utviklet språk ble ansett som problematisk.

Etniske og kulturelle forskjeller kom også opp, hvor dugnad, men også mobbingen i tilfellet Thea, ble tillagt kulturelle og etniske forskjeller.

I underkapitlet om etnisitet versus sosioøkonomisk bakgrunn ble ressurser i hjemmet trukket frem som forklaring på elevers holdninger til utdanning og prestasjoner i skolen, fremfor etnisitet og kultur. Det var også uttrykk for et syn på minoriteters holdninger til utdanning som sammenfaller med det som omtales som *innvandrerdriv*.

Den etniske minoritetsandelen i den forrige skolen ble viet stor plass i intervjuene. Den ideelle fordelingen mellom etniske minoritets elever og majoritets elever ble i de fleste tilfellene oppgitt å være en 50/50 fordeling. Dette er muligens et uttrykk for et ønske om ikke å være i mindretall, men samtidig gjenspeile den heterogene sammensetningen i Oslo. Ulik grad av samsvar mellom holdning og handling ble også tatt opp. Dette er noe jeg kommer tilbake til i neste kapittel. Et svært tydelig funn var motforestillingene mot en toetnisk sammensetning, som ble ansett som langt mer problematisk enn en multietnisk sammensetning i skolen.

I kapitlet har jeg forsøkt å vise at selv om kultur og etnisitet blir nevnt som problematiske sider ved den forrige skolen, så blir også sosioøkonomisk bakgrunn blant de etniske minoritetene tillagt stor vekt når informantene tar opp de problematiske sidene ved den forrige skolen.

Kompleksiteten i flyttesituasjonen, som jeg har vært inne på flere ganger i oppgaven, gjør seg også gjeldende i diskusjonen av hvor viktig skole var, og hvorvidt skole virket som en flytteutløsende årsak. Det som er tydelig er at skole var en svært viktig faktor for de fleste informantene i flyttevurderingen.

Et annet viktig moment er at enkelte informanter tillegger de problematiske sidene ved den forrige skolen kulturelle forskjeller, for så i neste øyeblikk å bygge de kulturelle forskjellene ned. Denne ambivalensen kommer jeg nærmere inn på i neste kapittel.

8 Hverdagskosmopolitisme og grensedragninger

I dette kapitlet vil jeg presentere informantenes generelle holdninger til etniske minoriteter. Dette er et viktig tema, fordi det kan være et bidrag i å besvare hvorvidt grunnleggende holdninger til etniske minoriteter kommer til uttrykk i flyttemotivene, og i hvilken grad disse samsvarer med valget om å flytte fra forrige bosted og valg av nytt bosted. Etnisk minoritetsandel, spesielt i skolen, var et tema som samtlige informanter viet mye av intervjuet til, uavhengig av flyttemotiv eller hva slags holdninger de hadde til etniske minoriteter.

I diskusjon av informantenes holdninger vil jeg anvende begrepene hverdagskosmopolitisme, ambivalens og symbolske grensedragninger. Som jeg gjør rede for i kapittel 2 er hverdagskosmopolitisme et begrep som springer ut av en empirisk tilnærming, hvor fokuset tillegges informantenes evne til å bygge bro mellom folk som er forskjellige (Lamont & Aksartova, 2002), og danner motsatsen til symbolske grensedragninger. Grensedragninger bidrar til å gruppere mennesker, som igjen skaper følelse av likhet og gruppetilhørighet (Lamont & Molnar, 2002). I de tilfellene jeg anvender kosmopolitisme og grensedragninger, i stedet for hverdagskosmopolitisme og symbolske grensedragninger, er dette gjort for språklig flyt.

De fleste informantene gir uttrykk for hverdagskosmopolitiske holdninger i løpet av intervjuet, ved at de vektlegger mangfold på tvers av etniske og kulturelle skillelinjer. Hvor ofte slike holdninger kommer til uttrykk varierer fra informant til informant. Det samme gjelder hyppigheten av uttalelser som står i kontrast til disse verdiene. Et fremtredende funn er en *ambivalens* i holdningene til flere av informantene. Dette er med på å underbygge at det i en diskusjon av rasisme og holdninger til etniske minoriteter er mer fruktbart å snakke om et *kontinuum* fremfor kategorier som opererer som binære opposisjoner, eksempelvis rasist/ikke-rasist (Trepagnier, 2001).

Figur 1. Kontinuum

Figur 1 illustrer dette kontinuumet, som springer ut av analysen. Med figuren ønsker jeg å illustrere det empiriske funnet om at informantene beveger seg mellom posisjonene i figuren. For eksempel kan en tilsynelatende kosmopolitisk informant gi uttrykk for grensedragende holdninger, og dermed trekkes over mot mellomposisjonen ambivalens.

Kapittelet består med en kort presentasjon av relevante tall fra NODES-surveyen. Deretter er kapittelet inndelt i tre deler. I den første delen vil jeg presentere informantene som ut i fra holdning og handling kan sies å inneha sterkest kosmopolitiske verdier. I den andre delen vil jeg trekke frem informantene som i størst grad gir uttrykk for en ambivalens. Her vil det vises at det ikke er et samsvar mellom holdning og handling. I den tredje delen vil informantene som i størst grad tar i bruk symbolske grenser i sine fortellinger bli presentert. Her er det et tydelig samsvar mellom holdning og handling.

8.1 Holdningsspørsmål fra NODES-surveyen

NODES-surveyen har også tall på mer holdningsrelaterte spørsmål, som kan være interessante sett i sammenheng med dette kapittelet, men også sett i lys av tidligere kapitler.

Figur 4 viser at litt over halvparten av de 61 respondentene, som i likhet med mine informanter har gjennomført en tilsvarende flytting med barn i grunnskolen fra et område med høy minoritetsandel, er helt eller ganske enig i at det er positivt å bo i samme boligområde som innvandrere fordi det er spennende og berikende å møte ulike kulturer. Figur 4 viser også at litt over halvparten er også helt eller ganske enig i at det er positivt å bo i samme boligområde som innvandrere fordi barna lærer om ulike kulturer og utvikler større toleranse og åpenhet. Slike positive og inkluderende holdninger, som flertallet av det de 62 respondentene ga uttrykk for i surveyen, kom ofte til syne blant mine informanter, men

hyppigheten og omfanget av slike positive holdninger varierte. Positive holdninger kunne gå hånd i hånd med mer grensedragende holdninger. Dette er noe jeg kommer nærmere inn på i det følgende kapittelet.

8.2 Hverdagskosmopolitisme

Hverdagskosmopolitiske ytringer kom tydeligst til uttrykk hos Thea, Emma, Gina og Andreas. Her var ambivalensen lite fremtredende, i den forstand at symbolske grenser mellom majoriteten og minoriteten sjelden kom til uttrykk. Kosmopolitiske holdninger kom ofte til uttrykk. Et annet viktig element er samsvaret mellom holdning og handling. Alle ga uttrykk for et ønske om å bo på et sted med høy minoritetsandel. Et ønske samtlige oppfylte gjennom sin flytting. Thea og Emma flyttet internt i bydel Gamle Oslo, Gina flyttet internt i bydel Alna og Andreas foretok en flytting fra bydel Bjerke til bydel Søndre Nordstrand.

Thea: (...) Ja, jeg glemmer ikke den gangen hvor Norge slo Brasil. Og det er det kuleste Grønland jeg noen gang har vært på. Det var vanvittig liv og jubel og tyrkeren var norsk. Det var helt fantastisk!

Theas utsagn er illustrerende for hennes intervju på flere måter. Hun har et nært forhold til Oslo indre øst, og knytter mye av sin identitet til området og dets mangfold. Thea knyttet sterke bånd til Oslo indre øst og de faktorene ved området som for henne ga området "sense of place" (Bell, 2007), en stedsfølelse. Jeg har tidligere vært inne på at hennes nære bånd til området kan være en form for "østkantpatriotisme" som viser seg gjennom et patriotisk forhold til etnisk og klassemessig mangfold (Vassenden, 2007). Toleransen som Thea utstråler kan ikke sies å være *kostnadsfri* (Vassenden, 2007), men snarere en toleranse som har blitt sterkt utfordret ved den negative opplevelsen hun støtte på gjennom mobbingen datteren ble utsatt for. I omtale av mobbingen, som jeg har vist, trekker hun på kulturelle forskjeller, som er en form for grensedragning. Dette viser igjen viktigheten av å forstå holdninger som et kontinuum. Hennes holdning kan derfor ikke sies å være kostnadsfri, men derimot utfordret. En form for utfordret kosmopolitisme. Vassenden (2007) tilegner en slik utfordret kosmopolitisme til sine middelklasseinformeranter som ga uttrykk for at deres anti-rasistiske holdninger hadde blitt utprøvd. Thea passer inn i middelklassekategorien, ved at hun har høyere utdanning, riktignok med en inntekt som ligger rett under gjennomsnittet i

Norge. At hennes kosmopolitiske holdning har blitt utprøvd betyr ikke at den har blitt snudd på hodet, men jeg fikk inntrykk av at hun så annerledes på enkelte aspekter ved mangfold i skolen. Sitatet under er et utdrag fra et resonnement om problemene ved den forrige skolen.

Thea: Jeg ville ikke se den (problematikken)! Jeg ville ikke vite om det egentlig. Jeg ville forsøke, i og med at mitt barn også er multikulturelt, så jeg vil bo i verden på den måten.

”Den” er problematikken ved den forrige skolen, og viser hvordan hun slet med å innfinne seg med problemene ved den forrige skolen. Problemene hadde et mangfold av årsaker, men som Thea hovedsakelig knyttet til dårlige ressurser i hjemmet til barna med etnisk minoritetsbakgrunn. Dårlige ressurser bidro til dårlig utviklet språk, men også mobbingen av datteren, som Thea knyttet til en kulturell ulikhet i synet på kjønn. Theas utfordrede kosmopolitisme har muligens nyansert hennes syn, men hennes omtale av den etniske minoritetsandelen på 70 % i den nye skolen som fantastisk – som vist i kapittel 7 - viser tydelig at hennes holdning ikke har endret seg drastisk.

Emmas holdninger gjenspeiler i stor grad Theas holdninger. Hun gir uttrykk for en sterk tilhørighet til Oslo indre øst, knyttet til områdets mangfold.

Emma: Den ekstreme åpenheten, og variasjonen i mennesketyper som du har der. Fantastisk! Og da mener jeg ikke bare etnisitet, men jeg tenker på alle gærningene som bor der (...) Du har en sånn enorm variasjon, det var veldig fint med å bo der.

Emmas utsagn kan ses som et uttrykk for en brobyggende holdning over forskjeller, som en hverdagskosmopolitisk holdning innebærer (Lamont & Aksartova, 2002; Vassenden, 2007). Jeg vil også hevde at hennes holdninger ble utfordret, på samme måte som Theas ble. Begge trekker fram problemene ved den forrige skolen og trekker fram hvordan de fikk oppfylt et ønske om et etnisk mangfold i den nye skolen, men hvor problemene de tidligere hadde opplevd var borte. Sitatet under viser dette.

Emma: Det var veldig positivt at det var mange forskjellige nasjonaliteter, med forskjellige religioner. Med forskjellige syn på ting, syn på verden. Det er jo på en måte et sånt samfunn man vokser opp i. Det er jo fint å få vite om det mens man er barn. Men det fikk han jo på den nye skolen også, men der hadde du ikke alt det negative (referer til den forrige skolen).

Informanten Gina viser ved flere anledninger til de positive aspektene ved et etnisk mangfold i området, og hvordan hun aldri har opplevd noen problemer knyttet til dette. Gina byttet aldri skole for sine barn. Hun er opptatt av det hun anser som skolens ufortjente dårlige rykte og er kritisk til foreldre som ikke sender ungene på den lokale skolen.

Gina: (...) Jeg blir mest frustrert når folk har meninger om området, eller skolen og ikke sender ungene dit. Det er folk i nærmiljøet som velger bort skolen uten overhode å ha prøvd ut skolen.

Gina: På grunn av det dårlige ryktet til skolen (at foreldre velger vekk skolen). Det er jo helt håpløst! Og jeg sier jo at jeg har jo hatt et barn som har gått der, og en som går der nå og er veldig fornøyd. De stortrives, de greier seg bra på skolen og de har gode lærere. "Sier du fordi du er politisk korrekt" (imiterer de som ikke sender ungene på den lokale skolen). Det er akkurat som de tror det er bare noe jeg sier.

Utover hennes tydelige engasjement for den lokale skolen, noe som også har gitt seg uttrykk i deltakelse i FAU, er Ginas bemerkning om hvordan hun har opplevd å bli kalt for "politisk korrekt" interessant. Hennes fremstilling tydeliggjør hvordan "politisk korrekt" i denne sammenhengen har en negativ betydning. "Politisk korrekt" har blitt et skjellsord på linje med - og i motsetning til - det å kalle noen for "rasist" (Gullestad 2002, s. 18). Slik Gullestad ser det blir det politisk korrekte, som innebærer støtte til minoriteter, ikke lenger politisk korrekt. Dette fordi det politisk ukorrekte, som å kritisere innvandrere, har blitt det politisk korrekte (Gullestad, 2002, s. 19). Gina er frustrert og setter seg selv i opposisjon til de som velger å sende barna sine på andre skoler og som omtaler henne som "politisk korrekt", fordi hun sender barna på en skole med høy minoritetsandel. Hennes tydelige frustrasjon overfor disse menneskene ser ut til å ha styrket hennes tilhørighet til skolen og stedet, i den forstand at hun anser det som en riktig handling å bli boende. Derfor vil jeg tro at hennes valg om å bli boende i området etter separasjonen og fortsatte å sende ungene sine på den lokale skolen kan ses som et uttrykk for en kosmopolitisk holdning, som har blitt styrket ved at hun har møtt på kritiske røster.

Andreas er den siste informanten som jeg velger å kategorisere som en person med hverdagskosmopolitiske holdninger. Foruten å flytte til et sted med flere grøntområder og ønsket om en større bolig, var høy etnisk minoritetsandel et viktig kriterium i flyttingen, og

styrte valget av nytt bosted. Andreas tanker om skolens tilnærming til etnisk minoritetsandel illustrer hans fokus på å ”bygge bro” (Lamont & Aksartova, 2002) mellom ulike grupper.

Andreas: De (den nye skolen) var mye mindre bevisst rundt det (høy minoritetsandel). Og mye mer problemorientert, og mindre ressursorientert, og la mindre til rette for å skape gode møteplasser. Og kanskje mer preget av en manglende strategi og tenkning på de utfordringer som er når det er en multikulturell skole.

Andreas var ikke fornøyd med tilnærmingen den nye skolen i bydel Søndre Nordstrand hadde til mangfoldet. Han var derimot fornøyd med tilnærmingen til den forrige skolen i bydel Bjerke, som de flyttet fra.

Andreas: Det var veldig god integrering (den forrige skolen). Så ikke på det multikulturelle som et problem, men som en ressurs, og det var et veldig positivt fokus fra skolen.

Et annet interessant moment var at Andreas ga uttrykk for at han hadde vært bekymret for den høye minoritetsandelen i den forrige skolen, men fikk sine bekymringer motbevist.

Andreas: Jeg kjente meg veldig igjen (i andres begrunnelser). Det var vi også redde for (høy minoritetsandel). Men så tenkte jeg at vi tok feil, for jeg opplevde det ikke som noe problem.

Andreas' erfaringer skiller seg derfor fra Theas erfaringer. Thea fikk gjennom sine negative opplevelser utfordret sin kosmopolitiske holdning, mens Andreas' positive opplevelser med skolen brøt med den frykten han hadde på forhånd. Opplevelsen med skolen styrket hans kosmopolitiske holdning, og var en medvirkende faktor til at høy minoritetsandel var et viktig kriterium for hvor han ønsket å flytte.

8.3 Ambivalens - Når grenser bryter med en hverdagskosmopolitisk holdning

Vivian, Mathias, Jonas, Åse og Nora kan plasseres i et midtsjikt, hva gjelder uttrykk for kosmopolitiske og grensedragende utsagn. Et fellestrekk er at de enten gjennom ord eller handling bryter med en tilsynelatende hverdagskosmopolitisk holdning. Dette er også med på

å understreke hvordan begrepspar som opererer som binære opposisjoner ikke er gunstig for analyse av holdninger.

Vivian og Mathias har flere sammenfallende trekk. De har begge flyttet fra bydel Søndre Nordstrand til Oppegård kommune, foretatt en boligkarriere og vektlagt primært flyttemotiver som knytter seg til livssyklus. I denne sammenhengen er deres manglende samsvar mellom holdning og handling interessant. Vivian gir òg uttrykk for et ønske om en høyere minoritetsandel i den nåværende skolen. Vivian anser den lave etniske minoritetsandelen i skolen som "uheldig", og uttrykker et ønske om høyere andel. Mathias anser en fordeling i underkant av 50/50 som ideell og hevder at den etniske sammensetningen bør "gjenspeile verden vi lever i" (se sitater i kapittel 7).

Som vist i kapittel 7 var ikke høy etnisk minoritetsandel i nabolaget og skolen et viktig kriterium i flyttingen til Vivian og Mathias. Dette til tross for deres uttalte kosmopolitiske holdninger. En kan spørre seg om deres klassebakgrunn, med tilhørighet i middelklassen ut i fra inntekt og utdanning, har medført en tillært holdning overfor minoriteter, som ikke nødvendigvis kommer til uttrykk gjennom handling? Det later til at en slik tillært holdning kan være en medvirkende faktor i forklaringen av hvorfor folk med høyere utdanning tilsynelatende ser ut til å være mer tolerante overfor etniske minoriteter (Jenssen & Engesbak, 1994). Vivian og Mathias har ingen negative opplevelser med etniske minoriteter, og dette kan naturligvis også være en forklarende faktor. Vassenden (2007, s. 327) fant at hans middelklasseinformanter som hadde opplevd negative erfaringer med etniske minoriteter, i mye større grad enn informanter uten negative erfaringer, brøt med sin tilsynelatende kosmopolitiske holdning ved å knytte grensdragninger til de negative erfaringene.

Jeg ønsker ikke å så tvil om troverdigheten til holdningene de gir uttrykk for, men snarere påpeke, spesielt i Vivians tilfelle, at et sterkt uttrykt ønske om en mer heterogen sammensetning i skolen ikke har noen sammenheng med hvordan de har handlet. Snarere tvert i mot. Som jeg også har vært inne på er en flyttesituasjon kompleks, hvor svært mange kriterier og preferanser skal oppfylles, og dermed blir spørsmålet hvor viktig mangfold blir totalt når avgjørelsen tas.

Jonas, som flyttet internt i bydel Bjerke, er opptatt av hvordan han selv oppfattes i samtale med meg. Dette kan være et uttrykk for en bevissthet rundt sin middelklasseposisjon, og hvordan folk med høyere utdanning vet at det forventes at de gir uttrykk for et åpent sinn og tolerante holdninger (Jenssen & Engesbak, 1994).

Jonas: (...) Jeg skal ikke bli beskyldt for å være en sånn ”hobby Frp-er” eller for lettvinne løsninger. Jeg er for fargerikt fellesskap, i utgangspunktet, og jeg er for at ulike folkegrupper og nasjoner kan berike hverandre. Men det må på en måte være innenfor visse rammer. Men jeg har fått mye pes når jeg sier det, for jeg blir jo veldig fort tatt til inntekt for at jeg er en motstander av det, men jeg tenker at jeg har gode kort på hånda der.

Jonas stiller seg i opposisjon til de han omtaler som ”hobby Frp-ere”. I lys av utdraget over er dette et begrep som ser ut til å tilfalle folk som er mot fargerikt fellesskap og ikke anser dette som berikende. Han trekker slik en symbolsk grense innad i majoriteten, rettere sagt mellom ulike politiske tilhørigheter. Dette kan også være et uttrykk for det Vassenden (2007, s. 322) omtaler som en distansering til de ”klassemessige andre”. Dette ble i flere tilfeller i hans utvalg brukt som et retorisk grep for å vise støtte til etniske minoriteter, ved å ta avstand til grupper innad i majoriteten som ble ansett for å være mindre tolerante. En lignende retorikk fant Verkuyten (2004) flere eksempler på i sin studie av folks forhold til multikulturalisme, ved at folk omtalte seg selv som inkluderende og tolerante i det ene øyeblikket, for så å legitimere en kritikk av ulike etniske grupper i det andre øyeblikket. Dette betyr ikke at Jonas er mer kritisk og mindre tolerant enn det han faktisk gir uttrykk for. Han legger stor vekt på sosioøkonomiske forklaringsfaktorer i nabolagets endring. Derimot er det påfallende hvordan han tar til orde for en avstand til Frp-ere, som det ut i fra sitatet kan se ut til at han har blitt omtalt som tidligere.

Åse plasserer seg også inn i et midtsjikt hvor hennes holdninger enkelte ganger brøt med en tilsynelatende kosmopolitisk tilnærming. I utdraget snakker hun om blokkbebyggelsen like ved egen bolig.

Åse: (...) jeg merker at det er en helt annen stemning. Jeg har bilen min i garasjen i den ene blokka. Jeg merker at det er veldig annerledes der. Her er det helt stille og litt sånn idyll, og så går jeg over dit, og kanskje seint på kvelden kan det være masse unger som hyler og skriker og foreldre som står og roper. Så er det mye høyere andel fra andre nasjoner i blokkene, og det er mye mer ut - og innflytting. Det er mye mer stabilt her. Folk bor lenger. Jeg tror ikke jeg kunne tenke meg å bo der. Det er veldig annerledes (...) Jeg er nok veldig norsk allikevel og synes at ungene skal inn om kvelden, og så er det ikke sånn i mange kulturer. Der er ungene oppe til kl. 12, og så står de tidlig opp for å gå i barnehagen eller skolen.

Åse ser innetidene i sammenheng med beboernes landbakgrunn, samtidig som hun understreker at hennes holdning til innetider skyldes at hun nok er ”veldig norsk allikevel”.

Utsagnet er ikke et veldig sterkt uttrykk for grensedragning mellom folk av ulike landbakgrunn, men viser allikevel en viss diskrepans i hennes fortelling, i den forstand at hun tidlig gir uttrykk for en tolerant og åpen holdning til minoriteter ved flere anledninger. Åses tanker om blokkbebyggelsen like ved kan være et uttrykk for et bilde hun har skapt seg gjennom noen erfaringer hun har gjort. Dette kan knytte seg til det bygde miljø, hvor atferd knyttes til bebyggelsen (Castaneda, 2012). En slags arkitekturdeterminisme. Det kan også være et uttrykk for et behov for en kategorisering, noe vi mennesker foretar oss hver dag (Simmel 1971 i; Castaneda, 2012), som et ledd i å forenkle verden. Hun tydeliggjør også sine politiske holdninger, ved å presisere at hun ikke kunne tenke seg å flytte til Oppegård kommune, fordi: ”Det er veldig bilbasert. Det har vært Høyre-styrt i mange, mange år, så alle disse småsentrene er man nesten avhengig av bil for å komme til”. På den måten bruker hun noe av det samme grepet som Jonas over, som har likhetstrekk med det Vassenden (2007) omtaler som en distansering til de ”klassemessige andre”. Grensedragningene, både de politiske/klassemessige, med tanke på hennes meninger om Høyre-styrte Oppegård kommune, og hennes tanker om området med blokkbebyggelsen rett ved, viser at grensene hun har trukket har vært medvirkende i flyttingen. Skilsmissen var den utløsende faktoren for flyttingen, men minoritetsandel og hennes grensedragninger har medvirket i hvor hun har flyttet.

Nora skiller seg i utgangspunktet fra informantene over, i den forstand at hun ikke vektlegger noen positive aspekter ved en viss andel minoriteter i skolen. Hennes bekymring er knyttet til frykten for at hennes dyslektiske sønn skulle få manglende oppfølging på skolen han gikk på i bydel Alna. Dette knyttet hun til at den høye andelen minoritetselever ville kreve mye ressurser, og gå ut over oppfølgingen av sønnen. Nora drar dermed ingen klare grenser mellom minoriteten og majoriteten, men gir heller ikke til kjenne noen tolerante holdninger eller tilnærmer seg et kosmopolitisk ståsted på noen måte. Et interessant moment i denne sammenhengen er hvordan hun omtaler en gjengproblematikk ved ungdomsskolen som sønnen i utgangspunktet skulle begynne på, som i følge henne var et stort problem for rundt 10 år siden da hennes datter gikk der, og som implisitt knyttes til etnisk bakgrunn. Denne typen argumentasjon er nettopp den Gina motsetter seg, som har en sønn som går på den aktuelle skolen. Gina mener at stigmaet ved skolen er urettferdig, både fordi skolen aldri har hatt den typen problematikk og ikke har det nå heller. Stigmaet, som Gina var opptatt av, var en medvirkende faktor til at Nora valgte å ikke sende sønnen sin på den lokale ungdomsskolen i bydel Alna og heller flytte.

8.4 Symbolske grenser

Alexander og Julie plasserer seg som informantene som i størst grad trekker grenser mellom majoriteten og minoriteten, men hvordan grensene trekkes og hyppigheten av grensedragninger i intervjuet varierte. Minoritetsandel var uten tvil den viktigste faktoren for å flytte, og i likhet med de hverdagskosmopolitiske informantene samsvarer deres holdninger med deres handlinger.

Alexander fremstår som veloverveid og kalkulert i sine besvarelser. Hans yrke og høye utdannelse kan tale for en bevissthet rundt hva som anses som korrekt, men likevel kommer noen tydelige grensedragninger til syne. For å tydeliggjøre, skiller han seg fra samtlige over, bortsett fra Nora, ved at han ikke ser noen positive aspekter ved høy minoritetsandel i skolen. Alexanders holdning ser heller ikke ut til å være knyttet til sterkt negative erfaringer, lik den mobbingen og språkproblematikken som Thea opplevde, men i større grad et uttrykk for en frykt for at skolens minoritetsandel på i overkant av 50 % skulle forhindre datteren i å få seg venner. Alexander gir heller ikke uttrykk for kosmopolitiske holdninger, som bryter med de grensene han trekker. Vassenden (2007) opplevde at flere av hans middelklasseinformanter, som riktignok hadde negative erfaringer med høy minoritetsandel, ga uttrykk for en holdningsmessig ambivalens. Som vist tidligere i kapittelet er det noe som også kom til syne blant mine informanter, men som ikke kan sies å være gjeldende for Alexander.

Alexander skiller gruppene som lekte sammen i datterens skolegård etter religiøse skillelinjer, ikke andre karakteristikk som språklig kompetanse, interesser eller lignende. Alexander hadde også tydelige meninger om hijab, og tydeliggjør et religiøst fokus i grensedragningene.

Alexander: Det plagget som har vært mest omstridt er jo hijaben. Det er jo forskjellige lesninger av det plagget. Alt fra det at det er et praktisk skaut for å holde håret unna øynene til disiplineringsmiddel og rekrutteringssymbol til visse grener av islam. Jeg har ikke opplevd eller hørt det personlig, men det har kommet ganske mange påstander og rapporter om at muslimske jenter som går uten blir snakka til og sanksjonert av storebrødre, venninnens brødre. At det fungerer som et disiplineringsmiddel, er noe jeg har inntrykk av at det også fungerer som. Jeg sier ikke at alle som setter en hijab på dattera si er ytterliggående islamister, men det er nok et innslag av å signalisere ærbarhet, utilgjengelighet seksuelt og det opplever

jeg som problematisk og egentlig ganske støtende at man ikke forbeholder det til en voksen verden.

Igjen, Alexander skiller seg ut også her ved at de andre informantene har et langt mer nyansert forhold til hijab hva gjelder bruk og symbolsk betydning. Å hevde at hijab bare er et tøyestykke, uten noen symbolsk betydning, vil være en feilslutning (Eriksen, 2004). Men å hevde at bruk av hijab blant jenter som ikke er kjønnsmodne innebærer en uønsket seksualisering av barn er heller ikke uproblematisk, når man ser at lettkleddhet blant ungjenter er noe som er akseptert i vår kultur (Eriksen, 2004). I tillegg er det neppe slik at foreldre som argumenterer for at det handler om tvang å bruke hijab, mener at deres egne barn kan kle seg som de vil (Eriksen, 2004). Alexanders utsagn illustrerer det Eriksen (2007a) omtaler som et skifte, som han hevder har funnet sted i den allmenne –og akademiske diskursen om minoritetsspørsmål og innvandring til Europa. I stedet for å omhandle jobber og utdanning, slik debatten gjorde tidligere, har den offentlige debatten dreid seg om hijab og islam (Eriksen, 2007a). Med andre ord, et skifte fra strukturell til kulturell integrasjon.

Julie er den informanten som tydeligst tar i bruk grensedragninger i tilknytning til kultur og religion. Hun fremstår som langt mer frittalende enn Alexander.

Julie: (...)Men vi har jo ikke samme verdiene, vi og innvandrere. Det er jo forskjellig. Det er har jo med kulturen, religionen og alt å gjøre, ikke sant? Så vi kan jo ikke si at vi er like i det hele tatt (...) de hadde et helt annet leggemønster, og de kunne godt legge seg å sove når de kom hjem fra skolen, og det får ikke min unge lov til, for det gjør vi når kvelden kommer. Vi legger oss til normal tid. Og det her med forsøpling. De kaster ting overalt. Ja, så det er klart at det var forskjell. Det var det jo. Det er ikke til så stikke under en stol.

Forskjellene som Julie stiller opp, mellom minoriteten og majoriteten, sammenfaller med en likhetstankegang. De religiøse og kulturelle forskjellene som trekkes frem anses som noe som ikke passer inn. Som Gullestad (2002) påpeker er likhet ansett som en positiv verdi og det blir dermed et problem når folk skiller seg ut eller oppfattes som annerledes. Ulikhet og forskjell er ikke ønskelig, og det er kun ordet ”mangfold” som av ”likhets” motpart blir ansett som positivt. Når forskjellene blir store, hevder Gullestad (2002, s. 83), vil folk unngå hverandre fordi ”fred”, ”ro” og ”harmoni” er sentrale verdier i majoriteten. Julies tanker om minoritetens ulikhet er fremtredende i intervjuet og blir trukket fram som en avgjørende årsak til flyttingen. Det ser ut til at hennes flytting kan være et resultat av en unngåelse, fordi ulikheten ble for stor. Unngåelse kan skje når likhet ikke kan vedlikeholdes (Gullestad, 2002).

Selv om Julie er den som i størst grad trekker på ulikhet mellom majoriteten og minoriteten, ved at hun vektlegger kulturelle og religiøse grensedragninger, fremlegger hun ved et tilfelle en forståelse for minoritetens handlinger.

Julie: (...) I sånne områder (bydel Alna) har de veldig lett for å klumpe seg sammen, og det kan jeg godt skjønne, for hvis jeg hadde flytta til et annet land så ville også jeg bodd i et nabolag hvor det var andre nordmenn, naturlig nok.

Utdraget illustrerer en forståelse for det Julie anser som en frivillig etnisk konsentrasjon i bydel Alna, hvor hun bygger ned forskjellene mellom seg selv og den etniske minoriteten. Et innslag av kosmopolitisk holdning, som bryter med de symbolske grensedragningene hun gjør. Hun hevder at hun ville handlet likt hvis hun hadde flyttet til et annet land, og ser her likheter mellom seg selv og minoriteten. I lys av hennes tidligere grensedragende uttalelser kan utdraget tas til inntekt for en forståelse av holdninger som noe som ikke kan plasseres i fastlåste kategorier, men heller ses på som et kontinuum (Trepagnier, 2001), fordi hun veksler mellom bygge opp og bryte ned skiller mellom majoriteten og minoriteten. Det kan også være et retorisk grep for å fremstå mer nyansert og legitimere avstandstaken og grensedragning i andre tilfeller, slik som Verkuyten (2004) argumenterer for i sin studie av folks forhold til multikulturalisme. Likevel, grensedragningene er mest fremtredende i intervjuet. Hennes holdninger har tydelig spilt en avgjørende rolle i Julies tanker om stedet hun bodde på, og spesielt skolen sønnen gikk på, og dermed medvirket i flyttingen hvor den etniske minoritetsandelen i skolen var et avgjørende flyttemotiv.

Flyttingen som Julie og Alexander har foretatt er i overenstemmelse med deres holdninger. De har den tydeligste grensedragende argumentasjonen av informantene, og er blant de få som har flyttet til områder hvor den lokale skolen har svært lav etnisk minoritetsandel.

8.5 Oppsummering

I dette kapittelet har jeg undersøkt om og hvordan holdninger til etniske minoriteter kommer til uttrykk, og i hvilken grad holdningen samsvarer med valget om å flytte fra forrige bosted og valg av nytt bosted. Slik jeg ser det er informantenes plassering på skalaen fra en hverdagskosmopolitisk holdning i den ene enden, til en utpreget bruk av symbolske grenser i den andre enden, illustrerende for hvor de har valgt å flytte. Med andre ord, informantene som

uttrykker de tydeligste kosmopolitiske holdningene har også valgt å flytte til områder med høy minoritetsandel, og Thea og Emma gjorde dette til tross for negative erfaringer fra tidligere. Et sterkt samsvar mellom liv og lære, og holdning og handling.

Jeg har også vist at Mathias og Vivians holdninger ikke samsvarte med handlingene, ved at deres uttalte kosmopolitiske holdninger ikke ble fulgt opp med en flytting til et område som i større grad reflekterte disse holdningene. Samtidig er det viktig å ta inn over seg kompleksiteten i en flyttesituasjon. Det er en kabal av ulike kriterier og preferanser som skal gå opp, og derfor kan andre aspekter ha vært viktigere i flyttingen. Som vist i kapittel 5 la Mathias stor vekt på ønske om større plass, mens Vivian ønsket en bolig som sto i stil med hennes miljømessige preferanser. Dette var ønsker de begge oppfylte med flyttingen.

Alexander og Julie har i likhet med informantene som ga uttrykk for en hverdagskosmopolitisk holdning handlet i henhold til sine holdninger. De oppga minoritetsandel i skolen som et avgjørende flyttmotiv. Derfor flyttet de vekk fra et nabolag hvor den lokale skole hadde en høy etnisk minoritetsandel til et nabolag hvor den lokale skolen har en lav etnisk minoritetsandel.

Et tydelig funn og et viktig poeng er at utvalget sammenfaller med Trepagnier (2001) sin forståelse av at i studier av holdninger er det mer fruktbart å snakke om et kontinuum fremfor å plassere personer i binære opposisjonelle kategorier. Dette fremstilles i figuren som ble presentert i kapitelets innledning. Julie - som i størst grad hadde en grensedragende argumentasjon - illustrerer blant annet dette ved hun ved noen anledninger bryter med sin tilsynelatende grunnholdning, og faktisk bygger bro mellom minoriteten og seg selv, i en hverdagskosmopolitisk ånd.

9 Avslutning og konklusjon

Hovedproblemstillingen tok opp hvilke motiv majoritetsforeldre oppga for sin flytting fra områder med høy etnisk minoritetsandel og hvordan disse ble begrunnet. I oppgaven har jeg vist at det var flere motiver for flyttingen, samtidig som enkelte motiver fremsto som tydeligere enn andre. I dette avsluttende kapittelet skal jeg presentere de viktigste funnene fra hvert analysekapittel, antyde retning for videre forskning og politiske implikasjoner.

9.1 Livsløp som flyttemotiv

En flyttesituasjon er en kabal hvor ulike kriterier og preferanser skal gå opp. Dermed vil noen aspekter være viktigere enn andre i en flytting, fordi man sjelden kan ta hensyn til alle ønsker man måtte ha når man flytter. Derfor fremstår gjerne flyttingen som kompleks, med et mangfold av bakenforliggende motiver. Man opererer alltid innenfor et handlingsrom, som for de fleste vil bestå av konkurrerende preferanser, fordi man ikke kan oppfylle alle ønsker eller alles ønsker i en familie med flere medlemmer. Dette er noe jeg understreket innledningsvis i analysen, og som kommer tydelig frem i materialet hvor et mangfold av begrunnelser fremkommer.

Relatert til livsløp er skilsmisse en fremtredende flytteårsak i materialet, som har vært en "trigger effect" (Mulder & Hooimeijer, 1999) for enkelte. Flyttemotiver knyttet til behovet for større plass blir også vektlagt. Dette kan ses i sammenheng behovet for å tilpasse seg familiens plassbehov, som er en viktig årsak i mange flyttesituasjoner (Rossi, 1955, 1980). Hensynet til barna kommer tydelig frem i dette kapitelet blant annet i Thea og Emmas ønske om å flytte til et område med bedre egnede uteområder for barn.

9.2 Nabolag som flyttemotiv

Et viktig aspekt i oppgaven var betydningen av nabolag i forhold til skole, som flyttemotiv. Et viktig funn i denne sammenhengen er Mathias' vektlegging av skole som viktigere enn nabolaget, fordi skolen er mer fysisk avgrenset enn nabolaget. Mathias' hevdet at barna lettere kunne bevege seg utenfor nabolaget, hvis de ønsket det, noe som vanskelig lar seg gjøre i skolen. Derfor var det viktigere at barna trivdes i skolen.

Nabolaget ser ut til å være mindre viktig i flyttingen enn det skole har vært. Mathias' argumentasjon ovenfor kan dels forklare dette. En annen forklaring er at følelsen av tilknytning til det gamle nabolaget er svak hos flere av informantene. Dette kan muligens forklares av at "weak ties" (Granovetter, 1973) innad i nabolaget, som skapes gjennom tilfeldige møter, var tilstrekkelig i å bidra til en følelse av kontroll og tilhørighet (Hennig & Lieberg, 1996). Selv om disse svake båndene var til stede, var tilhørigheten til nabolaget svak blant flere informanter. De svake båndene fungerte ikke som et hinder i flyttingen.

Jonas var den eneste informanten hvor negative faktorer ved nabolaget kan sies å ha vært en "trigger effect" i flyttingen. Økt andel etniske minoriteter med dårlig boevne, som følge av økt andel utleieleiligheter, medførte lavere tilknytning blant beboerne, mer gjennomtrekk og at ressurspersonene flyttet ut. Slike fortellinger var i liten grad utbredt i materialet, selv om enkelte fortellinger om endret etnisk befolkningssammensetning i nabolaget kom til syne. Disse endringene i nabolagene ble derimot ikke oppgitt som et utløsende flyttemotiv av de andre informantene.

9.3 Skole som flyttemotiv

Segregasjonsforskning og herunder "hvit flukt" er et viktig moment i denne studien, ved at jeg har studert majoritetens flytting fra områder med høy konsentrasjon av etniske minoriteter. Mangfoldet av begrunnelser, nevnt ovenfor, betyr ikke at noen flyttemotiver ikke fremstår som viktigere og mer fremtredende enn andre.

Etnisk minoritetsandel i skolen, fremsto som et viktig flyttemotiv i materialet. I skolesammenheng er et interessant funn at et ønske om en 50/50 fordeling mellom majoritets- og minoritets elever er svært utbredt. Dette kan være et uttrykk for et ønske om at skolen skal gjenspeile den heterogene befolkningssammensetningen i Oslo, samtidig som en 50/50 fordeling gjør at majoriteten ikke blir en minoritet. Homogen sammensetning i skolen var ikke ønsket, også i den forstand at samtlige informanter ga uttrykk for et ønske om en multietnisk elevsammensetning, fremfor en toetnisk sammensetning.

Selv om skole trekkes frem som et viktig motiv, er begrunnelsene for hvorfor skolen var den avgjørende flytteårsaken ulik. Julie og Alexander vektla i mye større grad de kulturelle forskjellene som problematiske i skolen, mens Gina og Emma tilla barnas sosio-økonomiske bakgrunn en viktig forklaringsfaktor, i hvorfor den lokale skolen i Oslo indre øst var utilfredsstillende for dem. Dette er et viktig moment fordi selv om man oppgir etnisk

minoritetsandel som et flyttemotiv, kan begrunnelsene være ulike. Det er ikke bare etnisitet isolert sett som anses som problematisk i skolen, men i vel så stor grad sosio-økonomisk bakgrunn, og dette oppgis også som en begrunnelse for flyttingen.

9.4 Hverdagskosmopolitisme og grensedragninger

I oppgavens siste underproblemstilling ble det spurt etter i hvilken grad grunnleggende holdninger til etniske minoriteter kommer til uttrykk i flyttemotivene, og i hvilken grad disse samsvarer med valget om å flytte fra forrige bosted og valget av nytt bosted. Blant enkelte informanter er det tilsynelatende en sterk sammenheng mellom liv og lære, holdning og handling. Julie og Alexander er de informantene som trekker de tydeligste grensene mellom majoriteten og minoriteten. De er tydeligst på å begrunne flyttingen med minoritetsproblematikk i skolen, og har samtidig flyttet til et nabolag hvor den lokale skolen har lav etnisk minoritetsandel. Informantene som jeg betegner som hverdagskosmopolitiske har enten flyttet internt i det samme området hvor barna har fortsatt på samme skole med høy minoritetsandel, eller flyttet til et område hvor den lokale skolen har noe lavere minoritetsandel, men fortsatt en minoritetsandel som ligger godt over gjennomsnittet i Oslo. De gir også gjennomgående uttrykk for hverdagskosmopolitiske holdninger, i den forstand at de setter mangfold høyt og trekker ikke grenser mellom ulike grupper. Dette siste gjelder blant annet Thea og Emma, som i likhet med Julie og Alexander vektla problematiske sider ved etnisk minoritetsandel i skolen som en flytteårsak, men begrunnet det ulikt.

Ambivalensen som kommer til uttrykk blant flere informanter illustrerer viktigheten av å forstå holdninger til etniske minoriteter i et kontinuum (Trepagnier, 2001), og ikke fastlåste kategorier. Dette er et tydelig funn i analysen. Dette poenget illustrerer nok en gang kompleksiteten i en flyttesituasjon, ved at flere informanter ikke har handlet i samsvar med sin tilsynelatende hverdagskosmopolitiske holdning, og foretatt en flytting til et mer homogent boligområde hvor majoriteten er mer dominerende. Trolig vant andre preferanser enn mangfoldig elevsammensetning fram i konkurransen om hvilke preferanser som skulle bli vektlagt i flyttingen.

Både at man heller bør snakke om et kontinuum i diskusjon av holdninger, samt at like motiv og lik flytteatferd ikke nødvendigvis har like begrunnelser, er et viktig poeng å ta med seg inn i diskusjonen av segregasjon og "hvit flukt" i Oslo. Jeg mener at det er viktig å gå bak motivene, for å finne begrunnelsene som vektlegges i flyttingen fra områder med høy etnisk

minoritetsandel. Da ser man at "hvit flukt" ikke er så svart-hvitt som det ved første øyekast kan se ut til.

9.5 Videre forskning og politiske implikasjoner

Etter å ha gjennomført et prosjekt som dette ser man også hvilken del av forskningsfeltet det kunne være fruktbart å belyse nærmere. Det ville vært interessant å gjennomføre en studie, lignende Blom (2012c), basert på både kvalitative og kvantitative data, av majoritetens og den etniske minoritetens flytting i Oslo. En slik studie vil kunne gi enda dypere innsikt i temaene som er diskutert i denne studien, ved å belyse minoritetens flyttmønstre –og årsaker. Minoritetens flyttmønster er en viktig brikke i hvordan bosetningsmønstre i Oslo ser ut, og man vil gjennom en slik studie kunne komme inn på hvordan minoriteten forholder seg til majoriteten i flyttebeslutningen.

Sosioøkonomiske forskjeller mellom minoriteten og majoriteten har blitt påpekt som en mulig årsak til at skolen fremsto som et viktig flyttmotiv for flere av informantene. Mulig tiltak for å jevne ut disse forskjellene, er gratis kjernetid i barnehage og gratis skolefritidsordning. Studier har vist at det er en sterk sammenheng mellom det å ha gått i barnehage og barnas leseprestasjoner når de går i 4. klasse, hvor sammenhengen er sterkest for barn med innvandrerbakgrunn (Wagner, 2004 i; Frøyland & Gjerustad, 2012, s. 38). Dette er tiltak som på sikt kan bidra med å jevne ut noen av de sosiale forskjellene.

Litteraturliste

Faglitteratur

- Akershus fylkeskommune. (2013). Tall og fakta om Akershus *Akershusstatistikk* (Vol. 1/2013): Akershus fylkeskommune.
- Alvesson, M., & Sköldbberg, K. (2008). *Tolkning och reflektion : vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod* (2., [uppdaterade] uppl. ed.). Lund: Studentlitteratur.
- Andersson, E., Östh, J., & Malmberg, B. (2010). Ethnic segregation and performance inequality in the Swedish school system: a regional perspective. *Environment and planning. A*, 42(11), 2674.
- Andersson, R. (1998). Socio-spatial dynamics: ethnic divisions of mobility and housing in post-Palme Sweden. *Urban studies*, 35(3), 397-428.
- Andersson, R. (2006). 'Breaking Segregation'—Rhetorical Construct or Effective Policy? The Case of the Metropolitan Development Initiative in Sweden. *Urban studies*, 43(4), 787-799.
- Barth, F. (1969). Ethnic groups and boundaries: The social organization of cultural difference.
- Baune, T. A. (2007). *Den skal tidlig krøkes. Skolen i historisk perspektiv*. Oslo: Cappelen Akademisk.
- Bell, C. A. (2007). Space and place: Urban parents' geographical preferences for schools. *The Urban Review*, 39(4), 375-404.
- Birkelund, G., & Mastekaasa, A. (2009). Et sammensatt bilde. In G. Birkelund & A. Mastekaasa (Eds.), *Integrerert? Innvandrere og barn av innvandrere i utdanning og arbeidsliv* (pp. 221-227). Oslo: Abstrakt forlag AS.
- Birkelund, G. E., Hermansen, A. S., & Evensen, Ø. (2010). Skolesegregering-et problem. *Elevsammensetning, frafall og karakterer(s)* 98).
- Blom, S. (2001a). Økt bokkonsentrasjon blant innvandrere i Oslo—er toppen snart nådd? *Samfunnsspeilet*(2).
- Blom, S. (2001b). Økt bokkonsentrasjon blant innvandrere i Oslo—er toppen snart nådd? *Samfunnsspeilet, Tidsskrift for levekår og livsstil*, 125(2), 69-80.
- Blom, S. (2012a). Etnisk segregasjon i Oslo over to tiår. *Tidsskrift for velferdsforskning*, 15(4), 275-291.
- Blom, S. (2012b). Holdninger til innvandrere og innvandring 2012 *Rapporter 2012/41* (pp. 73). Oslo: Statistisk sentralbyrå.

- Blom, S. (2012c). Innvandreres bostedspreferanser-årsak til innvandrerrettet bosetting? *Rapporter 44/2012*. Statistisk sentralbyrå (SSB).
- Boado, H. C. (2007). Immigrant concentration in schools: peer pressures in place? *European Sociological Review*, 23(3), 341-356.
- Bonesrønning, H., Falch, T., & Strøm, B. (2005). Teacher sorting, teacher quality, and student composition. *European Economic Review*, 49(2), 457-483.
- Boterman, W. R. (2012). Residential mobility of urban middle classes in the field of parenthood. *Environment and Planning-Part A*, 44(10), 2397.
- Bragen, M. S. (2013). *Barnefamiliers flytting fra Groruddalen – hva betyr skole?* (Masteroppgave), Høgskolen i Oslo og Akershus, Oslo.
- Brattbakk, I., Brevik, I., Guttu, J., Lund, P.-Ø., Ruud, M. E., & Schmidt, L. . (2006). *Tiltak i tide: Muligheter og utfordringer for Groruddalen NIBR notater*. Oslo: NIBR.
- Brattbakk, I., & Wessel, T. (2013). Long-term neighbourhood effects on education, income and employment among adolescents in Oslo. *Urban studies*, 50(2), 391-406.
- Bryman, A. (2012). *Social research methods* (4. edition. ed.). Oxford ; New York: Oxford University Press.
- Bråmås, Å. (2006). 'White flight'? The production and reproduction of immigrant concentration areas in Swedish cities, 1990-2000. *Urban studies*, 43(7), 1127-1146. doi: Doi 10.1080/00420980500406736
- Bråmås, Å. (2008). Dynamics of ethnic residential segregation in Göteborg, Sweden, 1995–2000. *Population, Space and Place*, 14(2), 101-117.
- Bråmås, Å., & Andersson, R. (2010). Who leaves rental housing? Examining possible explanations for ethnic housing segmentation in Uppsala, Sweden. *Journal of Housing and the Built Environment*, 25(3), 331-352.
- Bunar, N. (2010). The Geographies of Education and Relationships in a Multicultural City Enrolling in High-Poverty, Low-Performing Urban Schools and Choosing to Stay There. *Acta Sociologica*, 53(2), 141-159.
- Burgess, S., Wilson, D., & Lupton, R. (2005). Parallel lives? Ethnic segregation in schools and neighbourhoods. *Urban studies*, 42(7), 1027-1056.
- Butler, T., & Hamnett, C. (2007). The geography of education: Introduction. *Urban studies*, 44(7), 1161-1174.
- Byrne, B. (2009). Not just class: towards an understanding of the whiteness of middle-class schooling choice. *Ethnic and Racial Studies*, 32(3), 424-441.

- Castaneda, E. (2012). Places of Stigma. Ghettos, Barrios, and Banlieues. In R. Hutchinson & B. D. Haynes (Eds.), *The Ghetto. Contemporary Global Issues and Controversies.*: Westview Press.
- Clark, W. A. V. (1991). Residential preferences and neighborhood racial segregation: a test of the Schelling segregation model. *Demography*, 28(1), 1-19.
- Clark, W. A. V. (2012). Life Course Events and Residential Change: Unpacking Age Effects on the Probability of Moving. *California Center for Population Research. On-Line Working Paper Series.*
- Clark, W. A. V., Deurloo, M., & Dieleman, F. (2006). Residential mobility and neighbourhood outcomes. *Housing Studies*, 21(3), 323-342.
- Clark, W. A. V., & Huang, Y. Q. (2003). The life course and residential mobility in British housing markets. *Environment and Planning A*, 35(2), 323-339. doi: Doi 10.1068/A3542
- Clark, W. W. A., & Dieleman, F. M. (1996). *Households and housing: Choice and outcomes in the housing market*: Transaction Publishers.
- Cresswell, T. (2004). *Place*: Blackwell Pub.
- Crowder, K. (2000). The racial context of white mobility: An individual-level assessment of the white flight hypothesis. *Social Science Research*, 29(2), 223-257.
- Dale, B., & Jørgensen, S. (1986). *Byens sosiale geografi: om nærmiljø i byer*. Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Dieleman, F. M. (2001). Modelling residential mobility; a review of recent trends in research. *Journal of Housing and the Built Environment*, 16(3-4), 249-265.
- Dietz, R. D., & Haurin, D. R. (2003). The social and private micro-level consequences of homeownership. *Journal of Urban Economics*, 54(3), 401-450.
- Ellen, I. G. (2000). Race-based neighbourhood projection: A proposed framework for understanding new data on racial integration. *Urban studies*, 37(9), 1513-1533. doi: Doi 10.1080/00420980020080241
- Eriksen, I. M. (2012). *Young Norwegians: belonging and becoming in a multiethnic high school*. University of Oslo.
- Eriksen, T. H. (2004). Hijaben og "de norske verdiene". In N. Høstmælingen (Ed.), *Hijab i Norge. Trussel eller menneskerett?* Oslo: Abstrakt forlag AS.
- Eriksen, T. H. (2007a). Complexity in social and cultural integration: Some analytical dimensions. *Ethnic and Racial Studies*, 30(6), 1055-1069.
- Eriksen, T. H. (2007b). *Små steder store spørsmål* (4 ed.). Oslo: Universitetsforlaget.

- Eriksen, T. H. (2010). *Samfunn*: Universitetsforlaget.
- Eriksen, T. H., & Sørheim, T. A. (1994). *Kulturforskjeller i praksis. Perspektiver på det flerkulturelle Norge*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Feijten, P., & van Ham, M. (2010). The impact of splitting up and divorce on housing careers in the UK. *Housing Studies*, 25(4), 483-507.
- Fekjær, S. N., & Birkelund, G. E. (2007). Does the ethnic composition of upper secondary schools influence educational achievement and attainment? A multilevel analysis of the Norwegian case. *European Sociological Review*, 23(3), 309-323.
- Finney, N., & Simpson, L. (2009). Population dynamics: The roles of natural change and migration in producing the ethnic mosaic. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 35(9), 1479-1496.
- Forrest, R., & Kearns, A. (2001). Social cohesion, social capital and the neighbourhood. *Urban studies*, 38(12), 2125-2143.
- Fossett, M. (2006). Ethnic Preferences, Social Distance Dynamics, and Residential Segregation: Theoretical Explorations Using Simulation Analysis*. *Journal of Mathematical Sociology*, 30(3-4), 185-273.
- Frey, W. H. (1979). Central City White Flight - Racial and Non-Racial Causes. *American Sociological Review*, 44(3), 425-448. doi: Doi 10.2307/2094885
- Frey, W. H. (1995). Immigration and Internal Migration" Flight" from US Metropolitan Areas: Toward a New Demographic Balkanisation. *Urban studies*, 32(4), 733-757.
- Frøyland, L. R., & Gjerustad, C. (2012). Vennskap, utdanning og framtidsplaner. *Forskjeller og likheter blant ungdom med og uten innvandrerbakgrunn i Oslo [Friendship, education and plans for the future: Differences and similarities among youth with and without an immigrant background in Oslo*. Oslo: NOVA.
- Gadamer, H.-G. (2003). *Forståelsens filosofi: utvalgte hermeneutiske skrifter* (H. Jordheim, Trans.): Cappelen.
- Gadamer, H.-G. (2010). *Sannhet og metode: grunntrekk i en filosofisk hermeneutikk*: Pax Forl.
- Galster, G. (2012). Neighborhoods and their role in creating and changing housing In D. F. Clapman, W. A. V. Clark & K. Gibb (Eds.), *The SAGE Handbook of Housing Studies* (pp. 84-111). Los Angeles: SAGE.
- Gerring, J. (2007). *Case study research*: Cambridge University Press Cambridge.
- Granovetter, M. (1973). The strength of weak ties. *American journal of sociology*, 78(6), 1.

- Gullestad, M. (2002). *Det norske sett med nye øyne: kritisk analyse av norsk innvandringsdebatt*: Universitetsforlaget.
- Gullestad, M. (2006). *Plausible Prejudice: Everyday Experiences and Social Images of Nation, Culture, and Race*: Univ.-Forl.
- Hansen, T., & Brattbakk, I. (2005). Endringsprosesser i norske drabantbyer *Byggforsk skriftserie* (Vol. 6). Oslo: Norges byggforskningsinstitutt.
- Hedman, L., Brattbakk, I., Vaattovaara, M., & Vilka, K. (2014). White flight? Why natives leave immigrant-dense areas in a Nordic context. FORTHCOMING.
- Henning, C., & Lieberg, M. (1996). Strong ties or weak ties? Neighbourhood networks in a new perspective. *Scandinavian Housing and Planning Research*, 13(1), 3-26.
- Hernes, G., & Knudsen, K. (1990). *Svart på hvitt: norske reaksjoner på flyktninger, asylsøkere og innvandrere*: Fagbevegelsens senter for forskning, utredning og dokumentasjon.
- Hewitt, I. (2013). *Flytting i et segregert bylandskap. En kvantitativ studie av flyttemotiver blant etnisk norske barnefamilier*. (Masteroppgave), Universitetet i Oslo, Oslo.
- Hubbard, P., Kitchin, R., Bartley, B., & Fuller, D. (2002). *Thinking Geographically: Space, Theory & Contemporary Human Geography*: Continuum.
- Jacobsen, D. I. (2005). *Hvordan gjennomføre undersøkelser? Innføring i samfunnsvitenskapelig metode* (Vol. 2). Kristiansand: Høyskoleforlaget AS.
- Jenssen, A. T., & Engesbak, H. (1994). The Many Faces of Education: why are people with lower education more hostile towards immigrants than people with higher education? *Scandinavian Journal of Educational Research*, 38(1), 33-50.
- Kunnskapsdepartementet. (1998). Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova). Retrieved 8. januar, 2014, from http://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61/KAPITTEL_9%23%C2%A78-1-KAPITTEL_9%A78-1
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju* (2 ed.). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Kvamme, A. J. (2013). *Barnefamiliers bostedsvalg i bydel Grorud: Norsk likhetstankegang som premiss i flerkulturelle skoler og barnehager*. (Master i flerkulturell og internasjonal utdanning), Høgskolen i Oslo og Akershus.
- Lamont, M., & Aksartova, S. (2002). Ordinary cosmopolitanisms strategies for bridging racial boundaries among working-class men. *Theory, Culture & Society*, 19(4), 1-25.

- Lamont, M., & Molnar, V. (2002). The study of boundaries in the social sciences. *Annual review of sociology*, 28, 167-195.
- Leirvik, M. S. (2014). Mer enn klasse: betydningen av "etnisk kapital" og "subkulturell kapital" for utdanningsatferd blant etterkommere av innvandrere.
- Lersch, P. M. (2014). *Residential Relocations and their Consequences. Life course effects in England and Germany.*: Springer Fachmedien Wiesbaden.
- Marcuse, P. (2005). Enclaves yes, ghettos no. In D. P. Varady (Ed.), *Desegregating the city: Ghettos, enclaves, and inequality* (pp. 15-30). Albany: State University of New York Press.
- Massey, D. S., & Denton, N. A. (1988). The dimensions of residential segregation. *Social forces*, 67(2), 281-315.
- Massey, D. S., & Denton, N. A. (1993). *American apartheid: Segregation and the making of the underclass*: Harvard University Press.
- Medby, P., Austin, P., Nordvik, V., & Raad, O. G. (2003). Flyttekjedemekanismer: en utredning om sammenhengen mellom boligproduksjon og fordeling. *Prosjektrapport* (pp. 347). Oslo: Norges byggforskningsinstitutt.
- Mulder, C. H., & Hooimeijer, P. (1999). Residential relocations in the life course *Population issues* (pp. 159-186): Springer.
- Mulder, C. H., & Lauster, N. T. (2010). Housing and family: An introduction. *Housing Studies*, 25(4), 433-440.
- Nieuwenhuis, J., Hooimeijer, P., van Dorsselaer, S., & Vollebergh, W. (2013). Neighbourhood effects on school achievement: the mediating effect of parenting and problematic behaviour? *Environment and Planning A*, 45(9), 2135-2153.
- Nordvik, V. (2001). Moving costs and the dynamics of housing demand. *Urban studies*, 38(3), 519-533.
- Nordvik, V. (2004). Risiko i boligmarkeder—en oversikt *Prosjektrapport 364*: Norges byggforskningsinstitutt.
- Oslo kommune. (2011). Oslotrender 2011. Vedlegg til høringsutkast til planstrategi og planprogram for Kommuneplan 2013. Oslo kommune: Byrådsavdelingen for finans og næring.
- Oslo kommune. (2012a). Flyttestatistikk for Oslo 2012. Retrieved 20 mai 2014 <http://www.utviklings-og-kompetanseetaten.oslo.kommune.no/oslostatistikken/flytting/>

- Oslo kommune. (2012b). Statistisk årbok for 2012: Oslo kommune. Utviklings- og kompetanseetaten.
- Oslo kommune. (2013a). Innvandring 2013. Retrieved 20. mai 2014 <http://www.utviklings-og-kompetanseetaten.oslo.kommune.no/oslostatistikken/innvandring>
- Oslo kommune. (2013b). *Statistisk årbok for 2013*. Oslo: Oslo kommune: Utviklings -og kompetanseetaten.
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*: Simon and Schuster.
- Rangvid, B. S. (2010). School choice, universal vouchers and native flight from local schools. *European Sociological Review*, 26(3), 319-335.
- Rogstad, J. (2000). *Mellom faktiske og forestilte forskjeller: Synlige minoriteter på arbeidsmarkedet*: Institutt for samfunnsforskning Oslo.
- Rossi, P. H. (1955). *Why families move; a study in the social psychology of urban residential mobility*. Glencoe, Ill.,: Free Press.
- Rossi, P. H. (1980). *Why families move* (2d ed.). Beverly Hills: Sage Publications.
- Rugkåsa, M. (2010). *Transformasjon og integrasjon: kvalifisering av minoritetsetniske kvinner til arbeid og deltakelse i den norske velferdsstaten*. (Doktorgradsavhandling), Universitetet i Oslo.
- Savage, M., Bagnall, G., & Longhurst, B. J. (2005). *Globalization and belonging*: Sage.
- Schelling, T. C. (1972). A process of residential segregation: neighbourhood tipping. In A. H. Pascal (Ed.), *Racial discrimination in economic life* (pp. 157-185). Mass.: Lexington.
- Silva, E., & Warde, A. (2010). *Cultural Analysis and Bourdieu S Legacy: Settling Accounts and Developing Alternatives*: Routledge.
- Silverman, D. (2010). *Doing qualitative research: A practical handbook* (3 ed.): SAGE Publications Limited.
- Silverman, D. (2011). *Interpreting qualitative data* (4 ed.): Sage Publications.
- Simpson, L., Gavalas, V., & Finney, N. (2008). Population dynamics in ethnically diverse towns: the long-term implications of immigration. *Urban studies*, 45(1), 163-183.
- Skifter Andersen, H. (2008). Why do residents want to leave deprived neighbourhoods? The importance of residents' subjective evaluations of their neighbourhood and its reputation. *Journal of Housing and the Built Environment*, 23(2), 79-101.
- Stambøl, L. S. (2013). Flytting til og fra Oslos bydeler *Rapporter*, 11(Oslo - Konsvinger: Statistisk sentralbyrå.).

- Statistisk Sentralbyrå. (2014). Folkemengden 1. januar 2014. Retrieved 20. mai 2014, from Statistisk Sentralbyrå <http://www.ssb.no/befolkning/statistikker/folkemengde/aar/2014-02-20?fane=tabell&sort=nummer&tabell=164156>
- Sundell, T. (2008). *"Hvit flukt" blant norske barnefamilier i Oslo? En kvantitativ studie*. Univeristetet i Oslo, Oslo.
- Szulkin, R., & Jonsson, J. O. (2007). *Ethnic segregation and educational outcomes in Swedish comprehensive schools* (Vol. 2): Stockholm University Linnaeus Center for Integration Studies (SULCIS).
- Søholt, S. (2001). Etniske minoriteter og strategier på boligmarkedet i Oslo. En undersøkelse blant innbyggere med pakistansk, tamilsk og somalisk opprinnelse *Prosjektrapport* 297. Oslo: Norges byggforskningsinstitutt.
- Søholt, S. (2010). Etniske minoriteter og boligmarkedet: Integrert, marginalisert, segregert. Oslo: IMER - Forskningsrådet.
- Søholt, S., & Wessel, T. (2010). Contextualising ethnic residential segregation in Norway: welfare, housing and integration policies. In R. Andersson, H. Dhalmann, E. Holmquist, T. M. Kauppinen, L. M. Turner, H. S. Andersen, S. Søholt, M. Vaattovaara, K. Vilka, T. Wessel & S. Yousfi (Eds.), *Immigration, housing and segregation in the Nordic welfare states*. University of Helsinki: Department of Geosciences and Geography, University of helsinki.
- Sørli, K., Aure, M., & Langset, B. (2012). Hvorfor flytte? Hvorfor bli boende? *NIBR-Rapport 2012:22*: Norsk institutt for by -og regionforskning.
- Thagaard, T. (2009). *Systematikk og innlevelse* (3 ed.). Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Trepagnier, B. (2001). Deconstructing categories: The exposure of silent racism. *Symbolic Interaction*, 24(2), 141-163.
- Tuan, Y. F. (1971). Geography, phenomenology, and the study of human nature. *The Canadian Geographer/Le Géographe canadien*, 15(3), 181-192.
- Turner, L. M., & Wessel, T. (2013). Upwards, outwards and westwards: Relocation of ethnic minority groups in the Oslo region. *Geografiska Annaler: Series B, Human Geography*, 95(1), 1-16.
- Tyldum, G. (2012). Ethics or access? Balancing informed consent against the application of institutional, economic or emotional pressures in recruiting respondents for research. *International Journal of Social Research Methodology*, 15(3), 199-210.

- Utdanningsetaten. (2004). Forskrift om skolebytteregler for Oslo kommunes grunnskoler. Retrieved 6. januar, 2014, from [http://www.utdanningsetaten.oslo.kommune.no/getfile.php/utdanningsetaten%28UDE%29/Internett%28UDE%29/Dokumenter/oversikt/grunnskoler/Skolebytteregler 408.pdf](http://www.utdanningsetaten.oslo.kommune.no/getfile.php/utdanningsetaten%28UDE%29/Internett%28UDE%29/Dokumenter/oversikt/grunnskoler/Skolebytteregler%20408.pdf)
- Van der Slik, F. W., Driessen, G. W., & De Bot, K. L. (2006). Ethnic and socioeconomic class composition and language proficiency: a longitudinal multilevel examination in Dutch elementary schools. *European Sociological Review*, 22(3), 293-308.
- Vassenden, A. (2007). *Flerkulturelle forståelsesformer. En studie av majoritetsnordmenn i multietniske boligområder*. (Avhandling til dr. polit.-graden), Universitetet i Oslo, Oslo.
- Verkuyten, M. (2004). Everyday ways of thinking about multiculturalism. *Ethnicities*, 4(1), 53-74.
- Vilkama, K., Holmquist, E., & Brattbakk, I. (2014). *Signs of "white" avoidance? Native households' neighbourhood choices as an explanation for ethnic residential segregation. FORTHCOMING*.
- Wacquant, L. (2008). Ch. 5: From Conflation to Comparison. How Banlieues and Ghetto Converge and Contrast. In L. Wacquant (Ed.), *Urban Outcasts. A Comparative Sociology of Advanced Marginality* (pp. 135-162). Cambridge: Polity Press
- Wessel, T. (1997). Boligsegregasjon. En drøfting av underliggende prosesser. *Prosjektrapport 220*. Oslo: Norges byggforskningsinstitutt.
- Wessel, T. (2000). Social polarisation and socioeconomic segregation in a welfare state: the case of Oslo. *Urban studies*, 37(11), 1947-1967.
- Wessel, T. (2013). Economic Change and Rising Income Inequality in the Oslo Region: The Importance of Knowledge-Intensive Business Services. *Regional Studies*, 47(7), 1082-1094.
- Widerberg, K. (2010). Med samtalen som utgangspunkt. Om veivalg og kunnskapsmuligheter ved intervjuing. i *Dag Album, Marianne Nordli Hansen, Karin Widerberg (ed.) Metodene våre. Eksempler fra samfunnsvitenskapelig forskning*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Wilson, W. J. (1987). *The truly disadvantaged: The inner city, the underclass, and public policy*: University of Chicago Press.
- Yin, R. K. (2011). *Applications of case study research* (3 ed.): Sage Publications.

- Östh, J., Andersson, E., & Malmberg, B. (2013). School Choice and Increasing Performance Difference: A Counterfactual Approach. *Urban studies*, 50(2), 407-425.
- Aaby, A. (2006). *Barns blikk på Løkka: en studie av hvordan barn bruker og konseptualiserer sine nærområder på Grünerløkka*. (Masteroppgave), Universitetet i Oslo, Oslo.
- Aarland, K., & Nordvik, V. (2009). On the path to homeownership: money, family composition and low-income households. *Housing Studies*, 24(1), 81-101.

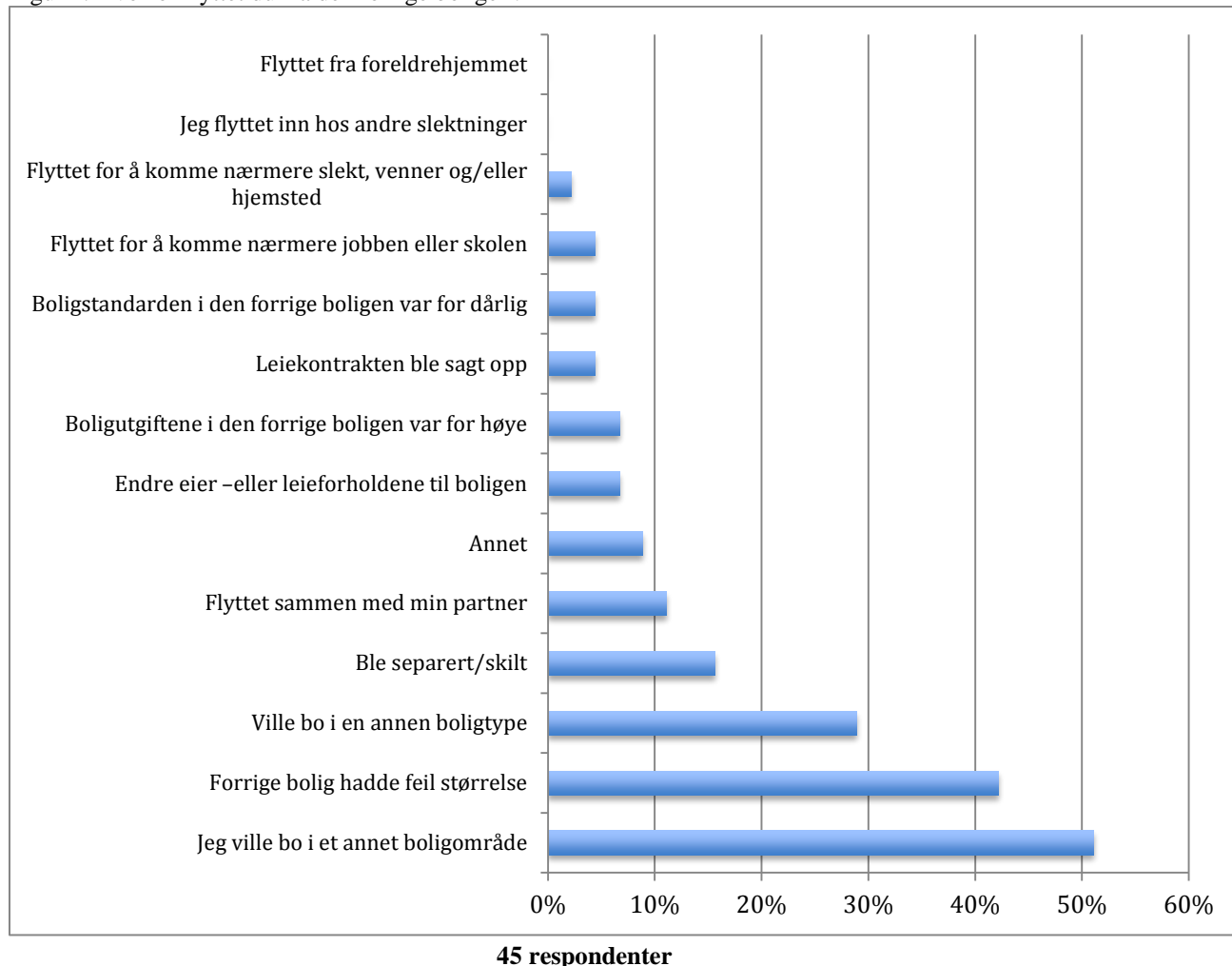
Avisartikler

- Aftenposten (2013a). *1800 færre etnisk norske i Groruddalen*.
<http://www.osloby.no/nyheter/18000-farre-etnisk-norske-i-Groruddalen%207183224.html#.Uu9j5ZGPCJj> Lest 20.12.13
- Aftenposten (2013b). *Den hvite flukten fra Tøyen*.
http://www.aftenposten.no/meninger/kommentarer/Den-hvite-flukten-fra-Toyen7213488.html#.Utjwy_ZEy3c@ Lest 06.01.13
- Klassekampen (2011). *Skoleflukt*. <http://klassekampen.no/58636/article/item/null/skoleflukt>
Lest 06.01.13

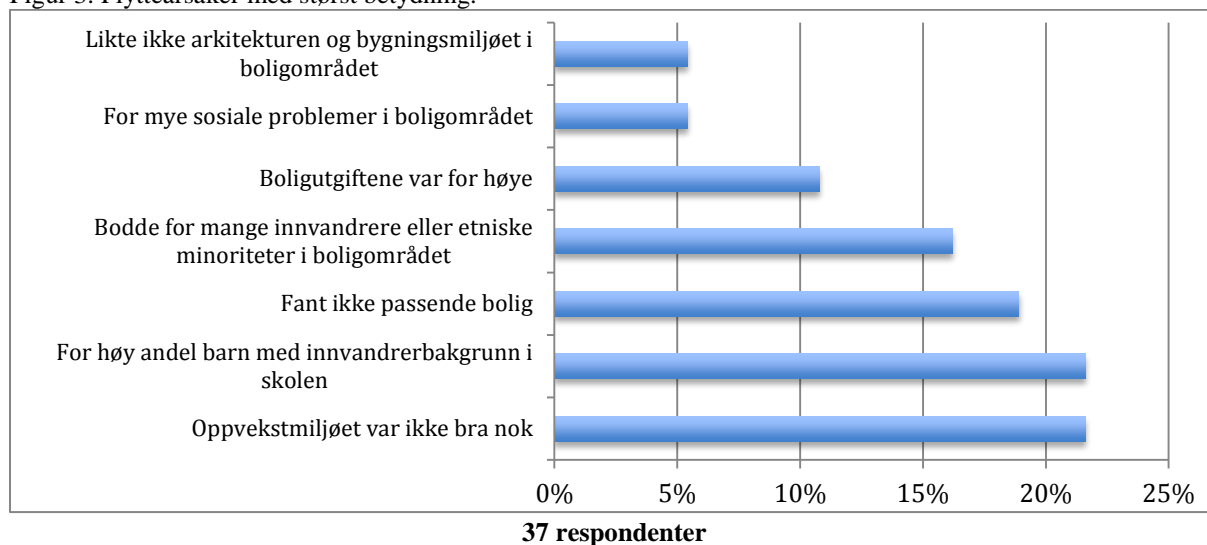
Vedlegg/Appendiks

Diagrammer

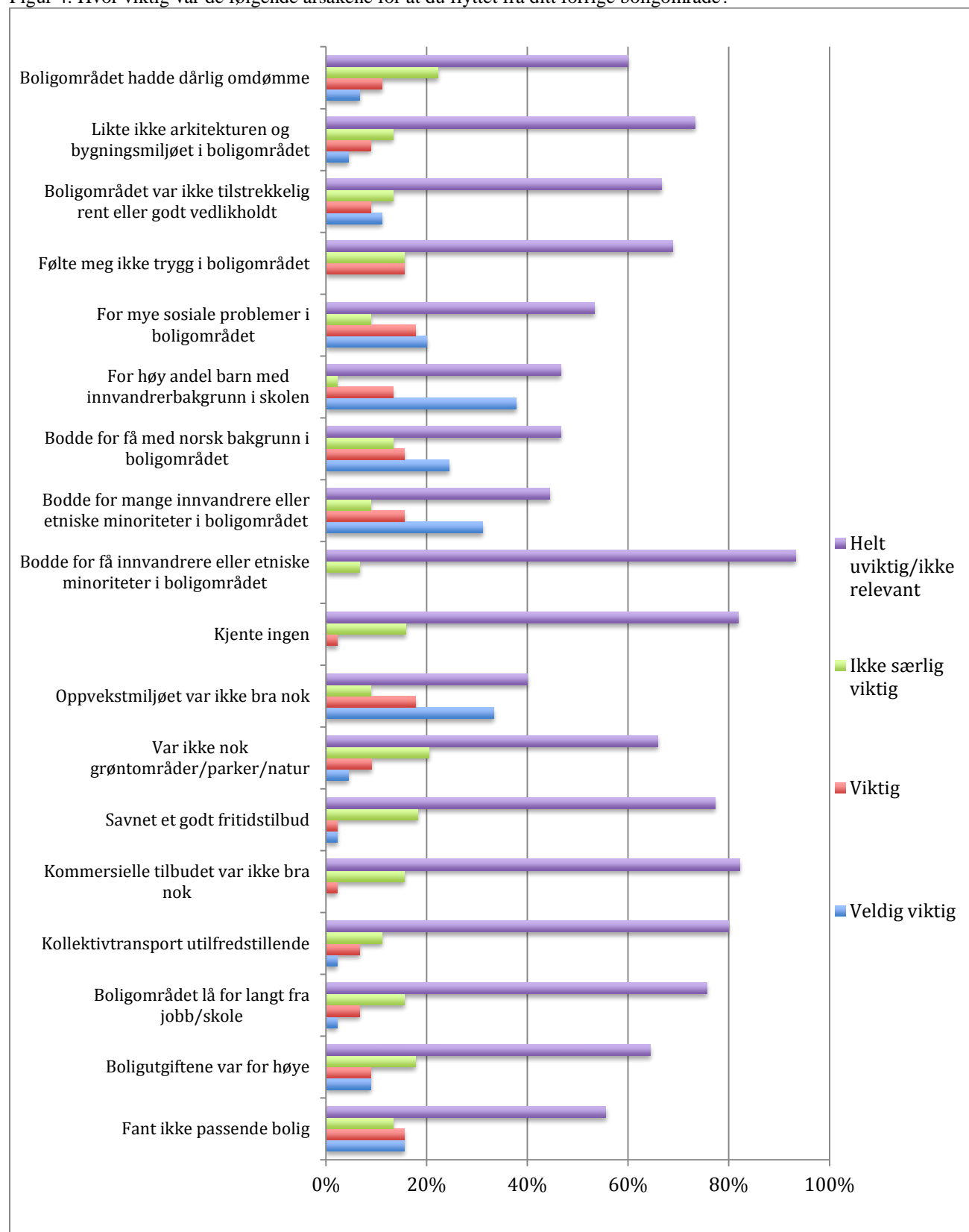
Figur 2. Hvorfor flyttet du fra den forrige boligen?

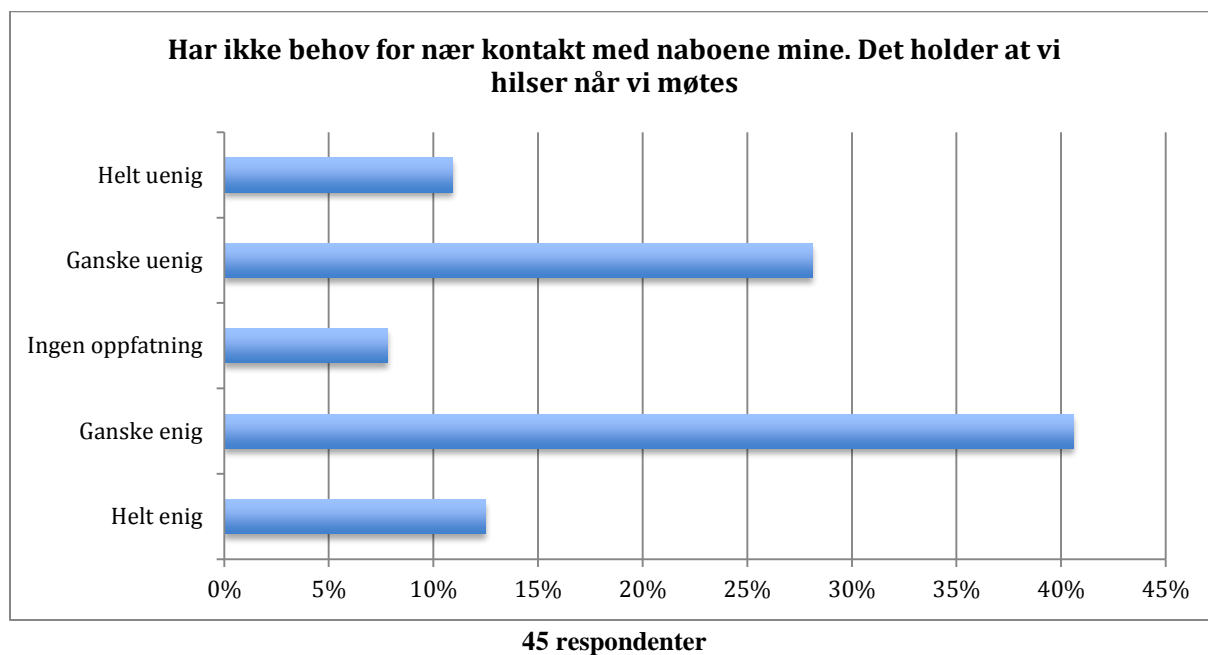
Figur 3. Flytteårsaker med størst betydning.

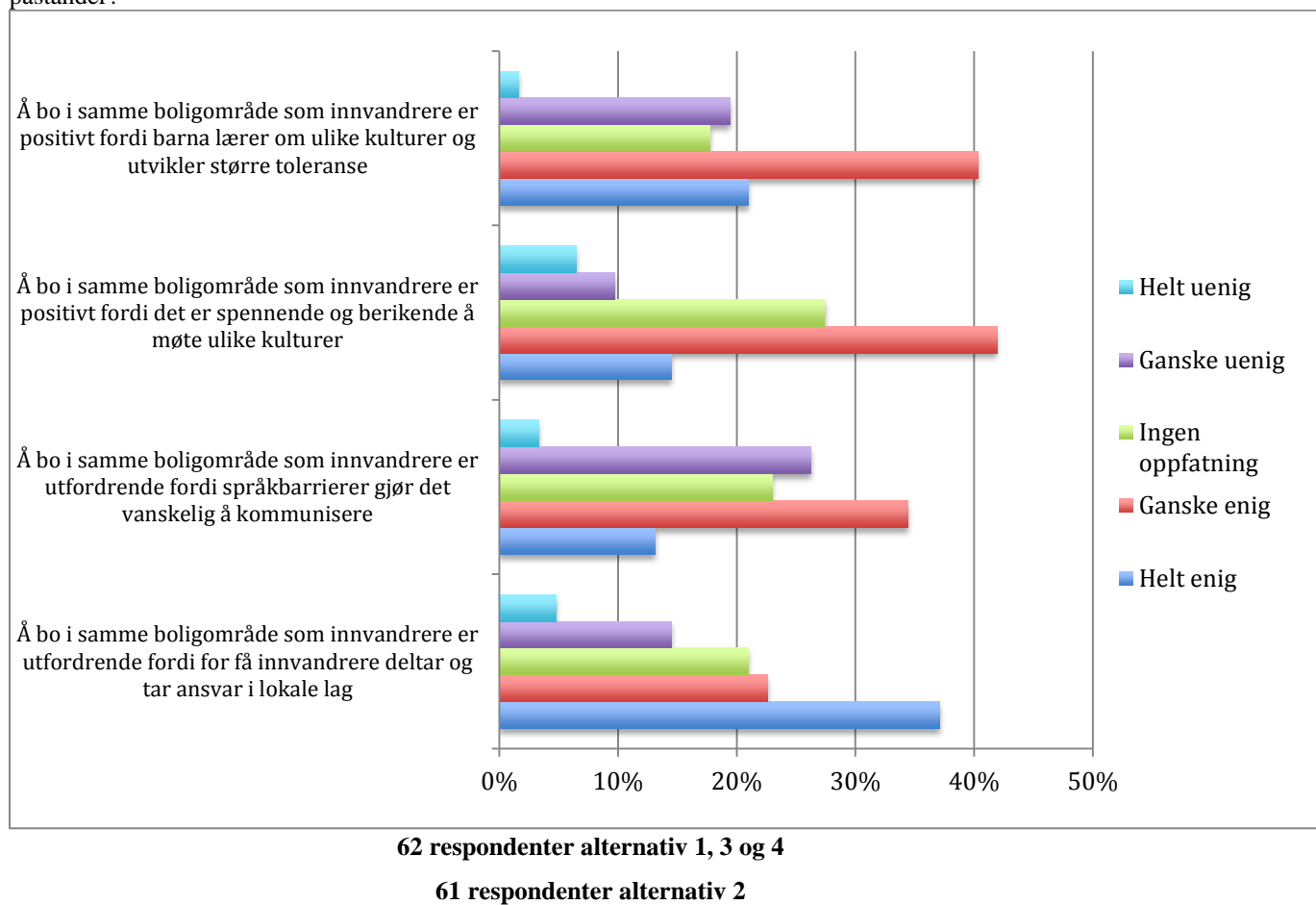
Figur 4. Hvor viktig var de følgende årsakene for at du flyttet fra ditt forrige boligområde?

Figur 5. Hvor enig eller uenig er du i følgende påstand?

Figur 6. Basert på erfaring med å bo i et boligområde med innvandrere, hvor enig eller uenig er du i følgende påstander?

Intervjuguide

”Intervjuet skal handle om hvorfor du valgte å flytte fra ditt forrige boligområde, med spesielt fokus på barnas oppvekstmiljø, og synet på skolen og nabolaget. Ulike kvaliteter ved skole og nabolag vil berøres, herunder sammensetning av elevmassen og beboersammensetningen i nabolaget. Jeg vil innledningsvis påpeke at jeg vil stille spørsmål for å belyse tematikken som er viktig i prosjektet. Likevel håper jeg at du vil dele historier og assosiasjoner, slik at intervjuet forløper som en vanlig samtale, og du dermed er med på å styre intervjuet”.

A. Bakgrunnsinformasjon

- Alder
- Type og lengde utdanning utover grunnskole.
- Yrke
- Arbeidssted.
- inntekt (Individuell og samlet for familien).
- Hvor er du født og oppvokst?
- Sivil – og familiestatus.
- Antall barn, barns kjønn og alder.
- Barn fra tidligere ekteskap? Barn med delt omsorg?

B. Tidligere nabolag

- Hva er stedsnavnet til ditt forrige nabolag?
- Kan dere gi en generell beskrivelse av deres forrige nabolag?
 - o Hvis du skulle presentere ditt forrige nabolag til en fremmed person, hva ville du/dere trukket frem?
 - Materielt (Økonomiske faktorer og fysiske faktorer)
 - Sosialt (Sosialt miljø, samhold)
 - Kulturelt
 - Etnisk (Nasjonaliteter, religioner)

- Demografi/befolkningssammensetning. Utdanning og inntekt blant beboerne i forhold til deg selv.
- Hvis jeg spør deg om din klassebakgrunn, hva tenker du da? Hvordan vil du karakterisere deg selv?
- Var du sterkt knyttet til ditt forrige nabolag?
- Hvor mye kontakt hadde du med naboene dine? I hvilke situasjoner traff du naboene dine?
 - Kjente du mange innvandrere i nabolaget? Hvor godt kjente du de? Har dere fortsatt kontakt? Hvilke land kom de fra? Var de første, andre eller
 - tredjegerasjons innvandrere?
 - Hadde du mest kontakt med norske eller utenlandske naboene?
- Hva tror du var grunnen til dette?
- Hvordan trivdes du og dine barn i nabolaget?
- Fritidsaktiviteter for barna. Var det lokale aktiviteter eller andre steder i byen?

C. Forrige skole

- Hva het den forrige skolen ditt barn gikk på?
- Gikk barna på den lokale skolen eller en annen skole?
- Kan du gi en generell beskrivelse av ditt barns forrige skole?
 - Kvaliteten på skolen
 - Kvaliteten på lærerne.
 - Læringsmiljøet.
 - Skolens fysiske miljø
 - Elevsammensetningen.
- Kan du gi et anslag på hvor høy andelen elever med innvandrerbakgrunn var i den forrige skolen?
- Burde andelen elever med innvandrerbakgrunn vært høyere, lavere eller lik den var?
- Hva anser du som den ideelle elevsammensetningen? Andelen med innvandrerbakgrunn i forhold til etnisk norske.
- Opplevde du at barn fra ulike kulturer og nasjonaliteter kommer godt overens i skolen?
 - Var det noen minoritetsgrupper som dominerte?
- Hadde ditt barn mange venner med innvandrerbakgrunn?

- Hva tenker du om bruk av religiøse symboler og klær/plagg med religiøs tilknytning i skolen?

D. Flyttemotiver

- Hvor bor du nå?
- Hvor lenge har du bodd i det nåværende området?
- Hvor lenge bodde du i det forrige området?
- Hva var årsakene til at du valgte å flytte fra det forrige området?
 - o Språkproblemer i skolen?
 - o Dårlig læringsmiljø i skolen?
 - o Hvor godt skolen gjorde det? Kvaliteten på skolen? Var det gode lærere etc.?
 - o Ressursbruk i skolen, som for mye fokus på elevene med innvandrerbakgrunn?
 - o Barna trivdes ikke sosialt?
 - o Sosiale problemer i skolen?
 - o Holdninger hos innvandrere (som har vært debattert mye i media), som for eksempel andre holdninger til likestilling og jenter? Mobbing av svinekjøtt på matpakken?
 - o Konflikter og uro, som følge av religiøst mangfold og ulike normer blant elevene?
 - o Manglende fokus på ”norsk” kultur i skolen? For eksempel knyttet til julefeiring, 17.mai, andre høytider.
- Påvirket den etniske sammensetningen på noen måte din avgjørelse om å flytte?
 - o Hvorfor/Hvorfor ikke?
 - o Har du venner/naboer som har lagt etnisk sammensetning i skolen til grunn for flyttingen?
- Hvor viktig er det at ditt barn går i en skoleklasse med barn hvor foreldrene er like som dere, i forhold til utdanning og inntekt?
 - o Hva tenker du om utdanningsambisjonene hos foreldre med annen utdanning og inntekt enn deg?
 - o Hvordan er utdanningsambisjonene blant foreldre og elever med innvandrerbakgrunn
- Hvorfor valgte du å flytte hit?
 - o Hva slags type sted lette du etter?

- Valgte du å flytte hit slik at ditt barn skulle få begynne på en skole med lavere andel elever med innvandrerbakgrunn? Eventuelt, hvor viktig var dette aspektet i avgjørelsen om å flytte?
- I hvilken grad fant du det du lette etter her?
- Opplever du at den nye skolen er bedre eller dårligere? Hvordan?
- Var husholdningens medlemmer enige i valget om å flytte?
 - Var barna enige eller uenige i valget? Hvorfor?
- Identifiserte du deg selv med det forrige stedet/nabolaget?
 - Følte du at du hadde felles verdier og oppfatninger som dine naboer?
 - Er det andre områder du følte en sterkere tilknytning til, og heller så på som ditt ”sted”.
- Identifiserer du deg mer eller mindre med ditt nåværende område?
 - Føler du at du i større eller mindre grad har felles verdier og oppfatninger som dine naboer her enn der du bodde tidligere?
 - Er det andre områder du føler en sterkere tilknytning til, og heller ser på som ditt ”sted”.

E. Tanker om høy minoritetsandel i skolen

- Var det noen positive aspekter ved høy andel elever med innvandrerbakgrunn i den forrige skolen?
 - Kjent med nye kulturer?
 - Barna utvikler større toleranse og åpenhet?
- Er det noen positive aspekter generelt, knyttet til høy andel elever med innvandrerbakgrunn i den norske skolen?
- Kjenner du til noen som har valgt å flytte på bakgrunn av at andelen med innvandrerbakgrunn i skolen var for høy? Kan du fortelle litt om deres begrunnelser for å flytte?
 - Har du noen tanker rundt begrunnelsene?

F. Viktigheten av nabolag i forhold til skole

- Når du nå har reflektert rundt deres tidligere nabolag, og ditt barns tidligere skole, hvordan vil dere vurdere viktigheten av å trives i eget nabolag opp mot at barna går på en tilfredsstillende skole? Hva anser du som viktigst?

G. Tiltak

- Har du noen tanker om kvaliteten på skolene med høy innvandrerandel?
 - o Bør kvaliteten forbedres? Eventuelle tiltak som bør igangsettes? Mer penger til skolene med høy innvandrerandel?
- Synes du det vil vært mer eller mindre ideelt om andelen elever med
- innvandrerbakgrunn hadde vært lavere i enkelte skoler?
- Har du noen tanker om hvordan andelen elever med innvandrerbakgrunn bør endres?
 - o Bussing?
 - o Fritt skolevalg i grunnskolen?
 - o Strengere innvandringspolitikk?
- Hva tror du måtte vært annerledes for at flere skulle blitt boende i områder hvor den lokale skolen har høy andel elever med innvandrerbakgrunn? Erfaringer fra venner og bekjente?
- Kunne du valgt å bli boende hvis noe av det vi har snakket om hadde vært annerledes? Hva måtte vært annerledes for at du ikke skulle flyttet?

H. Avrunding

- Har du noe å tilføye? Noen spørsmål jeg burde stilt, eller noe du vil legge vekt på?

Informasjonsbrev Universitet i Oslo

Universitetet i Oslo

Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi

22. mai 2014

Interjuvundersøkelse om flytting, nabolag og skole

Høsten 2011 deltok du i en undersøkelse om nabolaget ditt der du besvarte et spørreskjema du fikk tilsendt i posten. Undersøkelsen ble gjennomført av Statistisk Sentralbyrå (SSB) på oppdrag fra forskere ved Universitetet i Oslo (UiO). Vi vil takke for at du deltok og bidro til økt kunnskap om vurderinger av boligområder og årsaker til flytting i Osloregionen!

Vi ønsker å utvide undersøkelsen. **Du er valgt ut fordi vi ønsker å intervju personer som i løpet av de siste årene har flyttet mens de hadde barn i skolealder.** Vi trenger mer kunnskap om hvorfor barnefamilier flytter, og er særlig interessert i en samtale om skolen og nabolaget. Intervjuene vil ta for seg årsakene til at dere flyttet, trivsel og tilhørighet på skolen og i nabolaget, hva du ser som et godt oppvekstmiljø for barn, og betydningen av beboersammensetningen i nabolaget og elevmassen ved skolen.

Du er en av 45 personer som er trukket ut for intervju. Det er vanskelig for oss å erstatte deg med en annen person og håper derfor du har anledning til å delta. Intervjuet vil vare i ca 1 time. Vi blir sammen enige om tid og sted. Om ønskelig kan intervjuet gjennomføres på kveldstid hjemme hos deg.

Alle som tar kontakt og gjennomfører et intervju vil få et gavekort på kr 500,- som takk for hjelpen.

For å delta må du selv ta kontakt med intervjueren, masterstudent Jens O. Melbye, **på tlf 92 69 63 16 eller e-post: jensome@student.sv.uio.no**, helst innen en uke. Ta også gjerne kontakt med ham om du har spørsmål rundt intervjuet eller intervjusituasjonen.

Forskerne ved Universitetet i Oslo som gjennomfører undersøkelsen har ikke tilgang til din identitet. Det er kun Statistisk Sentralbyrå som har denne informasjonen. Vi er derfor avhengige av at du selv aktivt tar kontakt med oss! Vi håper du ser verdien av prosjektet, og vil delta. Om du velger å delta vil vi i tillegg til den informasjonen du gir i intervjuet benytte opplysninger fra spørreskjemaet du besvarte for halvannet år siden og fra offentlige registre som du den gang samtykket til at vi fikk tilgang til.

Deltakelse er frivillig, og hvis du velger å delta kan du trekke deg når som helst i løpet av prosjektet. All informasjon vil bli behandlet konfidensielt og ingen informanter vil kunne identifiseres i publiseringen fra prosjektet. Prosjektet ferdigstilles 1.april 2014, og alle personopplysninger vil da slettes.

Prosjektleder: Forsker Ingar Brattbakk, Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, Universitetet i Oslo (tlf 22 84 48 75 og e-post: ingar.brattbakk@sgeo.uio.no).

På forhånd takk!

Med vennlig hilsen

Ingar Brattbakk
Forsker

Jens Olafsen Melbye
Masterstudent

Informasjonsbrev Statistisk Sentralbyrå

Statistisk sentralbyrå
Statistics Norway

ID-nummer
Navn
Adresse
Postnr og sted

Oslo, 06.08.2013
Deres ref.: , Vår ref.:
Saksbehandler: Kristin Halland
Seksjon for datafangstkoordinering

Oppfølging av undersøkelsen om ditt nabolag

På oppdrag fra Universitetet i Oslo (UiO) kontakter Statistisk sentralbyrå personer som høsten 2011 besvarte UiOs undersøkelse om nabolaget. Du er en av personene som inviteres til å delta i den videre undersøkelsen i forskningsprosjektet.

For mer informasjon om undersøkelsen, se vedlagte informasjonsbrev fra Universitetet i Oslo.

Universitetet i Oslo vet ikke hvilke personer som er trukket ut til å delta. **Dersom du samtykker til å delta i undersøkelsen kontakter du selv intervjueren**, masterstudent Jens Olafsen Melbye, ved Universitetet i Oslo. Kontaktinformasjon finner du på neste side.

Forskerne ved Universitetet i Oslo kjenner ikke din identitet, og Statistisk sentralbyrå kjenner ikke til svarene du gir. Det er frivillig å delta. **Alle som tar kontakt og gjennomfører et intervju vil få et gavekort på kr 500,- som takk for hjelpen.**

På forhånd takk.

Med vennlig hilsen

Hans Henrik Scheel
adm. direktør

Bente Hole
seksjonssjef